

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL POLİTİKA VE SOSYAL HİZMETLER
ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**MOĞOLİSTAN'DA SOSYAL KORUMA
BAĞLAMINDA AİLE POLİTİKALARI**

**UYANGA ULZİSAIKHAN
2501141369**

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. ADEM ESEN**

İSTANBUL - 2018

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : UYANGA ULZİSAIKHAN Numarası : 2501141369
Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : SOSYAL POLİTİKA SOSYAL HİZMETLER Danışmanı : PROF. DR. ADEM ESEN
Tez Savunma Tarihi : 02.04.2018 Saati : 10:30
Tez Başlığı : "MOĞOLİSTAN'DA SOSYAL KORUMA BAĞLAMINDA AİLE POLİTİKALARI"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. ADEM ESEN		Kabul
2- PROF. DR. NAİL YILMAZ		Kabul
3- DOÇ. DR. İ. ERTUĞRUL KIZILKAYA		

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DR. ÖĞRETİM ÜYESİ MEHMET BİRİNCİ		
2- DR. ÖĞRETİM ÜYESİ ÖMÜR AYDIN		KABUL

ÖZ

MOĞOLİSTAN'DA SOSYAL KORUMA BAĞLAMINDA AİLE POLİTİKALARI

UYANGA ULZİİSAİKHAN

Aile; psikolojik, ahlaki, ekonomik ve hukuki birçok meseleleri içinde barındıran özel bir kurumdur. Bu nedenle aile; toplumun temeli olarak kabul etmektedir. Uluslararası antlaşmalar ve sözleşmelerde, ailenin birincil sosyal birim olmasından ötürü, aile yapısının, konseptinin, gelişiminin önemi büyüktür. Moğolistan'daki aile olgusunu olumsuz etkileyen unsurlar arasında ekonomik kriz, işsizlik ve psikolojik etkiler ilk sıralarda yer almaktadır. 1989'dan günümüze ailelerde boşanma dramatik bir şekilde artmaktadır.

Ailelerde boşanma sayısının artışını toplumsal istikrarsızlık, çocuk gelişimindeki aksaklıklar, disiplin, kişisel psikoloji ve üretkenlik gibi birçok etken söz konusudur. Günümüzde Moğolistan'da üç aileden biri yoksulluk sınırında yaşamaktadır. Boşanmış veya eşi olmayan aile sayısı giderek artmakta, aile refahını sağlamak amacıyla binlerce aile bölünmekte, gençler yurtdışı imkânlarını kullanarak yaşamını devam ettirmeye çalışmaktadır. Bu durumda aile olgusundan uzak, anne – baba sevgisinden yoksun çocukların sayısı artmaktadır. İnsan hakları ve özgürlüklerinin herkes tarafından eşit şekilde erişilebilmesi için devlet tarafından uygun yasalar çıkarıp uygulanması büyük öneme sahiptir. Bu araştırma Moğolistan'da insan hakları ve özgürlükleri bağlamında aile kurumunu güçlendirmek adına neler yapılmıştır. Moğolistan aile politikasının neler içerdiği, Moğol aile hukukunun tarihsel gelişimini ve özelliklerini detaylandırarak, aile politikasının nasıl uygulandığı ve aile ilişkilerinde karşılaşılan sorunlara çözüm olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Moğolistan, Sosyal Koruma, Aile Politika, Aile Sorunları.

ABSTRACT

FAMILY POLITICS IN THE CONTEXT OF SOCIAL PROTECTION IN MONGOLIA

UYANGA ULZIISAIKHAN

The family is a unique environment that includes psychological, ethics, economic, and legal affairs. In the most-ratified international treaties and conventions, it indicates that “the FAMILY is primary agent to any socialization” which proves that structure, concept and tendency of the family shall be enriched and improved in accordance with the principle of social development. In case of Mongolia, economic crisis and increasing unemployment rate due to the social transition in yearly 90’s has influenced to the people's psychology which leads negative impacts on the society. Since 1989, the divorce rate has risen dramatically.

Increasing divorced family is raising many critical issues to the child development, discipline, personal psychology, and productivity. In compliance with Government agencies and NGO’s report, one in three families live under the status of poverty in Mongolia. The rate of divorced family and female-headed households are steadily increasing, thousands of family members are living separately in order to improve their livelihood and young generations are immigrating to developed countries. For this reason, a number of children who could live under the parent’s protection are low.

It is important to recognize and protect the interest of family members as equal as human rights and liberty throughout Law and Regulations of the country. This research is generally focused on implementation of family policy in Mongolia and critical issues in connection with family relations.

Keywords: Mongolia, Social protection, Family policy, Family problems.

ÖNSÖZ

“Moğolistan’da sosyal koruma bağlamında aile politikası” adlı tezde aile kavramının öneminin altı çizilerek Moğolistandaki aile politikaları üzerinden gidilerek tez yürütülmüştür. Aile kavramı hem ulusal düzlemde hem de uluslararası düzlemde büyük öneme sahiptir. Aile kavramı toplumun en küçük birimi olsa da bu olgu büyük bir yapının en küçük parçası olma özelliği taşımaktadır. Bu sebeple toplum gibi büyük bir olguyu güçlendirmek adına aileye yatırım yapmak ve ailenin güçlenmesine katkıda bulunmak hiç şüphesiz ülke ve toplum refahına büyük faydalar sağlayacaktır.

Moğolistan’da ailelerde boşanma oranların her geçen gün artması ile birlikte aile kurumu büyük zarar görmektedir. Bu sebeple bu alanda politikalar üretmek ve uygulamak hayati önem taşımaktadır. Bu alanda yapılacak olan akademik çalışmalarında bu alana katkı sağlamayı amacıyla bu konuda tez çalışması yapılmıştır.

Tez çalışmamda planlamasında, araştırmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda, ilgi ve bilgilendirmeleriyle çalışmamı bilimsel temeller ışığına şekilleniren tez danışmanım Prof. Dr. Adem ESEN’e teşekkür ederim.

Değerli vaktini ayıran araştırma görevlisi arkadaşım Çiğdem Uludağ Güler’in katkılarını hiçbir zaman unutmam mümkün değildir. Sosyal Bilimler Enstitüsü çalışanlarına ve Türkiye’ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İstanbul - 2018
Uyanga ULZİİSAİKHAN

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL KORUMA VE AİLE KAVRAM

1.1. Sosyal Koruma Kavramı	4
1.2. Sosyal Koruma Hizmetleri.....	6
1.3. Sosyal Koruma Hizmetleri Türleri ve Katılımcıları.....	7
1.4. Sosyal Korumanın Görev ve İşlevleri	8
1.5. Dünyada Sosyal Koruma.....	10
1.5.1. Karşılanamayan Bir Hak	11
1.5.2. Mali Düzenlemeler: 2010-2015 Arası Gerileme.....	14
1.5.3. Daha Fazlası: Milli Sosyal Koruma Zemini Oluşturma ve Sosyal Güvenlik Sistemleri	14
1.5.4. Sosyal Koruma İstatistiklerinde Bilgi Temeli Oluşturma.....	16
1.6. Aile Kavramı.....	17

İKİNCİ BÖLÜM

MOĞOLİSTAN'IN GENEL VERİLERİ VE MOĞOLİSTAN'DA AİLE

KURUMU

2.1. Moğolistan'ın Tanıtım ve Tarihsel Gelişim.....	22
2.2. Nüfus, Yaş ve Gelecek Eğilimleri.....	24
2.3. Moğolistan'ın Ekonomik Durumu.....	30
2.3.1. Çalışma Hayatı ve İşsizlik Göstergeleri.....	34
2.3.2. Makroekonomik Görünüm ve Kişi Başına GSYİH	42
2.4. Moğolistan Aile Yapısının Tarihsel Gelişimi	45
2.4.1. Moğol Aile/ Ev / Aile Ev Gelişimi 1920-1990 Dönemi	45

2.4.2. Moğol Ailenin Gelişimin Yeni Dönem: Moğol Aile Değişimi (1990'lı Yıllar).....	47
2.5. Moğol Ailesinin Özellikleri ve Türleri.....	47
2.5.1. Geleneksel Aile Türleri	47
2.5.1.1. Bileşik Aile	48
2.5.1.2. Ayrılmış Aile.....	48
2.5.1.3. Engelli Üyeli Aileler	50
2.5.2. Modern Aile Türleri	50
2.5.2.1. Ulusötesi Aile.....	51
2.5.2.2. Çok Kültürlü Aile.....	51
2.5.2.3. Birlikte Yaşam Tarzı	52
2.5.2.4. Taahhütlü Aile.....	52
2.6. Aile Hukukunda Gelişme.....	53
2.7. Moğol Hükümeti Aile Politikası	54
2.7.1. Yasal Düzenlemeler	54
2.7.2. Günümüzde Devletin Aile Destek Politikaları.....	55
2.7.3. İdari Yapı	55
2.8. Moğolistan Hükümeti Aile Gelişimi Politikası.....	56
2.8.1. Moğolistan Aile Politikasının Genel Çerçevesi	56
2.8.2. Moğolistan'ın Aile Kalkınma Politikasının Temel İlkesi.....	57
2.8.3. Aile Gelişimi Politikasının Ana Yönleri	57
2.8.4. Aile Geliştirme Politikasının Uygulama Yöntemleri.....	58
2.8.4.1. Aile Bilimleri Geliştirmek	58
2.8.4.2. Aile Etiğini ve Gelişmiş Gelenekleri Desteklemek	58
2.8.4.3. Aile İlişkilerinde Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması	59
2.8.4.4. Aile İlişkilerin Yasal Ortamını İyileştirmek	60
2.8.4.5. Kırsal Aileleri Desteklemek.....	60
2.8.4.6. Aileler İçin Sosyal Hizmetleri Geliştirmek.....	61
2.8.4.7. Aile Gelişimi Politika Yönetimi	62

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MOĞOLİSTAN'DA AİLE POLİTİKA UYGULAMASI VE İLGİLİ SORUNLARI BELİRLEMeye YÖNELİK ARAŞTIRMA

3.1. Araştırma Tasarımı.....	63
3.1.1.Araştırma Yöntemi.....	63
3.1.2. Araştırmaya Katılanların Demografik Verileri	63
3.1.3.Sonuç Analizi	65
3.1.4. Aile Üyelerine Yönelik Geliştirilmiş Politikanın Uygulama Araştırması	71
3.1.5. Aile İhlal Sebeplerin Araştırılması	74
3.1.6. Araştırmanın Sonucu.....	76
3.2. Aile İlişkilerinde Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Araştırma	76
3.2.1. Araştırma Tasarımı	76
3.2.2. Araştırma Yöntemi.....	76
3.2.3. Araştırmaya Katılanların Demografik Veriler	77
3.2.4. Araştırmaya Katılan Ailelerin Türleri.....	78
3.2.4.1.Genç Aileler	78
3.2.4.2.Orta Yaş Grubu Aile	79
3.2.4.3.İleri Yaş Grubu Aile.....	79
3.3.Ailenin Boşanma Nedenleri	80
3.3.1. Aile İçerisinde Anlaşmazlıkların Nedenleri.....	80
3.4. Aile Eğitimi.....	81
SONUÇ.....	84
KAYNAKÇA	88
EKLER.....	93

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 2.1: 15 Yaş Ve Üzerindekilerin İstihdam Durumu	35
Tablo 2.2: Çalışanların Cinsiyet, Yer Ve Bölgeye Göre Dağılımı.....	37
Tablo 2.3: İşsizlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	41
Tablo 2.4: İşsizlerin Eğitim Seviyesine Ve Cinsiyete Göre Dağılımı	42
Tablo 3.1: Soruların Güvenirlik Veriler.....	65
Tablo 3.2: Güvenirlik Durum Analizi	66
Tablo 3.3: Örnek Büyüklüğün Yeterlilik Durumu	66
Tablo 3.4: Eleme İstatistikleri	67
Tablo 3.5: Güvenirlik Durum Analizi.....	69

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Kapsamlı Sosyal Güvenlik Sistemine Doğru. 1900 Ve 2012 Arası Yasalarda Sosyal Korumanın Kapsadığı Alanlar.....	13
Şekil 2.1: Moğolistan Nüfusu / 1935-2017.....	25
Şekil 2.2: Kentsel Ve Kırsal Nüfus Oranı	25
Şekil 2.3: Nüfus Gösterge /2000-2016/	27
Şekil 2.4: Genel Doğurganlık Ve Ortalama Ömür Süresi	28
Şekil 2.5: Nüfus Büyüme Varsayımları /2016-2040/	28
Şekil 2.6: Doğum Oranı, Ölüm Oranı, Genel Büyüme.....	29
Şekil 2.7: Evlilik Ve Boşanma.....	30
Şekil 2.8: 15 Yaş Ve Üzerindekilerin Ekonomik Olarak Aktif Olmayan Nüfusun Nedenleri	36
Şekil 2.9: Çalışanların Ve Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı	38
Şekil 2.10: Çalışanların Mevkideki Durumuna Göre Dağılımı Göre	39
Şekil 2.11: Moğolistan'ın Ekonomik Büyümesi Ve Kişi Başına GSYİH.....	43
Şekil 2.12: 1990 İle 2016 Yılları Arasındaki Boşanma Sayısı (Sayfa 9'dan Alındı)	49
Şekil 3.1: Araştırmaya Katılanlar (Cinsiyet Açısından)	63
Şekil 3.2: Araştırmaya Katılanlar Eğitim Düzeyleri.....	64
Şekil 3.3: Araştırmaya Katılanların Çalışma Durumu.....	64
Şekil 3.4: Araştırmaya Katılanların Gelir Bakımından Dağılımı (ABD 1\$- 2450)...	65
Şekil 3.5: Aile Üyelerin Çalışma Durumunu Ve Geçinmesini Destekleme Politikaların Uygulanmasına Dair.....	71
Şekil 3.6: Aile Üyelerinin Sosyal Refah Ve Korumasını Geliştirmeye Yönelik Politikaların Uygulanmasına Dair Veriler	71
Şekil 3.7: Aile Üyelerinin Eğitimini Destekleyen Politikaların Uygulanmasına Dair Veriler	72
Şekil 3.8: Aile Üyelerinin Sağlık Destek Programlarından Faydalanmasına Dair Veriler	73
Şekil 3.9: Hanehalkı Politika Uygulamasının Genel Görünümü.....	73
Şekil 3.10: Sosyoekonomik Faktörler.....	74
Şekil 3.11: Çiftlerin Kişiyeye Özel Faktörler.....	74

Şekil 3.12: Aile Üyeler Arasındaki İletişim Faktörler.....	75
Şekil 3.13: Diğer İnsanlardan Kaynaklanan Faktörler	75
Şekil 3.14: Araştırmaya Katılanlar Cinsiyet Açısından.....	77
Şekil 3.15: Araştırmaya Katılanlar Eğitim Düzeyleri.....	77
Şekil 3.16: Araştırmaya Katılanlar Ailelerin Anlaşmazlık Nedenleri.....	81
Şekil 3.17: Araştırmaya Katılanlar Aile Eğitimi Hakkında Bilgiler.....	82

KISALTMALAR LİSTESİ

DP	: Demokrat Parti
ECLAC	: United Nations Economic Commission For Latin America And The Caribbean
FAO	: Food And Agriculture Organization
ISSA	: International Social Security Association
İLO	: International Labour Organization
GDI	: Gross Domestic Income
GDP	: Gross Domestic Product
GII	: Gender Inequality Index,
GNI	: The Gross National Income
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
HDI	: Human Development Index
HIV/AIDS	: Human İmmunodeficiency Virus
MPP	: Moğol Halk Partisi
MPRP	: Moğol Halkı Devrimci Partisi
OECD	: Organisation For Economic Co-Operation And Development
UN	: United Nations
UNDP	: United Nations Development Programme
ÜNİCEF	: United Nations Children's Fund
WHO	: World Health Organization

GİRİŞ

“Aile” olarak adlandırılan olgu; küçük bir sosyal parçadan büyük bir kavram oluşmaktadır. Bu durumdada aile, toplumun sosyo-ekonomik, maddi ve manevi değerlerin gelişiminde ve gelecek seneryosunda önemli bir rol oynayan sosyal kurum halini almaktadır. Kişinin olgunlaşması, sosyalleşmesi, kültür, ahlak, kişilik, alışkanlık, davranış ve tutum özelliklerinin %70'inin aile ortamında gelişiyor olmasından dolayı aile insan gelişiminin en önemli ögesidir.

Moğolistan'da yeni sosyal ortamda, boşanma birçok faktörle ilişkilendirilmektedir. Burada **Öncelikle**, insan hak ve özgürlüklerine saygı duyan, demokrasiyi ve özgür seçimi değerlendirecek olan yeni sosyal sistemde sosyal itaatsizliğin sosyalizm zamanındaki gibi boşanma olayı artık sosyal taraflar tarafından kurgulanmıyor. **ikincisi**, toplumsal bir geçiş döneminin takipeci olmuş işsizliğin, yoksulluğun ve suçun artması boşanma olayını çok etkiliyor ve ailenin toplumdaki rolünü yerine getiremeden kriz yaşamasına sebep oluyor. **Üçüncüsü**, geçiş dönemi denen bu yıllarda, bireysel medeni hale artık önem verilmemekte ve toplumda boşanmak normal bir olay olarak görülmektedir. Aile ve aile ilişkilerinin şimdiki duruma göre olumsuz sosyal tutumlar gelecekte de boşanma olayını arttırmaya devam etmektedir. Ailenin güçlendirilmesi politikasının zayıf olması, çok sayıda ailenin boşanmasına yol açmakta ve sonuçlarında en çok çocukları etkilemektedir.

Aile politikasının zayıf olması, çok sayıda ailelerin boşanmasına neden olmakta ve çocuklar bu olumsuz sonuçlardan büyük ölçüde etkilenmektedir. Moğolistan'da yoksulluk, alkolizm, sosyal haksızlık, şiddet ve suç gibi unsurlar aileyi kötü yönde etkilenmekte olup evliliklerin parçalanmasına sebep olmaktadır. Evliliklerin parçalanması çocukların ailesiz kalmasına ve sokakta yaşamasına sebep olmaktadır. Aile ile işbirliği ve danışma eksikliğinin olması, yardımcı hizmetlerin olmaması ve aile odaklı sistem eksikliğinin olması aile kurgusunu bozmatadır.

Bu çalışmanın amacı ailenin gelişimi, sosyal yapısını, nüfusun sosyal yaşamı, Moğolistan'ın sosyal güvenliğini ve mevcut Moğolistan'da yaşanan aile sorunlarıyla ilgili bir aile politikası incelemeye amaçlamaktadır.

Moğolistan'ın aile ilişkilerinin mevcut stilini, gelişimini, değişimini, geleceğe yönelik eğilimlerini ve etkilerini tanımlamak ve araştırma sonuçlarına dayalı olarak aile politikasına tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu nedenle, aile meselelerini teori ve pratikte tanımlayarak cevap verir, pratik öneriler sunar ve sorunları ve problemleri inceler.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sosyal politikanın bir argümanı olan sosyal korumanın kavramsal çevresi çizilmiştir. Sosyal koruma bağlamında aile kavramının önemi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde Moğolistan ile ilgili genel bilgiler ve Moğol aile olgusu irdelenmiş aile sınıflandırmaları yapıp aileye yönelik hükümet politikaları hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde ise tezin asıl konusu olan “Moğolistan’da Sosyal Koruma Bağlamında Aile Politikası” ve ek olarak şimdiki Aile ilişkilerinde karşılaşılan sorunların neler olduğu ortaya koyulup bu sorunların aşılması için çözüm önerileri sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL KORUMA VE AİLE KAVRAM

Sosyal politika, eğitim, sağlık, kişisel sosyal hizmetler, sosyal güvenlik ve konut gibi sosyal hizmetlerin kolektif olarak sağlanması şeklinde tanımlanmaktadır. Bu hizmetlerin sunumundaki etkinlik ve verimlilik, hizmetleri kimin sandığı, hizmet sağlayanların kime karşı sorumlu olduğu, sosyal politikanın başlıca unsurlarıdır.¹

Sosyal politika genel olarak şunları içermektedir;

- Sosyal koruma
- Emeklilik,
- İşsizlik ve Maluliyet Destekleri
- Aile ve çocuk politikaları
- Sosyal bakım
- Yoksulluğa karşı ve sosyal içermeye yönelik politikalar
- Sağlık, eğitim, konut ve kişisel sosyal hizmetlerin sağlanması
- Emek piyasası, çalışma koşulları ve endüstriyel ilişkilerin düzenlenmesi
- Halk sağlığı
- Fırsat eşitliğinden yana, ayrımcılığa karşı politikalar²

Sosyal Politikanın Bir Yansıması Olarak Aile Politikaları; Sosyal politikanın bir ülkedeki tüm insanlar için ama özellikle de ayrı bir bakıma ve korumaya ihtiyacı olanlar için, koruyucu, güçlendirici, sosyal adaleti ve eşitliği saylayıcı bir işlevi olduğu söylenebilir. Eğitim, sağlık, çalışma yaşamı, sigorta, sosyal koruma, sosyal hizmetleri gibi kapsamı çok geniş konuların hepsi sosyal politikanın bileşenlerdir. Bu nedenle bir ülkede yaşayan insanların her açıdan sağlıklı

¹ Ayşe Buğra, Çağlar Keyder, **Sosyal Politika Yazıları**, İstanbul, İletişim Yayıncılık, 2013, s. 159.

² Abdülkadir Şenkal, **Küreselleşme Süresince Sosyal Politika**, 4.Bs., Kocaeli, Umuttepe Yayınları, 2017, s. 59.

bir yaşam sürebilmeleri için sosyal politika uygulamaları büyük önem taşınmaktadır.³

Aile politikası ise sosyal politikanın önemli bir parçasıdır. Ancak aile politikası sosyal politikadan farklı olarak, özellikle aile yaşamına etki etmeyi amaçlayan, devlet tarafından geliştirilmiş prensipler ve planı süreçlerdir. Teknik olarak her devletin sosyal politikaları (gelir dağılımının düzenlenmesi, konut, eğitim, sağlık v.b) aileyi etkiler.

1.1. Sosyal Koruma Kavramı

Sosyal koruma kavramına dar kapsamlı bir tanım yapmak gerekirse, kıtlık veya hastalık sebebiyle gelir kaybı yaşamış olan yoksul kişilerin şok ve risklerle mücadele etmeye yardımcı olan bir düşünceden, yoksul insanların karşılaştıkları risk ve kırılganlıkların nasıl önlenebileceği veya yatıştırılacağı ile yoksul insanların şoklardan sonra toparlanmalarında nasıl yardımcı olunabileceğini araştıran bir düşünceye doğru evrim geçirmiştir. Fakat, yakın geçmişte sosyal korumanın yoksulların karşılaştıkları riskleri ve şokları sadece önleme ve yatıştırımdan ziyade destekleyici faaliyetler ile onların hayatlarını da dönüştürdüğü görülmektedir. Dahası, sosyal koruma, sadece yoksullar için değil, yoksul olmayıp da bir şekilde savunmasız kabul edilen bireylere de yönelik etkilere sahiptir.⁴

Bireysel ve grupları herhangi bir sosyal riskten korumak, onlar için hayatın sorunları çözmek için yardımcı olabilecek koşulları sağlamak, onların hakları, özgürlükleri, ekonomik bağımsızlığı gibi sosyal iyilik için yapılan politikaları Sosyal Koruma Politika denilmektedir.⁵

Sosyal güvenlik, bireylerin ve ailelerin sağlık ve gelir istikrarını sağlamaya yönelik bir sistemdir, özellikle yaşlı insanlar, işsizler, hastalananlar ve işyerinde

---

³ Arzu İçağasıoğlu Çoban, **Türkiye’de Aile Yönelik Sosyal Politika ve Hizmetler**, Aile ve Toplum, Cilt: 5, 2011, s. 33.

⁴ Andrew Shepherd, General Review of Current Social Protection Policies and Programmes, **Report Prepared for DFID**, London, 2004, p. 8.

⁵ Nanjid Naranchimeg, **Sosyal Politika**, Ulanbaatar, Bolor Kitabevi, 2009, s. 23.

kaza geçirenlerin içindir.⁶ Sosyal koruma, aynı zamanda düşük gelirlili veya geliri olmayan vatandaşların hükümete para yardımı olarak tanımlanmaktadır.⁷

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 10 Aralık 1948'de Pale de Chaillain, Paris, Fransa'da kabul edildi. İnsan Hakları Bildirgesi'nin 22. maddesinde Her şahsın, cemiyetin bir üyesi olmak itibariyle, sosyal güvenliğe hakkı vardır; haysiyeti için ve şahsiyetinin serbestçe gelişmesi için zaruri olan ekonomik, sosyal ve kültürel hakların milli gayret ve milletlerarası işbirliği yoluyla ve her devletin teşkilatı ve kaynaklarıyla mütenasip olarak gerçekleştirilmesine hakkı olduğunu belirtmiştir.⁸

Uluslararası Çalışma Örgütü sözleşmeleri ve Birleşmiş Milletler Belgeleri, temel insan hakları vakfi olarak sosyal güvenliği içermesine rağmen, dünya nüfusumuzun yalnızca çok küçük bir kısmı sosyal güvenlik politikaları tarafından yararlanmaktadır. Sosyal güvenliğinin basit tanımı, kişinin yaşadığı ortam, sivil gelişimde ve diğer alanlarda destek olmasıdır. Sosyal güvenliğinin sistem ve kapsamı, ülkeler arasında değişir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde, sadece emekli veya özürlü olanlara sosyal sigortası vardır.⁹

Ama diğer ülkelerde daha geniş anlam kaplanmaktadır ve vatandaşlara yönelik riskler söz konusu olduğunda bir ekonomik koruma şekli olarak anlaşılmaktadır. 1952'de Uluslararası Çalışma Örgütü "Sosyal Güvenlik Sözleşmesi"ni yayınladı ve Sözleşmenin sosyal güvenliği aşağıdaki gibidir:

- Yaşlılık veya emeklilik;
- Hayatta kalanlar için dululuk ve çocuk desteği için destek /Geçim kaybı hakları;
- Küçük çocukların bakımı / aile yardımları;
- Endemik hastalıklar ve sağlık sorunları (gebelik dahil) ile karşılaşıldığında tıbbi yardımlar (Sağlık yardım);
- Gebelik ve doğumdan gelen beklenmeyen madde sıkıntıları önlenmesi;

⁶Ibrahim Awad, "The Global Economic Crisis And Migrant Workers: Impact And Response." No. 433612. International Labour Organization, 2009.

⁷ David Bach, **1001 Financial Words You Need To Know**, OUP USA, 2003.

⁸ UN General Assembly, "**Universal Declaration Of Human Rights**", UN General Assembly, 1948.

⁹ Social Security Administration. "**Your Payments While You Are Outside The United States**", Based on SSA Publication (2002): 05-10137.

- Annelik yardımı ;
- İşsiz istihdamda istikrarsız gelirin önlenmesi / İşsizlik yardımı;
- İşiniz süresince çalışma yeteneğinin kaybedilmesinden doğan gelirin istikrarsız kalmasını önleme (Geçici iş göremezlik);
- Engellilik fonu aktif ya da ömür boyu istihdam için fırsat kaybı/ Engellilik yardım
- İstihdamla ilgili yaralanmalar, tıbbi yardım, ücretli izin, yardımlar, engellilik yardımı ve hayatta kalanın engellilik yardımları / İşyeri yaralanması ödenekleri;

Ayrıca, diğer sebeplerden dolayı yaşam standart seviyesinin altındaysa "Sosyal Refah" politikasının göre çözüm bulunabilir.

1.2. Sosyal Koruma Hizmetleri

Sosyal güvenlik ilişkisinde meydana gelen değişiklikler, yardıma ihtiyacı olan kişilere devlet tarafından emeklilik ve ödenek şeklinde yardımları sağlamak ve onlara geçim, kariyer motivasyonu gibi sağlık hizmetleri sunmak ve sağlıklı yaşam, eğitim öğrenmelerine yardımcı olmak gibi hizmetlere dahill etmektedir.¹⁰

Uluslararası kabul gören bir eğilime göre, yoksulluğun büyük oranda kişinin psikolojisi ile ilişkilendirilmektedir. Moğolistan'da piyasa ekonomisine geçişten sonra, sosyal refah adı altında çok çeşitli yardım sağlamaktadır ancak yoksulluk azaltmadığı hatta arttığı görünmektedir. Bu şekil, Moğolların bir kısmının tembelleğe ve emeklilik maaşlarına alışık olup devletten yardım alıp boş orturmaya alıştırmış.

Bu hizmet nakit para yardım yerine öğrenme, çalışma ve yaşamak alanlarını hazırlanma hizmettir. Bu nedenle, bu hizmeti "Sosyal Refah Hizmetleri"de Sosyal Gelişim Hizmetleri olarak adlandırılır.

Sosyal kalkınma hizmetleri şunları içerir:

---

¹⁰ Nanjid Naranchimeg, **a.g.e.**, s. 25.

- Eğitim destek hizmetleri
- Sağlıkta gelişme hizmetleri
- Yiyecek destek hizmetleri

1.3. Sosyal Koruma Hizmetleri Türleri ve Katılımcıları

Sosyal kalkınma hizmetleri, üç ana başlıkta toplamak mümkündür. Bu hizmetlerin başında eğitim desteke hizmetleri ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada sağlık hizmetleri ve son olarakta yiyecek hizmetleri onu takip etmektedir.

Eğitim Destek Hizmetleri:

- Sosyal yardıma ve yardıma ihtiyacı olan aile çocukları;
- Özürlü çocuklar;
- Tam ve yarım yetimler;
- Evsiz bir kişinin çocukları;
- Uzman hemşirelik hizmetlerinin çocukları;
- Hapsa giren çocuklara.

Okul öncesi eğitim, ilkokul, ortaokullarda okuyan öğrencilere okul malzemelere yardım etmek ve ders kitapları ve üniformalar için indirim uygulanır.

1. Sağlık destek hizmetleri:

- Sosyal yardım yardımı ihtiyaç olan birinin sağlık sigortası primini tamamen veya kısmen ödemesi.
- Sosyal koruma hizmetinden yararlananlara gösteren yardım hizmeti.
- Bu hizmet kapsamında olanların sağlık sigortası primleri “Sivil Sağlık Sigortası Kanunu” ile düzenlenecek ve hükümet kanunlardan sorumlu olacak.

2. Yiyecek destek hizmetleri:

- Sosyal yardım ihtiyaç olan aile üyesi veya vatandaşlar arasında Sosyal yardımlaşmaya sorumlu devlet merkezinden belirtilen yemek ihtiyaç gerçekten duyan vatandaşa.
- Evsiz vatandaşa (homeless) yiyecek yardımları.

Bu vatandaşlara yiyecek veya yemek kuponlar dağıtmak, sıcak öğünler ve çay hizmetleri sağlamaktır.¹¹

1.4. Sosyal Korumanın Görev ve İşlevleri

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyinin de ifade ettiği gibi, “Sosyal Korumanın temel amacı, olanakları ve fırsatları arttırarak insan gelişimini desteklemektir. Muhteviyatı bakımından sosyal korumanın hedefine bakacak olursak, kötü koşullarda hayatını devam ettirmeye çalışan insanlara itibarlı bir şekilde hayatlarını sürdürebilmek için gerekli olan asgari standartları sağlamaktır. Sosyal koruma, en yoksul olanlara sadece bir politika işlevi olarak değil, toplumsal bir düzeyde imkânları geliştiren ve ekonomik hareketliliği ve yaratıcılığı, sosyal adaleti ve sosyal kaynaşmayı destekleyen bir sistem olarak görülmelidir.¹²

Sosyal koruma önlemlerinin, nakit transfer planlarını, kamu iş programlarını, okul burs ve yemeklerini, sosyal yardım hizmetlerini, işsizlik veya maluliyet yardımlarını, emeklilik yardımlarını, yemek kuponları ve yemek transferlerini, sağlık ve eğitim yardımlarını, kullanıcı ücreti muafiyetini ve nakit desteğe dayanan yardımları da kapsayabileceğini öne sürmektedir.¹³

Sosyal korumanın görevleri çok farklılık göstermektedir. Bu görevler, yoksulluğun ve kırılganlığın azaltılmasından, insan sermayesi oluşturmaya, kadın ve kızların yetkilendirilmesine, hayat standartlarının ve refahın artırılması ve ekonomik ve diğer şoklara tepki göstermeye kadar uzanmaktadır. Sonuç olarak sosyal koruma programlarının form ve işlevleri belirli görevlere bağlı olarak tamamen farklı olabilmektedir.¹⁴

---

¹¹ Naranchimeg, **a.g.e.**, s. 29.

¹² Birleşmiş Milletler, Ekonomik ve Sosyal Konsey, 2009, s. 6.

¹³ Magdalena Sepúlveda, Carly Nyst, **The Human Rights Approach to Social Protection**, Ministry for Foreign Affairs of Finland, 2012, p. 21.

¹⁴ Armando Barrientos, David Hulme, **Just Give Money To The Poor: The Development Revolution From The Global South**, Brooks World Poverty Institute University Of Manchester, U.K., 2010, p. 28.

Sosyal korumanın işlevleri:

- İnsanları olası zararlardan ve risklerden korumak için proaktif temel kapsam;
- Temel ihtiyaçlar karşılığına yönelik sürdürülebilirlik işlevi;
- Kapasite artırmaya yönelik gelişim işlevi;
- Sosyal dayanışma ve bütünleşmeye yönelik sosyal adalet işlevi olarak temelde dört ana gruba ayrılmaktadır. ¹⁵

Sosyal korumanın temel düşüncesi, hükümetin vatandaşlarını koruma amaçlı gerçekleştirdiği eylemler olmasıdır. Bu düşüncenin temeli, İkinci Dünya Savaşı sonrası Batı Avrupa tarihsel süreci içinde yapılanmıştır. Aslen sosyal korumanın sınırı, insanlara yönelen şokları yatıştırmada ve yönetmede ve artmış savunmasızlıklarda destek sağlamaktır. Geleneksel olarak sosyal korumanın odak noktası kısa dönemli güvenlik ağlarına dayalı olarak gerçekleşmiştir. Bu mekanizmaların amacı insanları kuraklık, sel, işsizlik, eve ekmek getirenin vefatı ve resmi istihdam ile bağlantılı olan sigorta müdahaleleri gibi şokların etkilerinden korumaktır.

Fakat bu kısa vadeli yoksullukla mücadele uygulamalarının pahalı olması, refah devletçiliği müdahaleci olması bakımından ve bireylerin kendine güvenmelerine engel olması bakımından eleştirildi. Bu yüzden daha uzun dönemli, önleyici ve tanıtıcı perspektifler sosyal koruma söylemine dâhil edildi. Bunlar, kronik yoksulluğun yapısal nedenlerinin ve savunmasız insanların yoksulluktan kurtulmaya çalıştıklarında karşılaştıkları sosyal, ekonomik ve siyasi engellerin altını çizmektedir. Son yirmi yılda sosyal koruma tartışmaları dört tür müdahaleyi içerecek şekilde genişlemiştir. Bu müdahaleler; koruyucu (şokları atlatma), önleyici (şoklardan kaçınmak için riskleri yatıştırmaya yönelik), teşvik edici (fırsatları destekleyici) ve transformatif (kırılganlığı arttıran yapısal eşitsizliklere odaklanan) müdahalelerdir. ¹⁶

---

¹⁵ Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konsey, **a.g.e.**, s. 7.

¹⁶ Applied Knowledge Services, Çevrimiçi: <http://www.gsdr.org/>, 15 Ocak 2017.

1.5. Dünyada Sosyal Koruma

Sosyal korumaya olan ihtiyaç yaygın olarak kabul edilmesine rağmen temel insan hakkı olan sosyal güvenlik nüfusun büyük bölümü için karşılanamamaktadır. Dünya nüfusunun sadece %27 si kapsamlı sosyal güvenlik sistemine ulaşabilirken % 73 ü kısmen sosyal güvenlik dâhilinde ya da hiç değildir.¹⁷

Sosyal korumaya ulaşımın eksikliği ekonomik ve sosyal gelişmenin önünde büyük bir engel oluşturmaktadır. Sosyal korumanın yaygın eksikliği aslında dünyanın bazı yerlerinde yüksek ve sürekli fakirlik seviyesi ve ekonomik güvensizlikle; büyük ve büyüyen oranda eşitsizlikle; beşeri sermaye ve kaynaklarına yetersiz yatırımla ve ekonomik kriz anında toplam arzın zayıf ekonomik dengeleyicilerle bağlantılıdır.

Sosyal güvenlik politikaları insanlara gelir güvenliğini, etkin sağlık bakımına ve sosyal servislere erişimi ve ekonomik fırsatlardan yararlanma avantajını garantileyerek hem ekonomik hem de sosyal gelişmeyi kısa ve uzun vadede artırmaya katkı sağlamaktadır. Bu politikalar iç talebi artırmada, milli ekonominin yapısal geçişini desteklemede, iyi işleri ve kapsamlı ve sürdürülebilir kapsamı artırmada önemli rol oynamaktadır.

Milli sosyal güvenlik zemini ve daha kapsamlı sosyal güvenlik sistemi eşitsizliği azaltmanın yanında fakirliği önleme ve azaltmak için taslak sağlamaktadır. Bunlar insan kaynaklarını geliştirmek, politik istikrarı ve kapsamlı büyümeyi sağlamak için önemli unsurlardır.

2012 (No. 202) İLO Sosyal Koruma Zemin Teklifi milli sosyal koruma zemini oluşturma kapsamlı sosyal güvenlik sistemi oluşumunda uygulanabilir rehberlik sağlamaktadır. İLO 185 ülkede tüm seviyedeki devlet, iş veren ve işçi organizasyonlarında ulaşılan sosyal güvenliğin yaygınlaştırılmasına dair bir anlaşmayı sunmaktadır.

---

¹⁷ International Institute of Labour Studies. "World Social Protection Report 2014/15: Building", **Economic Recovery, Inclusive Development and Social Justice**. International Labour Office, 2014.

Sosyal korumanın yaygınlaşmasında küresel bir akim olmasına rağmen, birçok yüksek gelirli ülkede özellikle orta gelirli ülkelerde sosyal güvenlik sisteminin etkisi mali düzenleme önlemlerinden dolayı risk altındadır.¹⁸

1.5.1. Karşılanamayan Bir Hak

Sosyal korumaya olan ihtiyaç büyük ölçüde tanınırken temel insan hakkı sosyal güvenlik dünya nüfusunun büyük çoğunluğu için gerçekleştirilemeden kalıyor.¹⁹ Geçtiğimiz yüzyılda sosyal korumanın kapsama alanının genişlemesine rağmen özellikle son 10 yıl için dünya nüfusunun sadece küçük bir miktarı etkili bir biçimde korunuyor. İLO tahminlerine göre 2012 de dünya üzerinde çalışan nüfusun ve ailelerinin sadece % 27 si kapsamlı sosyal güvenlik sistemine ulaşabildi. Bir diğer deyişle, dünya nüfusunun hemen hemen $\frac{3}{4}$ ü, veya %73 ü, 5.2 milyar kapsamlı bir sosyal korumaya ulaşamıyor. Sosyal güvenlik tarafından yeterince korunmayanların bu yüzdenin birçoğu fakir bir şekilde yaşıyor; bu durum orta ve düşük gelirli ülkelerin nüfusunun yarısı için geçerli bir durumdur.²⁰ Onların birçoğu, 800 milyon kadar insan çalışır ama fakirdirler birçoğu da kayıt dışı ekonomide çalışmaktadırlar.²¹

Sosyal korumaya erişim eksikliği ekonomik ve sosyal gelişmenin önünde büyük bir engel oluşturmaktadır.²², Sosyal korumanın yaygın eksikliği aslında dünyanın bazı yerlerinde yüksek ve sürekli fakirlik seviyesi ve ekonomik güvensizlikle;²³ büyük ve büyüyen oranda eşitsizlikle²⁴; beşeri sermaye ve

¹⁸ Recep Kapar, “Uluslararası Çalışma Örgütü’nün Sosyal Koruma Tabanları Yaklaşımı”, Uluslararası Çalışma Örgütü’nün Sosyal Koruma Tabanları Yaklaşımı, **Karatahta İş Yazıları**, s. 185, ss. 181-209.

¹⁹ Skills Mismatch In Europe, **International Labour Organization**, September 2014, s. 10.

²⁰ World Development Report, World Bank, 2014.

²¹ Cemal Hüseyin Güvercin, “Sosyal Güvenlik Kavramı Ve Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Tarihçesi”, **Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası**, 57.02 (2004).

²² Mehmet Güneş, “Yoksullukla mücadelede sosyal yardımların bir kamu yönetimi politikası olarak sürdürülebilirliği” **Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 24 (2012): s. 149-184.

²³ Coverage Of Domestic Workers By Key Working Conditions Laws, Conditions Of Work And Employment Programme — Advancing Decent Work For Domestic Workers, **International Labour Organization**, s. 5.

²⁴ Sümercan Bozkurt, “Sosyal Politika ve Emek Piyasası Politikaları İncelemelerinde Anaakım Yaklaşım Olarak Yeni Kurumsalcılık (Lar): 2000’lerde Yunanistan, İspanya ve Türkiye’de İstihdam Politikalarında Dönüşüm”, **Praksis**, C: 30, S: 31, 2013, s. 199-220.

kaynaklarına yetersiz yatırımla ve ekonomik kriz (Örn. ADB, 2014) anında toplam arzın zayıf ekonomik dengeleyicilerle bağlantılıdır.²⁵

Sosyal güvenlik politikaları insanlara gelir güvenliğini, etkin sağlık bakımına ve sosyal servislere erişimi ve ekonomik fırsatlardan yararlanma avantajını garantileyerek hem ekonomik hem de sosyal gelişmeyi kısa ve uzun vadede artırmaya katkı sağlamaktadır.²⁶ Bu politikalar iç talebi artırmada, milli ekonominin yapısal geçişini desteklemede, iyi işleri ve kapsamlı ve sürdürülebilir kapsamı artırmada önemli rol oynamaktadır.²⁷ Sosyal koruma politikaları aynı zamanda Milenyum Gelişme Amaçları'na ulaşma sürecini hızlandırmaktadır²⁸. Sürdürülebilir ve eşit büyüme, sosyal güvenlik kapsamının alanını ve seviyesini yavaş yavaş geliştiren ve tüm ihtiyaç içinde olanlara en azından temel seviye sosyal korumayı garanti eden sosyal koruma politikalarının yokluğunda başarısızdır. Bu temel seviye sosyal güvenlik, milli sosyal güvenlik sisteminin temel elementlerini oluşturan milli sosyal güvenlik zemininin bir parçası olarak garanti altına alınmalıdır.

Birçok ülke son yıllarda sosyal güvenlik kapsamını önemli ölçüde genişletmekte ve sosyal güvenlik sistemini geliştirmeye devam ederken en azından temel korumayı tüm ihtiyaç sahipleri için garanti altına almak için adım atmaktadırlar. Örneğin Brezilya, Yeşil Bürün Cumhuriyeti, Çin, Gana, Hindistan, Meksika, Mozambik, Güney Afrika ve Tayland'da sosyal güvenlik kapsamının dereceli olarak genişlemesi, nüfusun refahında büyük bir etkiye sahiptir ve de ekonomik, iş gücü ve iş politikaları bağlamında ekonomik ve sosyal gelişmeyi ve kapsamlı büyüme artırmaya katkı sağlamıştır.

Diğer yandan, dünyadaki finansal ve ekonomik krizin ardından birçok ülke sosyal güvenlik sistemini içeren alanlarda halk harcamasını kısıtlamıştır; bu da yardımların seviyesinde ve kapsamında sınırlamaya sebep olmuştur. Mali düzenleme

---

²⁵ Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience, **Human Development Report**, 2014, s. 62.

²⁶ World Bank. "World Development Report 2012: Gender Equality And Development", **World Bank Publications**, 2011.

²⁷ OECD, Gender, Institutions and Development database, OECD Development Centre, OECD Publishing Paris,

Çevrimiçi: <http://www.oecd.org/dev/poverty/genderinstitutionsanddevelopmentdatabase.htm>

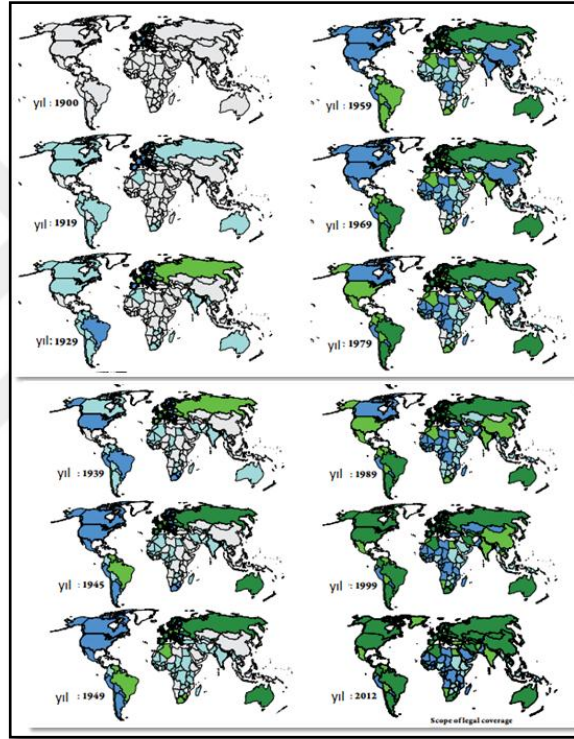
²⁸ Unicef, **UNICEF Annual Report**, 2010 – 2011.

ölçümleri sosyal güvenlik sisteminin sosyo-ekonomik iyileşmeyi sağlamadaki katkısını yavaşlatmanın yanında, birçok ülkede sosyal güvenlik hakkının ve diğer insan haklarının gerçekleştirilme sürecini yavaşlatmıştır^{29, 30}.

Şekil. 1.1: Kapsamlı Sosyal Güvenlik Sistemine Doğru. 1900 ve 2012 Arası Yasalarda Sosyal Korumanın Kapsadığı Alanlar.

Gri: Hiç Olmayan, **Açık Yeşil:** Yarı Kapsamlı Alan, **Açık Mavi:** Çok Sınırlı Alan, **Koyu Yeşil:** Tam Kapsamlı Alan, **Mavi:** Sınırlı Alan.

Kaynak: world social protection report/ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/--dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_245201.pdf.

²⁹ United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği):

http://www2.ohchr.org/english/OHCHRReport2013/WEB_version/index.html

³⁰ "Poverty And Economic, Social And Cultural Rights", **Ohchr Report 2013**, 2013, s. 56.

1.5.2. Mali Düzenlemeler: 2010-2015 Arası Gerileme

Nüfusun çoğunluğu ihtiyaç halindeyken, 122  lke GDP bakımından halk harcamalarını kısıtlamıştır. Mali düzenleme  leleri issizlik, yüksek ve düşük verginin sürekli etkilerinin yanında birkaç yüksek gelirli ülkede fakirliğin ve sosyal dışlanmanın artmasına sebep olmuştur. Sonuçta oluşan düşük hane hakli geliri yurt içi tüketimi tehlikeye sokmakta ve iyileşmeyi yavaşlatmaktadır.

Halk algısının tam tersine, mali düzenleme politikaları sadece Avrupa uygulanmamakta: aynı zamanda ekonomik büyüme oranlarının gittikçe küçülmesiyle boğuşan orta ve düşük gelirli ülkelerde de uygulanmaktadır³¹. Gelişmekte olan ülkelerde besin ve yakıt fiyatlarının aynı anda artması, ardından küresel ekonomik durgunluk, issiz kalkınması ve şu anki halk harcamasındaki kesintiler ailelere büyük zarar vermektedir. Büyüyen eşitsizliği ve fakirliğin zararlı etkilerini sınırlandırmak ve büyümeyi garantiye almak, sosyal koruma yatırımlarının devamını sağlamak için hükümetlerin büyük önemi raporun farklı bölümlerinde vurgulanmaktadır.

1.5.3. Daha Fazlası: Milli Sosyal Koruma Zemini Oluşturma ve Sosyal Güvenlik Sistemleri

2012’de İLO’nun Sosyal koruma Zemin Teklifi’nin kabulüyle; dünya insan haklarının gerçekleştirilmesinde sosyal güvenlik için önemli bir adım atmıştır. Bu ‘‘Teklif’’ sosyal güvenliğin   rolünü yani evrensel insan haklarını, ekonomik ve sosyal gereklilikleri tanıyan uluslararası ilk yasal belgedir. Be belge milli sosyal güvenlik zemininin önemini tanımaktadır ki bu da daha kapsamlı milli sosyal güvenlik sistemi için vazgeçilmez bir kürüm olarak en temel seviyede gelir güvenliği ve sağlık bakımına ulaşımı garantiye alım ile temel sosyal güvenliği saęlar³². İLO’nun iki boyutlu genişleme stratejisi en azından temel seviyede gelir güvenliğini ve

³¹ Yasin oban, ‘‘Avrupa Birliği Borç Krizinin Nedenleri, Etkileri ve Krizi  nlemeye Yönelik  nlemler’’, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2015.

³² ILO (International Labour Organization), R202-Social Protection Floors Recommendation, 2012 (No. 202), (Recommendation concerning National Floors of Social Protection), Adoption: Geneva, 101st ILC session (14 Jun 2012), NORMLEX Information System on International Labour Standards. http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0:NO::P12100_INSTRUMENT_ID:3065524

sağlık bakımına ulaşımı, daha geniş ölçüde ve alanda korumayı, sosyal güvenlik standartlarını garanti altına alarak İLO'ya üye 185 ülkede nüfusun evrensel korumasının başarısına doğru sosyal güvenliğin geleceğinde gözle görülür bir rehberlik sağlamaktadır.

Milli sosyal koruma zemini oluşturma'nın önemi Birleşmiş Milletler ve daha gelişmiş uluslararası topluluklar tarafından da tanınmaktadır. 2009'da ÜN Chief Executives Board tarafından sosyal koruma zemini oluşturmak için yapılan çağrının ardından; Birleşmiş Milletler³³ ve G20'nin (G20, dünyanın en büyük ekonomileri arasında yer alan 19 ülkenin ve Avrupa Birliği Komisyonunun katıldığı bir toplantıdır) de içinde bulunduğu birçok uluslararası, bölgesel ve milletler arası forumlarda ekonomik ve sosyal gelişme için genelde sosyal korumanın rolü ve özelde sosyal koruma zemininin önemi onaylanmıştır.³⁴

Sosyal korumada yeni geliştirilen küresel anlaşmayı, büyük uluslararası ve çok ünlü organizasyonların³⁵ FAO, OECD, ÜNİCEF, WHO, World Bank, European Commission, European Commission gibi stratejik çerçevelerindeki uygun ve etkin sosyal koruma sistemleri üzerinde durulan daha güçlü bir vurgu takip etti. İLO ile birlikte, bu oluşturmalar sosyal ve ekonomik politikalarla yakından alakalı olan kapsamlı ve sürdürülebilir sosyal koruma sistemi oluşturma amacıyla sosyal koruma için sistematik bir yaklaşıma ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadırlar. Diğer uluslararası standartlarla birlikte, İLO'nün sosyal güvenlikteki kuralcı çerçevesi topluma daha anlamlı sosyal koruma sağlamak için milli sosyal güvenlik sisteminin gelişmesine ve sürekli değişmesine olanak sağlamaktadır.³⁶

---

³³ Bachelet, Michelle, and International Labour Office. **Social protection floor for a fair and inclusive globalization.** International Labour Office, 2012.

³⁴ Siegel, Paul B., Steen Jorgensen. "No-regrets approach to increased resilience and climate change justice: Toward a risk-adjusted social protection floor." **Conference on: Social Protection for Social Justice. Institute for Development Studies (IDS)**, University of Sussex, Brighton, UK. 2011.

³⁵ OECD, <http://www.oecd.org/> 07 Haziran 2014

³⁶ Lane, Philip R. "The European sovereign debt crisis." *Journal of Economic Perspectives* 26.3 ,2012,p. 49-68.

1.5.4. Sosyal Koruma İstatistiklerinde Bilgi Temeli Oluşturma

Dünyada sosyal koruma durumunu yönetmeyi kolaylaştıran bir araç olarak algılanan Dünya Sosyal Koruma Raporu art arda gelen eklerinde istatistiksel eklerde detaylı tabloların ve websitesinin yanında sosyal politikaya ilişkin geniş istatistik kaynak sunmaktadır. Bu veri tabanı büyük ölçüde ILO Sosyal Güvenlik Araştırma veri tabanından sağlanmıştır ki bu da önemli sebepleri içererek sosyal güvenlik sisteminin çeşitli boyutlarında derinlemesine ülke seviyesinde istatistik sağlamaktadır.

1950'den beri çeşitli formlarda böyle bilgileri yayınlayan ILO veri tabanını mümkün olduğunca Asya Gelişim Bankası, Avrupa Komisyonu İstatistik Ofisi, Latin Amerika ve Karayipler Ekonomi Komisyonu, Birleşmiş Milletler'in diğer bölgesel komisyonları, Uluslararası Sosyal Güvenlik Birliği, Ekonomik İşbirliği ve Gelişim Organizasyonu, Dünya Bankası ve Dünya Sağlık Örgütü gibi birçok uluslararası ve bölgesel aktörlerle uyumlu sürdürmeye çalışmaktadır. ILO Sosyal Güvenlik Araştırma veri tabanı Eurostat Birleştirilmiş Sosyal Koruma Avrupa Sistemi, OECD Sosyal Harcama veritabanı, Dünya Bankası maaşları ve ASPIRE veri tabanı, ISSA'nın Sosyal Güvenlik İncelemesi, ADB Sosyal Koruma veritabanı, WHO'nun Dünya Sağlık Araştırma ve Milli Sağlık Hesaplamaları ve ECLAC'ın veritabanı içeren çeşitli sosyal koruma veri tabanlarıyla bağlantılıdır. ILO Sosyal Güvenlik Araştırma veri tabanı resmi milli raporlara ve büyük ölçüde idari bilgi temelli olan diğer kaynaklara, sosyal korumadaki değişkenleri içerecek ölçüde yurt içi gelir ve harcama araştırmaları, iş gücü araştırmaları, nüfus ve sağlık araştırmalarını içeren araştırma bilgilerine odaklanmaktadır. Bu rapor, yüksek kaliteli sosyal güvenlik istatistikleri sağlamak için milli ve uluslararası seviyedeki ortak çabalara bir katkı olarak amaçlanmıştır, sadece ILO'ya üye olan ülkeleri onların sosyal koruma zemininde ve sosyal güvenlik sistemlerini işletme ve yenilemede yardım etmek değil aynı zamanda nüfusun sosyal koruma ihtiyaçlarını karşılamada verimini ve etkinliğini sağlama amaçlanmıştır.

1.6. Aile Kavramı

Aile her toplumda var olan evrensel bir kurumdur. Bu kurumun fonksiyonları ve şekli ise toplumlara göre değişmektedir. Mesela, geleneksel toplumdaki aile modern toplumlardaki aileden farklıdır. Genel olarak aile, kan, evlilik ve evlat edinme yoluyla ilişki halinde olan ve genel olarak ortak bir mekânı paylaşmakta olan toplumsal bir birimdir. Soy ve evlilik yoluyla akrabalık oluşur.³⁷

Ailenin fonksiyonlarını şu şekilde özetlenebilir:

- Neslin devamı: Toplumun devamı için aile neslin devamını sağlar.
- Koruma: Çocukların korunması konusunda aile etkin rol oynar.
- Toplumsallaşma: Ana-babalar ve diğer akrabalar çocukları gözetir, onlara değerlerini aktarırlar.
- Cinsel davranışı düzenleme: Cinsel normlar ve kurallar toplumlarda değişmekle beraber, aile bu konuda düzenleme yapar.
- Sevgi ve arkadaşlık: İdeal bir ailede insanlar kendilerini güvende ve mutlu hissederler.
- Toplumsal statü sağlama: Aile çocuklara ve üyelerine sosyal statü sağlar.

Araştırmalar toplumlarda ailelerin farklı şekillerde olduğunu göstermektedir. Bu açıdan;

- Anaerkil aile: Güç ve otoritenin anne tarafından kullanılan ailedir.
- Ataerkil aile: Güç ve otoritenin erkeklerde (babada) olduğu en yaygın aile türüdür.

Sosyo-ekonomik değişim sürecinde aile büyüklüklerinde de değişme olmuştur. Buna göre; geleneksel aile, ana, baba ve çocukların dışında birkaç kuşağın bir arada yaşadığı aile grubudur. Burada akrabalık bağları kuvvetlidir. Özellikle gelişmemiş ve tarımla geçinen toplumlarda görülür. Aile içinde en yaşlı olan üye aile reisi olup, kişilerin hareketleri grubun kontrolündedir. Geleneksel toplumdan modern topluma geçişte bu tür ailenin fonksiyonu azalmıştır. Çekirdek aile ana, baba ve çocukların bir arada yaşadığı aile türüdür. Burada aileyi ayakta tutan ana ve babanın

---

³⁷ Veysel Bozkurt, **Değişen Dünyada Sosyoloji**, Bursa, Ekin Kitabevi, 2014, s. 259-263.

karşılıklı sevgi ve saygısıdır. Bu türde, çocuklar belirli bir yaşa gelince evden ayrılır.³⁸

Aile, birlikte yaşayan, kan bağı veya evlenen bir grup insanları ifade etmektedir. Ailenin rollerinden birisi, çocuk bakımı ve yetiştirmedir. Aile mikro bir sosyal formdur. Aile toplumda ve bireylerde birçok rol oynar. Sosyal devletin geleceği, ailenin sosyal sorumluluğunu ne kadar yerine getirdiğine bağlıdır. Aile çalışma imkânı olan üyeler, çalışma imkânı olmayan veya çocukları, yaşlıları ve sakat aile üyelerine ekonomik yardım etme görevindedir. Bu yükümlülüğü başarıyla yerine getirebilmek için, bir kişi sosyal görevinde aktif olarak katılır ve kendi maddi koşullarını geliştirmek için eğitimini ve becerilerini geliştirmelidir. Benzer şekilde, işin rolü de aynı bağlantısı vardır.

Bir ailenin en önemli rolü üreme sorumluluğundadır. Mesela bugün, Moğolistan'daki ailede ortalama 4-5 kişi bulunuyor. Nüfusun çoğaltılmasına ilaveten, çocuklarını zihinsel ve ahlaki olarak geliştirme ve ailesi ile zihin ve duygusal olarak bağlı olarak büyütülmesi gerekmektedir. Bir aile sosyal eğitimin en önemlisi olarak, anne-babalar, ebeveynler ve kendi yaşın çocuklar ile ve yaşlılar ile davranışın sorumluluğu taşıyordur.

Bir ailenin çocuklarını yetiştirme rolü, ergenlerin ve gençlerin çocuklarını, sosyalleştirme, vatansever ve uygar vatandaş olarak büyütme en temel görevidir. Bu görevi yerine getirmesi için bir aile ruhsal ve beyinsel olarak bir olması gerekmektedir. Aile üyelerinin ruhsal gelişimini desteklemek için birleşik ve birbirlerine özen gösterip saygı duyması gerekmektedir.

Bu aile üyenin eğitilip onurlu gururlu biri olarak toplumsal statüyü yükselmek son derece önemlidir. Ailenin boş zamanları doğru harcama görevi ise, boş zamanlarını ne yapıp geçirmek ve eğlenmeleri veya kendi yeteneklerini geliştirmelerine gibi seçeneklerden doğrusunu seçmesine yardımcı olmaktır.³⁹

Aile üyelerinin duygusal olarak desteklenme görevi ise, duygusal olarak aile üyelerini destekleme rolü, sadece yemek yemeye ve giyilmeye veya finansal olarak

---

³⁸ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 259-263.

³⁹ Bayanzürkh District, Children and Family Development Agency, "What Is a Family?", **Ulanbator**, 2016. p. 17-21.

destekleme değil aynı zamanda duygusal istikrarı sağlamak ve bireysel ihtiyaçlarını önem vermek için zihinsel ve psikolojik destek sağlamaktır.

Aile için yapılmış her tanım onu farklı bir kategori içerisinde kabul etmektedir. Aileyi sosyal bir tanım olarak ifade edecek olursak sosyal bir grup, sosyal bir birlik, sosyal bir örgüt, sosyal bir kurum hatta sosyal bir yapı olarak ayrı kalıplar içinde değerlendirmek mümkündür.⁴⁰

Aile neslin devamını sağlamak için bu çerçevede oluşmuş temel bir toplum yapısıdır. Bu toplum yapısındaki bireyler örgütlenmiş bir seri ilişkiler düzenidir. Aynı zamanda toplumsal yapının çerçevesini oluşturur.⁴¹

Aile; aralarında gerçek veya uzlaşma sonucu oluşmuş olan bağı, yani oluşmuş bütün sosyal münasebetleri bir soy etrafında toplanmış olan zümrelere aile denir. Bir zümrenin aile olabilmesi için iki şartı vardır.

Aile zümresine giren bireylerin gerçek ya da uyuşma sonucunda kan bağıının oluşmuş olması ve ailenin kendisine bağlı olan cemiyet tarafından bir hukuk düzeninin içinde var olması bireylerin aile olabilmesi için kendilerini akraba farz etmeleri yeterlidir. Özü gereği aralarında fizyolojik bir bağ aranmaz.⁴²

Aile olma ifadesi ayrı maziye sahip iki farklı cinsiyetin geri kalan hayatlarını birleştirmesidir. Her memleket ve çağda aile adı verile insan topluluklarının diğer topluluklardan ayrıldıkları noktalar vardır ve aile olmanın belirli hususiyetleri mevcuttur. Aile olmak için temelde şu özelliklere sahip olmak gerekir.

Aile içindeki fertlerin birbirleriyle evlenme, kan ya da evlat edinme yoluyla bağlanmış olması. Karı – koca arasındaki bağ evlenme çocuklarla aralarındaki bağ kan ya da evlat edinme ile sağlanır. Çoğu zaman aynı çatı altında olma ve ev içindeki işbölümüne müdahil olmada aile olma tanımının altında gösterilmektedir. Fakat bu maddenin istisnaları da mevcuttur aynı çatı altındaki insanların aile tanımı altına girmesi için evlenme kan ve evlat edinme gibi sebeplere haiz olması gerekir. Genel

---

⁴⁰ Birsen Gökçe, “Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme”, **Hacettepe Sosyal ve Beşeri Dergisi**, C:8, S: 1 -2, Mart – Ekim 1976, s.46.

⁴¹ Robert Francis Winch, **The Modern Family**, Holt Rinehart And Winston, 1965, p. 84.

⁴² Hilmi Ziya Ülken, “Aile”, **Sosyoloji**, 1943, s. 268.

olarak birbiriyle temaslı karı – koca, anne – baba, kız – erkek çocuk gibi sosyal rolleri kabul eden ve nispeten kalabalık topluluklardır.

Her aile genel olarak o memleketin bir parçası olarak ortak bir kültür içinden gelseler de her aile kendi içinde farklılık göstermektedir.⁴³

Ailenin karakteristik özelliklerine değinecek olursak; aile kendine özgü bir takım özellikleri olan sosyal yapıdır. Bu sosyal yapının devamlılığı esas alınarak aile sayılmak için bazı özellikleri taşımaktadır. Bu özellikler;

- **Aile evrenseldir:** Her toplumda ve her çağda mevcut olmuştur. Sadece insanlığa mahsus olmayı yaşayan bütün mahlûkatın kendi özelliklerine müstakil içinde bulunduğu bir topluluktur.
- **Aile duygusal bir temele sahiptir:** Organik yapısı gereği içinde farklı ve karmaşık duyguları barındırmaktadır. Bu duygular nesli devam ettirme, evlat duygusunu tatma ve ebeveynlik duygusundan başlayıp, sevgi, şefkat, ekonomik güven duygusuna kadar ilerlemektedir.
- **Aile şekillendirme özelliğine sahiptir:** Evlenme yoluyla kurulmuş karı – kocalık ve bu yolla edinilmiş çocuğun yapısı aile yapısı içinde şekillenmektedir.
- **Aile kapsamı sınırlıdır:** Sınırlı bir büyüklüğü sahip toplumun en küçük yapı taşı olma özelliği taşımaktadır.
- **Aile üyelerinin sosyal yapıda çekirdek özelliği taşır:** Genel itibariyle sayıca kalabalık olursa da karar mekanizması ataerkil toplumlarda babanın fikirleri doğrultusunda şekillendiği için durum gereği çekirdek bir yapı sergilemektedir.
- **Aile üyelerinin sorumlulukları vardır:** Ailenin devamlılığını sağlamak için ve yaşamı devam ettirmek için aile içindeki bireylere görevler ve sorumluluklar düşmektedir.
- **Aile sosyal kurallarla çeviridir:** Aile sosyal tabuların ve yasaların şekillendiği bir sosyal düzendir.

---

⁴³ Rezan Şahinkaya, “Türk Aileleri Hangi Yönlerden Birbirlerine Farklılık Gösterirler” , **Türk Yurdu Mecmuası**, C: 8, S: 290, Kasım 1960, s.14.

- **Aile sürekli aynı zamanda geçici bir tabiata sahiptir:** Aile kurumunun evrenselliği ve devamlılığı temas noktasıdır. Fakat aile toplumun en küçük birimi olmakla birlikte diğer kurumlara geniş yapmak ve kurumlarda geçici ve değişken olmaktır.⁴⁴

Modern aile tanımı yapılacak olursa iktisadi şartların değişmesi ve buna paralel olarak iş hayatının fabrikalara taşınması ile birlikte kentlere göç, kentleşme olgusunu beraberinde getirmiştir. Aileye bağlı olarak çalışan ya da ücretsiz aile işçisi statüsünde olan gençlerin iktisadi değişimle birlikte kendi ekonomik güçlerini kendi evlerinde buldurmaları bireylerin evlilik kararlarını etkilemiştir. Modern ailenin karakteristik özellikleri;

- Aile müessesine girişin ön koşulu olarak sevgi, arkadaşlık ve birbirine uyma esasları temel alınmıştır.
- Genel itibariyle ailede yaşayan birey sayının azlığı
- Evlendikten sonra her iki tarafın ailesine bağımlı olmama durumu
- Ailede karı koca ve muayyen yaşa gelmiş çocukların birlikte karar alması
- Ailenin bütünlüğüne ve amaçlarına zarar vermediği sürece ailenin yüksek bağımsızlığı gibi esaslar göze çarpmaktadır.⁴⁵

---

⁴⁴ Robert Morrison MacIver and Roger Charles, **Society**, London, Mac Millan, 1996, p. 239.

⁴⁵ Rezan Şahin Kaya, “Orta Anadolu Köylerinde Aile Strüktürü”, **Etnoğrafya ve Bilimsel Filmler Sempozyumu**, 1973, s.20.

İKİNCİ BÖLÜM

MOĞOLİSTAN'IN GENEL VERİLERİ VE MOGOLİSTAN'DA AİLE KURUMU

Moğolistan üç milyon nüfusa sahip olup, Çin ile Rusya arasında yerleşik olup, karaya oturmaktadır ve en yakın limana yaklaşık 1,700 km uzaklıktadır. Milliyet uzaklarda, dağınık yaşam tarzındadır ama çoğunluk kentsel alanlarda ikamet etmektedir.⁴⁶

2.1. Mogolistan'ın Tanıtım ve Tarihsel Gelişim

13. yüzyılda Moğollar, Cengiz Han döneminde fetihlerle büyük bir Avrasya imparatorluğu kurdular. Cengiz Han'ın ölümünden sonra imparatorluk birkaç güçlü Moğol devletine bölünmüş ve 14. yüzyılda parçalanmıştır. Moğollar nihayet bozkır ülkesine çekilmiştir. 17. yüzyılın sonlarında Çin yönetimi altına girmiştir. 1911'de Mançu liderliğindeki Qing İmparatorluğundan bağımsızlığını ilan etmiş ve 1919 yılına kadar tekrar Çin kontrolünde iken sınırlı özerkliğe kavuşmuştur. 1921 Moğol Devrimi Çin hâkimiyetini sona erdirmiş ve komünist bir rejim olan Moğol Halk Cumhuriyeti 1924'te iktidara gelmiştir. Moğol halkının bir kısmı, Çin Halk Cumhuriyeti İç Moğolistan Özerk Bölgesi'nde Moğolistan'da yaşamaktadır. 1990'da ülkenin barışçıl demokratik devriminden bu yana, 2010 yılında Moğol Halk Partisi (MPP) adını alan eski komünist Moğol Halkı Devrimci Partisi (MPRP), Demokrat Parti (DP) ve birkaç diğer daha küçük partiler dahil olmak üzere, eski Başkanı ENKHBAYAR tarafından oluşturulan yeni bir parti, karışıklıkla kendisi için MPRP adını almıştır. Moğolistan, Khaltmaa BATTULGA'yı 2017'de cumhurbaşkanlığına seçmiştir.⁴⁷

⁴⁶ Nuray, TERZİ, SUREN. Altankhuyag "Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve moğolistan." **Kastamonu University Journal of Economics & Administrative Sciences Faculty**,11 (2016).

⁴⁷ Central Intelligence Agency. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mg.html> 15 Ocak 2018

Hükümet türü, yarı başkanlık sistemidir. Ülkede 21 vilayet (aymag) Arhangay, Bayanhongor, Bayan-Ölgiy, Bulgan, Darhan-Uul, Dornogovi, Dundgovi, Zavhan, Govi-Altai, Govisümbör, Hentiy, Hovd, Hovsgol, Omnogovi, Orhon, Övörhabgai, Selenge, Sühbaatar, Töv, Ulanbator, Uvs, 1 belediye (Ulanbatar hot).

Moğolistan Doğu Asya'da Çin ile Rusya Federasyonu arasında bulunmaktadır. Ülkenin yüz ölçümü 1,564,116 km² olup, bunun 1,553,556 km² si kara, ve 10.560 km² si sudur. Toplam 8,082 kmolan sınırı Çin'le 4,630 km, Rusya ile 3,452 km'dir. Denize açık bir kıyısı yoktur. İklimi karasal ve çöl niteliği göstermektedir. Güney-merkezdeki Gobi Çölü, engin yarı çöl ve çöl ovaları, çimenlik bozkır, batı ve güneybatıdaki dağlar vardır. Ortalama yükseklik ortalama yükseklik: 1.528; en alçak nokta: Hoh Nuur 560 m ve en yüksek nokta: Nayramadlin Orgil (Khuiten Tepesi) 4,374 metredir. Ülkenin madenleri petrol, kömür, bakır, molibden, tungsten, fosfatlar, kalay, nikel, çinko, fluorspar, altın, gümüş, demirdir.

Tarım arazilerinin dağılımı: tarım arazisi:% 73, ekilebilir arazi% 0.4; kalıcı bitkiler% 0; sürekli çayır% 72.6, orman:% 7, diğer:% 20 (2011 tahmini.) Sulak alanlar 840 km² (2012).

Bazı bölgelerde sınırlı doğal tatlısu kaynakları, eski Komünist rejimlerin politikaları, çevreyi olumsuz yönde etkileyen hızlı kentleşme ve endüstriyel büyümeyi teşvik etmiştir. Santrallerde yumuşak kömür yakılması ve çevre kanunlarının uygulanmaması Ulaanbaatar'da havayı ciddi bir şekilde kirletmektedir. Ormansızlaşma, aşırı otlatma ve bakire toprağın tarımsal üretime dönüştürülmesi, rüzgâr ve yağıştan toprak erozyonunu arttırdı; çölleşme ve madencilik faaliyetleri çevre üzerinde zararlı bir etki oluşturmaktadır.⁴⁸

Dünyadaki en az nüfus yoğunluğuna sahip olup km² ye 2 kişi düşmektedir. Genelinde seyrek dağılmış nüfus; başkent Ulaanbaatar ve kuzeyde Darhan kenti nispeten en yüksek nüfus yoğunluğuna sahiptir.

---

⁴⁸ International Finance Corporation. (IFC) <http://documents.worldbank.org/curated/en/827521468053405333/pdf/923580WP0Box380UBLIC00Mongolia02013.pdf>. 19.Ocak.2018.

Kişi başına gayri safi yurt içi hasılası ise (GNI per capita) US\$ 3,160.00'dır. Bakır, altın, kömür, molibden, fluorspar, uranyum, kalay ve tungstenden oluşan kapsamlı yataklara dayanan Moğolistan'ın maden çıkarma endüstrilerindeki doğrudan yabancı yatırım, Moğolistan'ın kapalı ekonomisini geleneksel tarım ve tarım bağımlılığına dönüştürmüştür. İhracat şimdi GSYİH'nın % 40'ından fazlasını oluşturmaktadır. Moğolistan, dış ticaretinin% 60'ından fazlası için Çin'e bağımlıdır - Çin, Moğolistan'ın ihracatının% 90'ını alır ve ithalatının üçte birinden fazlasını Moğolistan'dan tedarik eder. Moğolistan, enerji arzının% 90'ı Rusya'ya dayamakta ve fiyat artışlarına karşı savunmasız bırakmaktadır. Özellikle Güney Kore'de çalışan Moğolistanlı çalışanların havaleleri çok önemlidir.⁴⁹

2004-08 yılları arasında yılda yaklaşık % 9 büyümek olmuştur. Bunun nedeni büyük oranda bakır fiyatlarının global düzeyde yükselmesi ve yeni altın üretimidir. 2008 sonunda Moğolistan küresel mali krizden etkilenmiştir ve Moğolistan'ın reel ekonomisi 2009'da % 1,3 daralmıştır. 2009 yılının başında IMF, Moğolistan ile 236 milyon ABD Doları tutarında Stand-by anlaşması yapmış ve kriz daha güçlü bir bankacılık sektörünün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ekim 2009'da Moğolistan, dünyadaki en büyük kullanılmayan bakır-altın yatakları arasında Oyu Tolgoi madeninin geliştirilmesi için uzun zamandır beklenen bir mevzuatı kabul etti. Ekonomi, 2011-2013 yılları arasında yılda % 10'dan fazla büyümüştür - büyük ölçüde emtia ihracatı ve yüksek devlet gücü harcama - 2014'te % 7,8'e, 2015'te % 2,3'e ve 2016'da % 1.

2.2. Nüfus, Yaş ve Gelecek Eğilimleri

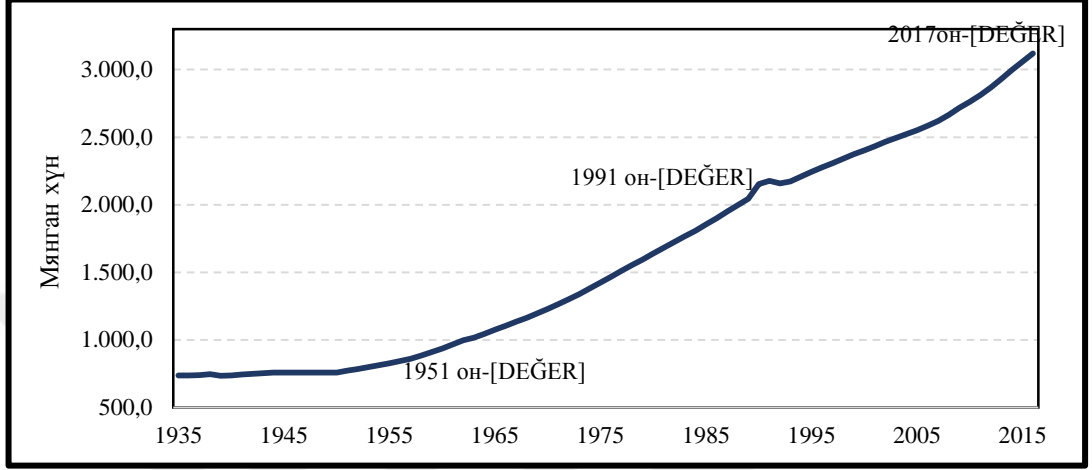
Moğolistan nüfusu 1918 yılında 647. 5 bin iken, 2017 yılı başında 3.120 bin, 20. yüzyılda dört katına kadar ulaştı. Büyük büyüme 1960'lı ve 1970'lerde, o dönemdeki yıllık ortalama artışı %3'üydü ve nüfus 25 yıl içinde iki kat arttı. Son yıllarda genç çalışanların çok olması, o dönemlerde doğum oranı yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. 1990'dan bu yana yaşanan ekonomik kriz nedeniyle nüfus artış

---

⁴⁹ Central Intelligence Agency, **a.g.e.**,

hızı yavaşlamıştır. Ama 2005 yılından, ekonomik toparlanmaya birlikte ekonomi de toparlanmaya başladı⁵⁰ (Şekil 2.1).

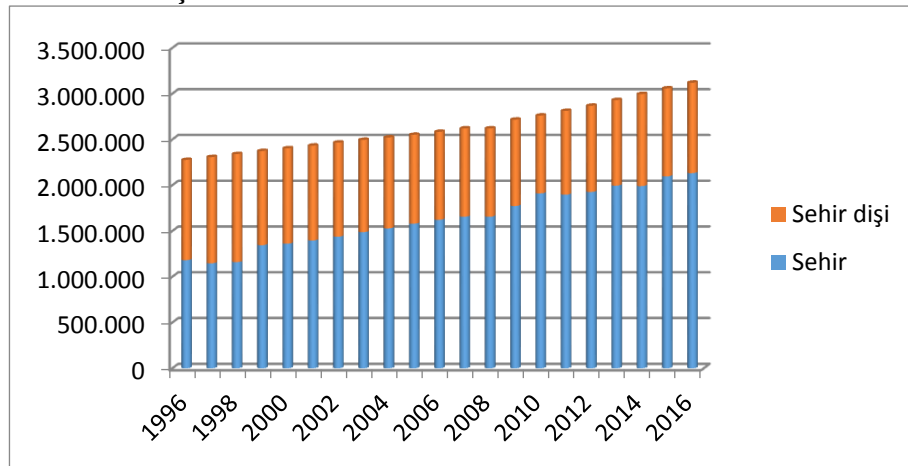
Şekil 2.1: Moğolistan Nüfusu / 1935-2017

Kaynak: Ulusal İstatistik Ofisi

Moğolistan'da iki ana yerleşim türü kentsel ve kırsal alanlar olup, yoğun bir şekilde göç etmesinden dolayı kentsel nüfus yoğunluğu 2016 yılında yüzde 68,3'e ulaştı. Yani nüfusun yüzde 46,2'si başkentte (bunu sagondroit veya büyük şehir), 350 kentsel yerleşim yerinde (ulaşım şekline göre) yüzde 22,2, kırsal alanlarda (değir) yaşıyor⁵¹ (Şekil 2.2).

Şekil 2.2: Kentsel ve Kırsal Nüfus Oranı

Kaynak: Ulusal İstatistik Ofisi

⁵⁰Ulusal İstatistik Ofisi, www.1212.mn. 15 Ocak 2018

⁵¹ Ulusal istatistik ofisi, Nüfus istatistikleri ve Şehir ve kırsal alanlarda www.1212.mn. 15 Ocak 2017.

1918 ve 2016 yılları arasında Moğolistan'da nüfusun yerleşimi biçime baktığında, nüfusun kentsel nüfus artım, kırsaldan nüfustan daha hızlı büyüdüğünü gösterirken, kırsal nüfus artışı tarımsal veya hayvancılık sistemin alan kapsamadan doğrudan bağlıdır.⁵²

Böyle nüfusun artan kentleşmesi, nüfusun aşırı yoğunlaşması nedeniyle kentsel planlama ve altyapı çözümlerinde büyük bir zorlukla karşı karşıyadır. Kentsel organizasyon, üretim, altyapı ve kırsal nüfus az olduğundan dolayı, halkın başkente veya kentsel alanlara taşınması daha da çok işsizlik artması neden oluyor. Dahası, kırsal alanları bağımsız olarak geliştirme becerisi zayıflamaktadır.⁵³

Madencilik ve endüstriyel kalkınmayı takiben yeni yerleşim merkezlerinin ortaya çıkması, Ulaanbaatar'daki göçmen nüfus sayısını azaltılma ve kent planlaması üzerinde olumlu etkisi oluyor.⁵⁴

1990'da bir piyasa ekonomisine geçişten sonra, Moğolistan nüfusunun yerleşimindeki değişiklikleri şu şekilde sıralanabilir:⁵⁵

- ❖ Başkent Moğolistan'ın nüfusu, ülkedeki en büyük nüfus artışı oranına sahip olan yaklaşık 2.2 kat daha yüksektir.
- ❖ 1990-2010 döneminde Madencilik, Üretimini takiben yerleşen şehirler ve kasabaların nüfusu yüzde 61,6 oranında artmıştır. Örneğin “Khanbogd sum”un nüfusu 5 kat, “Tsogttsesiin sum”un nüfusu 4 kat ve “Baganuur hot”un nüfusu 2 kat artmıştır,
- ❖ Bu dönemlerde hayvancılık üretim takiben ve ulaşım yollardan uzak olan şehirler nüfusu azalmıştır ve tarla tarıma takiben şehirlerin nüfusu çok da azalmamıştır.

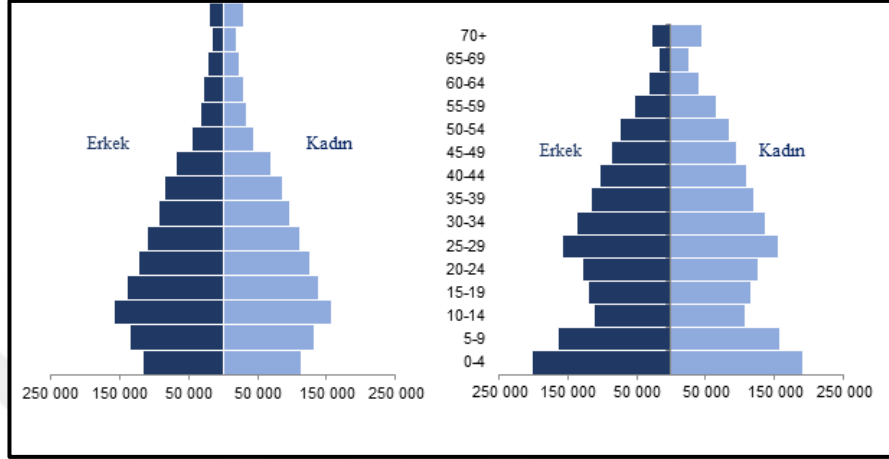
Nüfusun yaş ortalaması yıldan yıla artmaktadır. 2000 yılında 70 yaşın üzerindeki insan sayısı 50 bin civarındaydı ve 2016 yılı sonunda 74 bine ulaştı ve yüzde 50 oranında arttı. Bu dönemde toplam nüfus 2,4 milyondan 3,1 milyona yükseldi ve

---

⁵² Maliye Bakanlığı ‘Moğolistan’ın Ekonomik Gelişimi İncelemesi’ <http://www.mfa.gov.mn/wp-content/uploads/2017/04/Mongolia-CA-Report-Mon-Aug-2016.pdf>. 15 Ocak 2017

yüzde 30 arttı.⁵⁶ Yani 70 yaş üzerindeki nüfus artış toplam nüfus artış oranından daha yüksek gözüküyor. Ayrıca, kadınların yaş ortalaması erkeklerden daha fazla olduğunu aşağıdaki tablodan görülebilir (Şekil 2.3).

Şekil 2.3: Nüfus Gösterge /2000-2016/

Kaynak: Ulusal İstatistik Ofisi

1990'lı yıllarda bir piyasa ekonomisine geçişten sonra ekonomik durum düştü, doğurganlık azaldı ve nüfus artışı yavaşladı ama 2000'li yılların başında ekonomi düzelmeye başladı ve doğurganlıkta artış oldu.

Son yıllarda, doğurganlığı artırmak için refah politikasının bir sonucu olarak doğum oranı arttı⁵⁷, ancak 1960'dan beri bakarsa genel eğilimde keskin bir düşüş gözüküyor. Yukarıda belirtildiği gibi, nüfusun ortalama yaşam süresi yıldan yıla artmaktadır. 1992'de ortalama yaş 62. 7 iken 2016'da 69. 6'ya yükseldi.⁵⁸

⁵⁶ Ulusal İstatistik Ofisi . **a.g.e.**

⁵⁷ Ulusal istatistik ofisi, **a.g.e.**

⁵⁸ Ulusal istatistik ofisi, **a.g.e.**

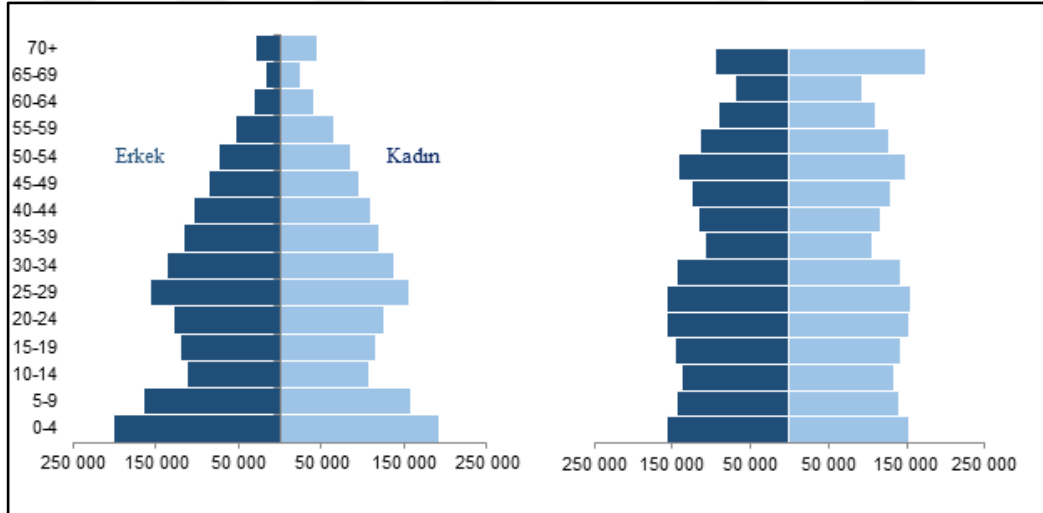
Şekil 2.4: Genel Doğurganlık ve Ortalama Ömür Süresi

Kaynak. Moğolistan Ulusal İstatistik Ofisi

2010-2040 nüfus tahminlerini, 2010 nüfus sayımının nüfus ve konut nüfus sayım sonuçlarına dayandırarak güncelledi. Nüfusun yaş ve cinsiyet cebine göre, nüfusun yaş yapısı 2040 yılında artmış olacağı gözüküyor⁵⁹(Şekil 2.5).

Şekil 2.5: Nüfus Büyüme Varsayımları /2016-2040/

Kaynak. Ulusal İstatistik Ofisi

Senaryolarında Moğolistan'ın yaş yapısının tahminine göre, nüfusun yükü 2010'da %46.7 ve %45 ti, 2040 yılında ise %48.7 ve %49.3'e yükselecek ve 2025'te çocuk yükü hızla düşecek ve yaşlıların yükü artacak gibidir.⁶⁰

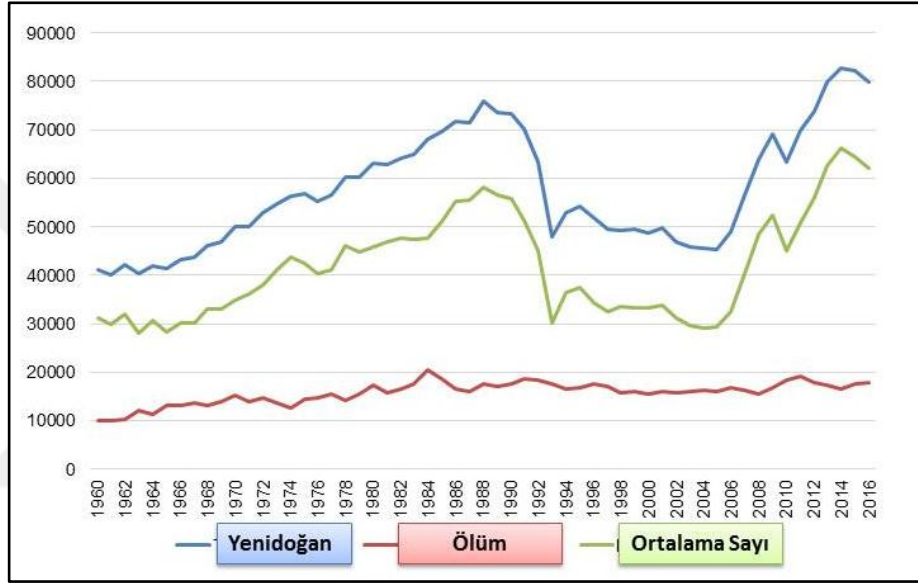
⁵⁹ Ulusal istatistik ofisi, a.g.e.

Nüfusun ortalama yaşın yarısına orta yaş deniyor. Örneğin, 2010 yılında, Moğolistan'daki nüfusun yüzde 50'si 25. 7 yaşın altındaydı ve 2040 yılında 33. 3'e yükselen orta yaşlı olmuştur.⁶¹

Böylece nüfusun ortalama yaşı arttıkça ve büyüme hızı düştükçe, nüfus yükü artacaktır (Şekil 2.6).

Şekil 2.6: Doğum Oranı, Ölüm Oranı, Genel Büyüme

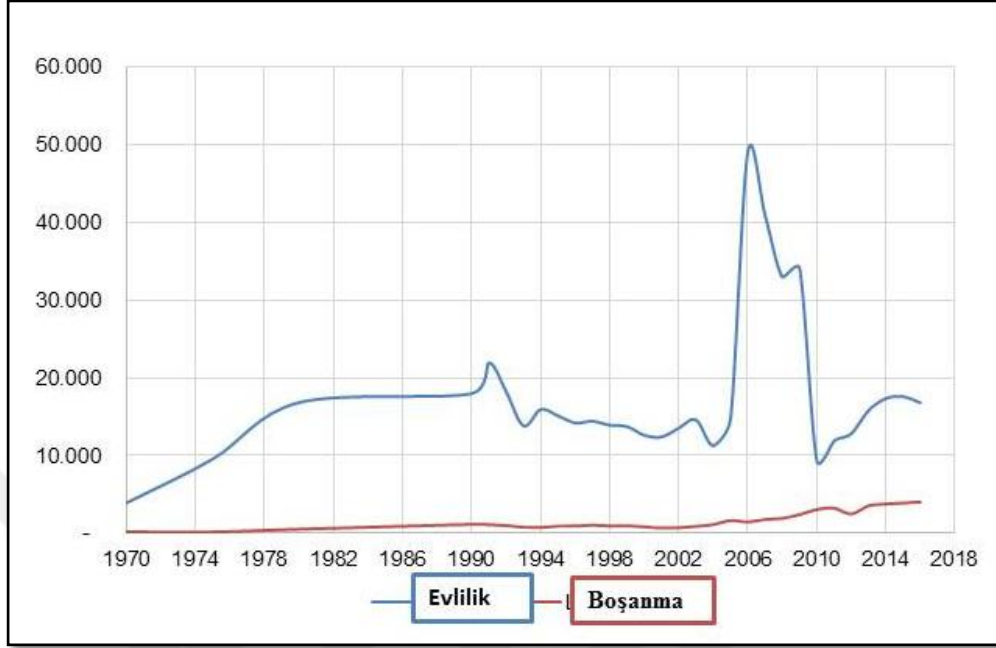
Kaynak: Ulusal İstatistik Ofisi, www.1212.mn

2016 yılı sonunda Moğolistan nüfusu 3120. 9 bin olup, bir önceki yıla göre 63. 2 (% 2. 1) bin artış gösterdi. Ulusal düzeyde, 2016 yılında doğan 79382 çocuğun 78194'u (% 98. 5), Moğolistan'da 1188'i (% 1. 5) yurtdışındadır. Şekil 6, 1000 kişiye göre kişi başına doğum oranı, doğal büyümesi, 1000 kişiden kişi başına doğum oranı 2016 yılı sonunda 25. 4, mortalite 5. 2 ve doğal büyüme 20. 2. Doğurganlık oranı 2016 yılına göre bir önceki yıla göre 1,9 % artarak ölüm oranı (mortalitede) 0,3 %, doğal büyüme 1,6 % arttı (Şekil 2.7).

⁶⁰ Ulusal istatistik ofisi, 'Nüfus ve konut sayımı' Ulaanbaatar 2010 , <http://www.nso.mn/books/3>.

⁶¹ Moğolistan 2010-2040 nüfus projeksiyonu, <https://www.nso.mn/content/156#.WeZMtVuCyM8>.

Şekil 2.7: Evlilik ve Boşanma

Kaynak: Ulusal istatistik, www.1212.mn

Evlilik ve boşanma sayısı her yıl artmaktadır. Verilere göre Moğolistan'da, her gün 10 aile boşanırken ve 40 çift evliliğini kaydettiriyor. Evliliğin kayıtlı olduğu yaş ortalaması 20-29 oluyor ve toplam evliliğin % 72'sidir. Boşanma oranları bu şekilde devam ederse, gün içinde evlenen 40 çiftin 10'unun riskli olduğunu gösteriyor. Her yılda boşanma sayısı 269 kişi artmaktadır.

2.3. Moğolistan'ın Ekonomik Durumu

Moğol Halk Cumhuriyeti, 1921 Halk Devrimi'nden sonra 1924'te kuruldu. Moğol Halk Cumhuriyeti, 1990 yılına kadar Sovyetler Birlik ile yakın çok bulunup gelişmeye başlamış. gibi tarihsel olaylar Moğolistan ve iki güçlü komşu ülkelerin ilişkilerin üzerinde derin etki oluşturdu ve Moğol milliyet görünüşe de etkilemiştir. İlişkinin bu özelliği ülkenin ekonomisini de yansıtmakta ve Moğolistan'ın ihracatı yüzde 79'unu⁶² Çin'e, ithalatın ise çoğunluğu Çin'den ve Rusya'dan ithal edilmektedir. Moğolistan da "Üçüncü Komşu" politikasını sürdürüyor ve Japonya,

⁶² Ulusal İstatistik Ofisi, Gümrük Dış Ticaret İstatistikleri ve ihracatUlusal İstatistik <http://www.1212.mn/03.Eylül.2017>

Güney Kore ve ABD ile bir ilişki geliştirmektedir.⁶³ 1990'da bir demokrasi ve serbest piyasa ekonomisine geçişten sonra Moğolistan'da yaşam standartlarında keskin bir düşüş yaşanırken, 1994 yılına kadar gayri safi yurtiçi hasıla yüzde -4.4 oranında bir düşüş yaşıyordu. 1995 yılından bu yana ekonomi kademeli olarak toparlandı ve yavaş yavaş fakat istikrarlı bir şekilde büyümüş ve 2003 yılında kişi başına düşen GSYİH 1990 düzeyine döndü.

Moğolistan ekonomisi, 2000'den 2009'a yılına kadar ortalama %6 oranında büyümesi, Moğolistan'ın birçok büyük maden yatağı istismarından kaynaklanmaktadır.⁶⁴ Oyu Tolgoi'nin devasa bir bakır ve altın madeni inşaatı, 2010 yılında, yükselişin başlamasıyla başladı. Araştırmacılar, bu yatağın yalnızca 2020 yılında Moğolistan'ın GSYİH'sinin üçte birine kadarını üretebileceğini tahmin ediyorlar. Moğolistan'ın toplam ihracat hacmi 2000 ile 2012 arasında on katına çıkarken, mineral ihracatın payı yüzde 10'dan yüzde 89'a yükselmesi⁶⁵ ekonomik büyüme madencilik ile olan bağımlılığı artırıyor. Oyu Tolgoi mevduatının gelişmesiyle birlikte DYY, hızla GSYİH'nin yüzde 45'ine kadar yükseldi ve bir yanda ekonomik büyümesini de hızlandırdı.

2010-2014 yılları arasında bu ülkenin yıllık ekonomisi ortalama yüzde 11 oranında büyümüş, 2011 yılında yüzde 17,5 oranında artarak dünyanın en hızlı büyüyen ekonomisi olmuştur. O zaman, Moğolistan'ın GSYİH'si 12 milyar dolara ulaştı ve kişi başı milli gelir GSYİH'si 2014 yılında 4.320 \$ dı ve Dünya Bankası'nın yüksek-orta gelirli ülkeler arasına girmiştir. Bu zamanda Çin'in ekonomik büyümesi yavaşlayıp DYY azama ve dünyada mineral fiyatlar çarpıcı bir şekilde düşme gibi nedenlerden dolayı 2012 yılında Moğolistan'da ekonomik büyüme yavaşlamaya başladı. Şu an Moğol ekonomisinde ciddi bir problemle karşılaşmakta olmuştur Asya Kalkınma Bankası 2015 yılında yüzde 3 oran olarak hesaplanmıştı ve bu oran 2009 yılından beri en düşük oran olmuştur.⁶⁶

---

⁶³Maliye Bakanlığı **a.g.e.**

⁶⁴ Ulusal İstatistik Ofisi, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla İstatistikleri, **a.g.e.**

⁶⁵MIT Observatory of Economic Complexity, "Products exported by Mongolia:2000-2012," 2015 <https://atlas.media.mit.edu/en/explore/stacked/hs/export/mng/all/show/2000.2012/> 03.Eylül.2017

⁶⁶ Asian Development Bank, "Asian Development Outlook 2015, Financing Asia's Future Growth," <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/154508/ado-2015.pdf>. 14. Ocak. 2018

Ancak, Moğolistan'ın ekonomik huzursuzluk yakın gelecekte de devam edecekmiş gibi. Emtia piyasalarının zayıflamaya devam etmesi ve Çin ekonomisi yavaşlaması nedeniyle ana ihracat pazarı Moğolistan'da 2016 yılında yüzde 1.0 orana kadar düşmüştür. Madencilik sektörünün GSYİH içindeki payı 10 yıl öncesinden çift katı ve %20'ye çıkması ekonominin madencilik sektörüne büyük oranda bağımlı olduğu göstermektedir. Sonuç olarak, ekonomilerin çeşitliliğinin zayıflaması ülkenin ekonomisinde emtia fiyatlarındaki dalgalanmalar üzerinde büyük oranında etkilenmekte olmasına neden olmuştur.⁶⁷

Ekonomik yükselme sırasında yoksulluk önemli ölçüde azaldı ve 2010 yılında toplam nüfusun yüzde 39'u yoksulluk sınırının altında kaldı ve 2014 yılında yüzde 22'ye geldi. Genel olarak azalan yoksulluk oranlarına rağmen, kırsal nüfus hala nispeten yüksek %26 ve kentsel yerde %19 olarak gözükmektedir. Buna ek olarak, son zamanlarda sayısal göstergeler zayıf olmasına rağmen gelir eşitsizliğinin yanı sıra istihdam, eğitim, sağlık ve temel sosyal hizmetlere erişim arttı gibi yorumlar halk arasında yaygın görünmektedir.⁶⁸ Moğolistan Gini endeksi, 2003-2011 yılları arasında ortalama 0.336 olması, Rusya, Çin ve ABD'deki gelir eşitsizlikten daha az olarak gözükmektedir. Eşitsizliğe dayanan Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının İnsani Gelişim Endeksi göre, Moğolistan'daki eşitsizlik bölgesel ortalama daha düşük gözükmüyor.⁶⁹

Kentleşme hızlandırılmış, kırsal alanlardan başken Ulaanbaatar'a taşınmaya gelenler mevcut imkânları artırmakta hem de sosyal açıdan kırılabilirliği arttırmaktadır. Son yıllarda yoksulluktan çıkmış birçok ailenin gelir göstergeleri, hala yoksulluk sınırına yakın olması ekonomik krize karşı zayıf olduğunu gösteriyor.⁷⁰ Kırsal kesimden başkente göç edenlerin çoğu şehir çevresindeki enformel yerleşim yerlerinde kültürel çadır kurup yaşıyorlar. Sonuç olarak,

⁶⁷ The World bank, <http://www.worldbank.org/mn/country/mongolia/overview>. 14. Ocak. 2018

⁶⁸ National Statistical Office, Gini index, 2002-2011, Analysis of Household SocioEconomic Survey data, 2015

⁶⁹ Mongolian Ministry of Foreign Affairs website (Mongolian), <http://www.mfa.gov.mn/wp-content/uploads/2017/04/Mongolia-CA-Report-Mon-Aug-2016.pdf>. 14. Kasım. 2017.

⁷⁰ World Bank, "Poverty Continued to Decline, Falling from 27.4 Percent in 2013 to 21.6 Percent in 2014." World Bank Press Release, July 2015. <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2015/07/01/poverty-continued-to-decline-falling-from-274-percent-in-2012-to-216-percent-in-2014>.

Ulaanbaatar'daki nüfusun yaklaşık yüzde 60'ı, toplam nüfusun yüzde 27'si ger bölgelerde yaşıyor ve kamuya ve kamu hizmetlerine erişimi olmamaktadır. Kadın hakları savunucuları, göç artışının da iş bulma ve insan ticaret riskini artırdığına işaret ediyor.⁷¹

İşsizlik, yaşam standartları ve enflasyon, şimdiki Moğolistan toplumda en büyük zorluklar olmaktadır. Son zamanlarda yapılan bir anketteki katılımcıların yüzde 32'ye göre Moğolistan kalkınmasının en büyük sorun olduğunu söylemişler ve yaşam standart, enflasyon %17.8 ve %15.3 olarak sırada yer alıyor.⁷² 2010-2014 yılları arasında enflasyon oran ortalaması %10.9'di ama 2015 yılı sonunda %1.9 kadar düşmüş, 2016 yılın sonunda %1.1 olmuştur. Bunun nedeni, politikanın enflasyona karşı yapılan etkisinden demekten daha çok insanların satın alma gücünün zayıflanması ve ekonominin donuk hale gelmesidir.

İstihdam tarım sektöründen hizmet sektörüne geçme gibi durum gözükmekte ve 2000 yılında toplam istihdamın %49 tarım sektöründe, hizmet sektöründe %18di ama şimdi yaklaşık %31 tarım sektör, yüzde 30u hizmet sektöründe çalışmaktadırlar. Son yıllarda, madencilik ve inşaat sektörü hızlı bir şekilde büyümesine rağmen, bu sektörlerde istihdam hala düşüktür ve ancak toplam istihdamın % 2. 5 ve% 3. 7'dir. Bir de, kadınların bu sektörlerde istihdam alanı oldukça düşük bulunmaktadır. Kadınların eğitim seviyesi erkeklerinkinden daha yüksek olmasına rağmen son yıllarda kadınların işgücü piyasasına katılımını azalıyor ve aynı meslekte olan kadınlar erkeklerden daha az maaş almaktadır. Üstelik kadınlar müdür, idari seviyelerde ve ticarete kadınlar düşük sayıda temsil etmektedir. 2013 yılında toplam 360 işletme yerlerde yapılan araştırmalara göre, finans, vergi oranları ve siyasi istikrarsızlık, iş adamlar için en riskli olarak seçilmişler.⁷³

⁷¹ Maliye Bakanlığı 'Moğolistan'ın Ekonomik Gelişimi İncelemesi', a.g.e.,

⁷² Sant Maral Foundation, Politbarometer ,14(48), March-April, 2015.

⁷³ The World Bank, Mongolia Enterprise Survey 2013., <http://documents.worldbank.org/curated/en/512491468286291144/pdf/675670CAS0MONG0ion0without0ANNEXES.pdf>. Erişim Tarihi: 20.01.2018.

Son 25 yılda Moğolistan'da GSYİH üç kat arttı, okul kayıtları arttı ve gebeliğe bağlı ölümler dramatik bir şekilde düştü gibi birçok başarılı demokratik ülke olarak gelişmektedir. Bol tarımsal ve maden kaynaklarına ve nüfus için yükselen eğitim seviyelerine sahip olan Moğolistan'ın uzun vadeli kalkınma umutlarını geliştirme şansı var.⁷⁴

Yoksulluğun azaldığı ve kişi başına düşen gelir artmasına rağmen, Moğolistan, tek ticaret ortağının madencilik sektörüne hakim olması ve ekonomik çeşitli yollar göstermemesi nedeniyle yurtdışı politikalara karşı savunmasız hale geldi. Ayrıca, patlama yıllarında Moğolistan hükümeti uluslararası pazardan önemli miktarda borç almış ve 2014 yılında GSYİH yüzde 54, 9'a kadar ulaşmış.

2.3.1.Çalışma Hayatı ve İşsizlik Göstergeleri

2016 yılının 4. çeyreğine göre 15 yaş ve üstü olan 2,053.91 bin kişi vardı; bunların 985. 2'i (% 48.0) erkek, 1,068.7'si (% 52.0) kadın idi. Ekonomik açıdan aktif nüfus 1.239.8 bindi ve bunlar 15 yaş ve üstü olup toplam nüfusun% 60.4'ünü temsil etmektedir.⁷⁵

Son 7 gün içinde herhangi bir iş yapmış, geçici olarak çalışmayanlar ve işsizler işgücü işçi ve ekonomik açıdan aktif nüfusta sayılır ve ekonomik açıdan aktif nüfusun 1132. 8'i (% 91. 4) çalışanlar, 107. 0 (% 8.6) bin kişi işsizler. Kentsel alanlarda, ekonomik açıdan aktif nüfusun 698. 9'u (% 56. 4) ve 540. 9'u (% 43. 6) kırsal alanda yaşıyor⁷⁶ (Tablo 2.1).

⁷⁴ Maliye Bakanlığı 'Moğolistan'ın Ekonomik Gelişimi İncelemesi', **a.g.e.**,

⁷⁵ Ulusal İstatistik Ofisi, İşgücü Araştırması 2016 Yılın 4.Dönemin Kısa Tanıtımı, http://www.1212.mn/BookLibraryDownload.ashx?url=brief%20report_2016Q4.pdf&ln=Mn. 20.Ekim.2017.

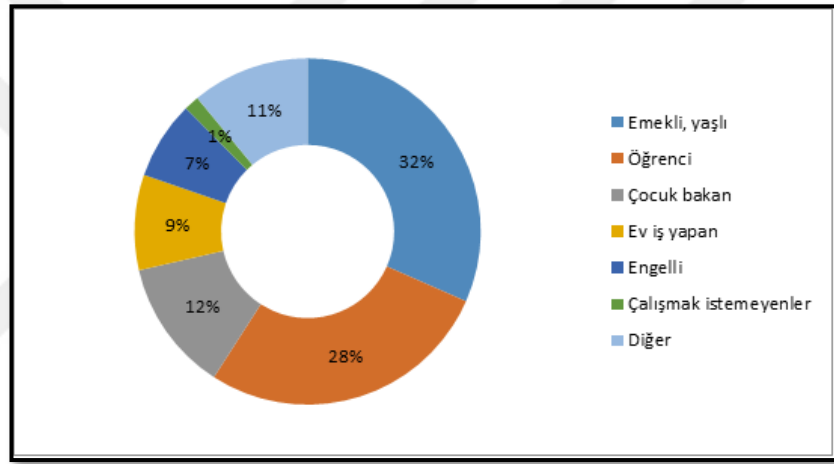
Tablo 2.1: 15 Yaş ve Üzerindekilerin İstihdam Durumu

Yer	Toplam		Cinsiyete göre			
			Erkek		Kadın	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Ulusal düzeyde						
Dönemin aktif nüfus	1 239 846	60.4	659 675	67	580 171	54.3
Çalışanlar	1 132 843	55.2	592 686	60.2	540 157	50.6
İşsizler	107 003	5.2	66 989	6.8	40 014	3.7
Dönemin aktif olmayan nüfus	814 053	39.6	325 556	33	488 497	45.7
15, ve üst yaşındakiler (nüfus)	2 053 899	100	985 231	100	1 068 668	100
Şehir						
Dönemin aktif nüfus	698 927	52.9	372 158	60.7	326 769	46.2
Çalışanlar	625 982	47.4	326 540	53.3	299 442	42.3
İşsizler	72 945	5.5	45 618	7.4	27 327	3.9
Dönemin aktif olmayan nüfus	621 358	47.1	240 756	39.3	380 602	53.8
15, ve üst yaşındakiler (nüfus)	1 320 285	100	612 914	100	707 371	100
Şehir dışı						
Dönemin aktif nüfus	540 919	73.7	287 517	77.2	253 402	70.1
Çalışanlar	506 861	69.1	266 146	71.5	240 715	66.6
İşsizler	34 058	4.6	21 371	5.7	12 687	3.5
Dönemin aktif olmayan nüfus	192 695	26.3	84 800	22.8	107 895	29.9
15, ve üst yaşındakiler (nüfus)	733 614	100	372 317	100	361 297	100
Ulusal düzeyde						
İşgücüne katılma oranı,%		60.4		67		54.3
İstihdam oranı,%		55.2		60.2		50.5
İşsizlik oranı,%		8.6		10.2		6.9
Şehir						
İşgücüne katılma oranı,%		52.9		60.7		46.2
İstihdam oranı,%		47.4		53.3		42.3
İşsizlik oranı,%		10.4		12.3		8.4
Şehir dışı						
İşgücüne katılma oranı,%		73.7		77.2		70.1
İstihdam oranı,%		69.1		71.5		66.6
İşsizlik oranı,%		6.3		7.4		5

Kaynak: Ulusal İstatistik Ofisi.

İşgücüne katılma oranı Moğolistan'da yüzde 60,4, kentsel yerlerde yüzde 52,9 ve kırsal alan oranı yüzde 73,7 ile nispeten yüksektir. İşgücüne katılma oranı, kırsal alanlardan 20. 8 puan az olması, kırsal alanlarda okulda okuyanların oranı kentsel alanlarınkine göre çok düşük olmasından dolayıdır. Ekonomik olarak aktif olmayan nüfusu, okula gidecek öğrencilere, ev hanım ya da ev işi olan, emeklilik, yaşlılar, engelliler, çalışmaya isteksiz olanlar, çocuk bakımı, hasta, yaşlılar ve diğerleri gibi nedenlerden ayrı sınıflandırıyor⁷⁷(Şekil 2.8).

Şekil 2.8: 15 Yaş ve Üzerindekilerin Ekonomik Olarak Aktif Olmayan Nüfusun Nedenleri

Kaynak: Ulusal İstatistik Ofisi

Ekonomik açıdan aktif olmayan nüfus bakımından 257. 6 bin kişi emekli veya yaşlı 223. 5 bin kişi okumakta, 99. 9 bin çocuk bakan, 72. 4 bin kişi ev hanımı ya da ev işi olan, 59. 8 bin kişi engelli, 15.5 bin kişi hasta, 12.0 bin kişi hasta veya yaşlılara bakan, 11.2 bin çalışmak istemeyen, 7.2 bin okumaya gideceğim demiş olan, 55.0 bin kişi de diğer nedenlerden dolayı ekonomik olarak aktif değildir.⁷⁸

⁷⁷ Ulusal İstatistik ofisi, İşgücü araştırması 2016 yılın 4.dönemin kısa tanıtımı, http://www.1212.mn/BookLibraryDownload.aspx?url=brief%20report_2016Q4.pdf&ln=Mn. (Çevrimiçi). 20.Ekim.2017.

⁷⁸ Ulusal İstatistik ofisi, İşgücü araştırması 2016 yılın 4.dönemin kısa tanıtımı, **a.g.e.**,

Ekonomik açıdan aktif olmayan erkeklerin yüzde 34,1'i, kadınların yüzde 23,0'i okula ve emeklilerin yüzde 26,5'i erkek yüzde 33,8'i kadınlar olması ekonomik olarak aktif olmama durumunda çok etkiliyor.

2016 yılının 4. çeyreğinde o dönemde çalışan sayısı 1.132. 8 bin iken, bunların yüzde 55. 3'ü kentsel alanlardı ve bölgece işgücündeki insan sayısı oldukça farklı gözüküyor. Toplam çalışan 448.3 (% 39.6) bin kişi başken Ulaanbaatar'ta, 249.0 (% 22.0), Khangai bölgesinde bulunması en yüksekken en düşük Doğu bölgesi 76.8 (% 6.8) 'dır⁷⁹(Tablo 2.2).

Tablo 2.2: Çalışanların Cinsiyet, Yer ve Bölgeye Göre Dağılımı

YER/Bölge	Toplam		Cinsiyete göre			
			Erkek		Kadın	
	Too	%	Too	%	Too	%
Şehir	625 982	55.3	326 540	55.1	299 442	55.4
Kırsal alanlarda	506 861	44.7	266 146	44.9	240 715	44.6
Batı	161 505	14.2	86 751	14.6	74 754	13.8
Küzey	249 022	22	127 216	21.5	121 806	22.5
Orta	197 126	17.4	102 198	17.2	94 928	17.6
Doğu	76 840	6.8	40 898	6.9	35 942	6.7
Ulaanbaatar	448 350	39.6	235 623	39.8	212 727	39.4
Toplam	1 132 843	100	592 686	100	540 157	100

Kaynak: Ulusal İstatistik Ofisi

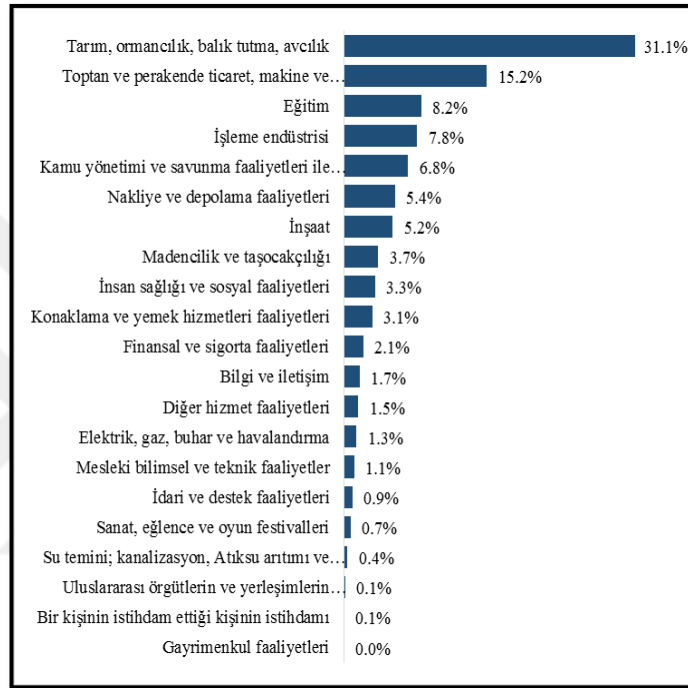
Toplam istihdam edilen nüfusun yaklaşık 352.0'i (% 31.1) tarım sektöründe olup, 196.4 bin kişi erkek, 155.6 bin kişi kadın. Kalandan 209. 2'si (% 18. 5) imalat, 571. 6'sı (% 50. 4) hizmet sektöründe çalışmaktadırlar. Şekil 6, çalışanların ekonomik faaliyetlerin sınıflandırılmasının sayısal grafik ta göstermektedir.

Nüfusun çalışanları işgal altında sınıflandırmasına bakarsa, en çok 345. 3 (% 30. 5) tarım, ormancılık ve balıkçılıkla uğraşmaktadır. Ticaret ve hizmet sektöründe 187. 0 (% 16. 5), ustalık 180. 4 (% 15. 9) ve 109. 3 (% 9. 6) imalat, inşaat, el işleri ve ilgili sektörde hizmet sunmaktadır.⁸⁰

⁷⁹ Ulusal İstatistik ofisi, İşgücü araştırması 2016 yılın 4.dönemin kısa tanıtımı, **a.g.e.**,

İstihdam durumuna göre istihdam 2016 yılının 4. çeyreğinden itibaren 581. 0 bin kişi, 327. 3 bin hayvancılık, 172. 2 bin özel sektörde serbest meslek sahibi, 36. 3 bin kişi hanehalkı üretim ve hizmetlerindeki ücret dışı çalışanlar, 14. 6 bin işveren ve diğeri kalan 1.4 bin kişi insanlar bulunmaktadır⁸¹(Şekil 2.9).

Şekil 2.9: Çalışanların ve Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı

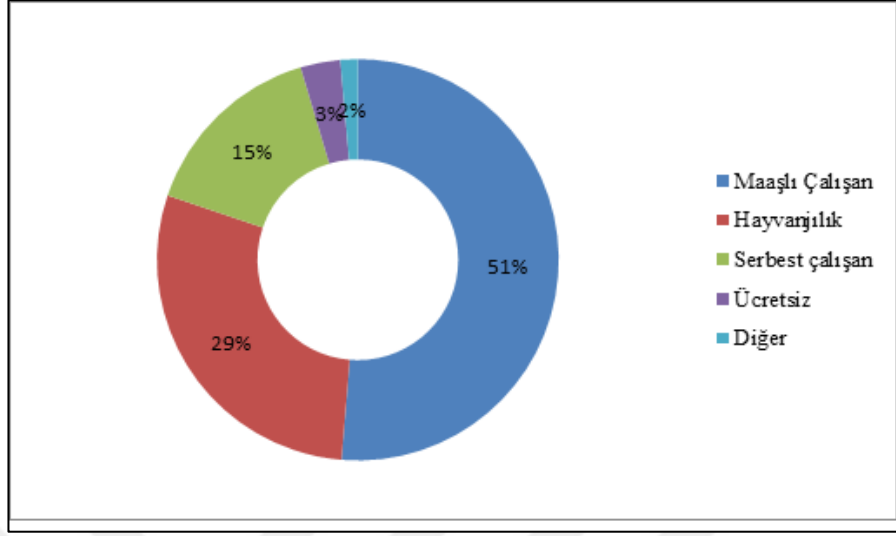
Kaynak. Ulusal İstatistik Ofisi

Moğolistan da çalışanlar sayısı 1132. 8 bin, bunun 327.3 bin tanesi hayvancılık çiftçisi sektörde bulunmaktadır. Geri kalan 805.5 bin çalışanları kuruluşlar tarafından bakarsa 327,8 (% 40,7), bireysel özel sektör işletme, 208,5 (% 25,9) bütçe olan organizasyonda, 210,3 (% 26,1) bin özel sektördeki kişiler ve 39,8 (% 4,9) devlete ait üretim şirketlerde 13.4 (% 1.7) sivil toplum kuruluşuna ve 5.7 (% 0.7) yerel yönetim kuruluşlarında bulunmaktadır⁸² (Şekil 2.10).

⁸¹ Ulusal İstatistik Ofisi, İşgücü Araştırması 2016 Yılın 4. Dönemin Kısa Tanıtımı, **a.g.e.**

⁸² **a.e.**

Şekil 2.10: Çalışanların Mevkideki Durumuna Göre Dağılımı Göre

Kaynak. Ulusal İstatistik Ofisi

Hane halkı başına gelen aylık ortalama geliri kentsel alanlarda 1.1 milyon MNT, kırsal alanlarda 901.3 bin MNT, kentsel alanlarda kırsal alanlardan 196.1 (% 21.8) MNT daha fazla gözükmektedir. Kentsel ve kırsal alanlara göre nakit gelirlerinin orana bakarsak; kentsel yerlerde yüzde 94,4, kırsal alanlarda yüzde 78,3, diğerlerden bedava (para vermeden) alınan gıda veya gıda olmayan ürünlere kentsel yerlerde yüzde 5,0, kırsal alanlarda yüzde 6,5 ve özel sektörden alınmış gıda ürünlerin oranı 0,6 ve yüzde 15,2 olarak görüntülenmektedir.

Kayıt dışı sektördeki çalışanlar 2016 yılının 4. çeyreğinden itibaren 91. 3 (% 58.4) erkek ve 65.2 (% 41.6) kadın olarak 156.5 bin kişiye ulaştı. Ayrıca, yüzde 97,5'i asıl mesleğinde istihdam edilirken, yüzde 2,5'i kayıt dışı sektörde istihdam edilmektedir.

Kayıt dışı sektör çalışanlarının yüzde 73,9'u kentsel yerlerde yaşarken, yüzde 26,1'i kırsal alanda yaşıyor. Üstelik, kayıt dışı sektör çalışanlarının yüzde 52'si Ulaanbaatar, yüzde 15,8'i Khangai bölgesi, yüzde 15,5'i Orta bölgede, yüzde 12,9'u Batı bölgesindeki ve yüzde 3,8'i Doğu bölgesinde bulunmaktadır.⁸³

Kayıt dışı sektörde çalışan toplam kişinin 66,0 (% 42,2) bin kişi toptan ve perakende ticaret, makine ve motosiklet bakım sektöründe, 35,4 (% 22,6)bin kişi

⁸³Ulusal İstatistik ofisi, İşgücü araştırması 2016 yılın 4.dönemin kısa tanıtımı, a.g.e.,

işleme tesiste, imalat sanayi ve 29,8 (% 19,1) bin nakliye ve depo sektöründe çalışıyor.⁸⁴

2016 yılının sonunda, son 7 gün içindeki iş arayan 107.0 bin kişinin 67.0'ı (% 62.6) erkek, 40.0'ı (% 37.4) kadın oldu. Kentsel alanlarda on işsizden yedisi yaşıyor.⁸⁵

İşsizlik oranı ülke genelinde %8.6 olarak gözükmekte ve bunu cinsiyete göre sınıflandırırca erkeklerde işsizlik oranının% 10.2, kadınlarda işsizlik oranının % 6.9 olduğunu hesaplanmış. Kentsel alanlardaki işsizlik oranı yüzde 10,4 ve ulusal ortalamanın 1,8 puan üzerinde, ama kırsal alanlardaki işsizlik oranı % 6,3 olması ülke ortalamasından 2.3 puan düşük ve kentsel alanların orandan 4,1 puan daha düşük oluyor. İşsizlik oranı Doğu bölgesinde% 12.7, Khangai bölgesinde % 9.1 yani ulusal ortalamadan 0.5-4.1 puan daha yüksekken, Ulaanbaatar'da % 8,1, Batı ve Orta bölgelerde % 8,0 olması ulusal ortalamadan 0,5-0,6 puan daha düşük oluyor.⁸⁶

Yaş yapısına bakıldığında, toplam işsizlerin yüzde 61,2'si 15-34 yaş arası, yüzde 19,8'i 25-29 yaş arası, yüzde 38,1'i 35-49 yaş arasında ve yüzde 6,7'si 50-59 yaşları arasında gözüküyor⁸⁷ (Tablo 2.3).

---

⁸⁵ İşsiz vatandaşlara o dönemde işsiz kadığı, çalışmaya hazır, aktif olarak iş arayan çalışma yaşındaki ve çalışma gücüne sahip bireyleri Kabul etmektedir.

Tablo 2.3: İşsizlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş grubuna göre	Bölge		Oranı	
	Sayı	%	Erkek	Kadın
15-19	2 347	2.2	2.4	1.8
20-24	27 225	25.4	23.1	29.4
25-29	21 172	19.8	18.4	22
30-34	14 752	13.8	15.8	10.4
35-39	10 563	9.9	9.3	10.9
40-44	12 533	11.7	11.5	12.1
45-49	11 259	10.5	11.9	8.3
50-54	6 592	6.2	6.8	5.1
55-59	560	0.5	0.8	0
Toplam, %		100	100	100
Sayı	107 003		66 989	40 014

Kaynak. Ulusal İstatistik Ofisi

İşsizleri yaş grubun tabloya baktığımızda ve cinsiyet oranına göre işsizlik oranı, 20-24 yaşlarındaki işsiz erkek ve kadınlar arasında en yüksektir, ancak bu yaş grubunun erkeklerin işsizlik kadınların işsizlik oranından daha yüksek olduğu görülmektedir.⁸⁸

Eğitim seviyesine göre bakarsa, işsizler teknik mesleki, mesleki ve yükseköğrenim seviyesi olanlar toplam işsizlerin yüzde 70, 2'sini, diğer yüzde 29,8'i ise orta veya aşağı seviyesinde eğitilmiş olduğunu görülmektedir⁸⁹ (Tablo 2.4).

⁸⁸ Ulusal İstatistik ofisi, İşgücü araştırması 2016 yılın 4.dönemin kısa tanıtımı, **a.g.e.**,

⁸⁹ **a.e.**

Tablo 2.4: İşsizlerin Eğitim Seviyesine ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Eğitim seviyesi	Toplam	Cinsiyet	
		Erkek	Kadın
Eğitimsiz	2 495	1 725	770
İlk okul	907	632	275
Alt Yapı	8 480	4 942	3 538
Orta okul	19 989	11 259	8 730
Teknik ve mesleki	33 577	23 297	10 280
Özel meslek sahibi	7 167	5 670	1 497
Lisans veya Diploma	33 701	19 464	14 237
Master	687	-	687
Toplam	107 003	66 989	40 014

Kaynak: Ulusal İstatistik Ofisi

Çoğu gelişmekte olan ülkelerde, eğitimsiz kişiler işsizle yüzyüze kalabilmekte fakat Moğolistan'da sadece eğitimsizler değil eğitilmiş bireylerde ama işsizlik sorunu ile muhatap olmaktadır.

2.3.2. Makroekonomik Görünüm ve Kişi Başına GSYİH

Son yıllarda Moğol ekonomisi birkaç uluslararası olaylardan dolayı şok yaşıyor. 2011 yılında bakır fiyatı yüzde 41⁹⁰, kömür fiyatı yüzde 40 düşmüş⁹¹ ve Çin pazardaki bu ürünlere olan talep azaldı. Bu olay, Moğolistan'ın ulusal hesabında önemli bir değişiklikler getirdi.

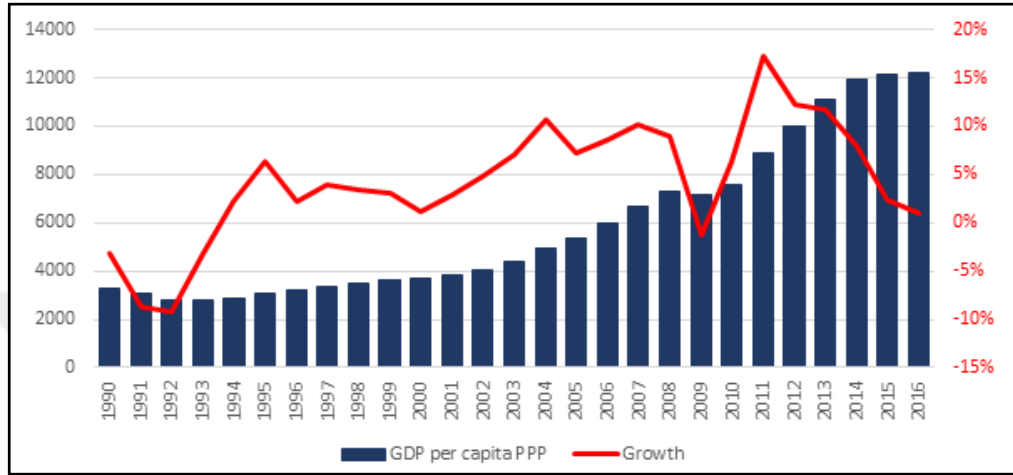
Moğolistan'ın kendine özgü tarihi geçmişi vardır ve ülkenin zorluklarını ve fırsatlarını doğru bir şekilde tespit edebilmek için genel sosyoekonomik koşullarından anlamış olması önemlidir. Tek partili bir sistemden özgür, demokratik bir sisteme geçiş ve merkezi olarak planlanan bir ekonomiden özel pazarlanmış bir piyasa ekonomisine geçiş 1990'lı yılların başında başladı. Benzer ekonomilerdeki ülkelerin büyük çoğunluğuyla karşılaştırıldığında, Moğolistan'ın

⁹⁰ The World Bank, Commodity Price Data (The Pink Sheet). <http://www.worldbank.org/en/research/commodity-markets>. (Çevrimiçi) 28 Ağustos 2017

⁹¹ Shilling, A.Gary., "Look Out Below, Copper's Falling," **Bloomberg View**, 2015.

ekonomik geçişi nispeten başarılı sayılır.⁹² Bu geçiş süreci üç farklı aşamaya ayrılabilir (Şekil 2.11).

Şekil 2.11: Moğolistan'ın Ekonomik Büyümesi ve Kişi Başına GSYİH

Kaynak: Dünya Bankası Verileri.

Geçiş döneminde, 1990-1994 yılları arasında, planlı bir ekonomiye sahip bir sosyalist sistemden çok partili ve pazara yönelik demokrasiye geçiş başladı. Eski tüketimin büyük kısmı olan eski Sovyetler Birliği'nin arzı yarıya düştü, kredileri ve hibeleri durdu, yatırımlar durdu, ve bütçe açığındaki artış oldu. Buna ek olarak, ekonomik yapı neredeyse tamamen parçalanmış ve bölgesel ekonomik ilişkilerden ayrılmıştır.⁹³ Genel olarak, genel yaşam standart zayıfladı, 1994'te işsizlik %9 ve tarihinde en yüksek seviyeye geldi, 1992'de üç basamaklı enflasyon % 325.5 oranında olmuştur. GSYİH, 1990'da 2.2 trilyon MNT'den 1993'te 1.8 trilyon MNT'ye (2005 sabit fiyatlarında), 1994 sonuna kadar ise %4.4'lük⁹⁴ bir GSYİH büyümesine dönüşmüştür. Kişi başına GSYİH 1990'da 1.047.500 MNT, 1993'de 825.300 MNT'e ulaştı ki bu kişi başına düşen en düşük GSYİH'ydı.⁹⁵

⁹² World Bank, Country Economic Memorandum: Sources of Growth, 2007. <http://documents.worldbank.org/curated/en/528991468060250460/Mongolia-Sources-of-growth-country-economic-report> (Çevrimiçi) 28 Ağustos 2017

⁹³Maliye Bakanlığı 'Moğolistan'ın Ekonomik Gelişimi İncelemesi', a.g.e.,

⁹⁴ National Statistical Office, Gross Domestic Products, by divisions 1990-2016, 2017. <http://ub.hudulmur-halamj.gov.mn/menu/55/post/25>. (Çevrimiçi) 05 Mart 2017.

Geçişin ikinci aşaması (1995-2003) IMF ve Dünya Bankası tarafların yardımıyla yeniden yapılandırma program uygulanmaya başlandı. Finansal sektör daha rekabetçi ve pazara sisteme geçiş ile özel sektörün gelişim de hızlanmaya başladı. Moğol ekonomisi 1995 yılından itibaren sabitlenmeye başladı ve 2003 yılında kişi başına GSYİH 1990 yılın seviyesine yine ulaştı. Ekonomik reformlar ve hizmet sektörünün genişlemesi, nakliye ve lojistik alanlarında toptan ve perakende ticaretin sağlanmasından bu yana çeşitli ekonomik sektörler geliştirildi. Madencilik sektörü 1995 yılından beri hızlı bir şekilde büyümekte ve GSYİH'nın yüzde 18'ini oluştururken, imalat sektörünün GSYİH içindeki payı yüzde 26'dan yüzde 5'e düşmüştür.⁹⁶

Geçişin üçüncü aşaması, 2005-2014 yılları arasında madencilik ürünlerin dünya piyasadaki fiyat artış, doğrudan yabancı yatırım artışı ve Oyu Tolgoi bakır ve altın madeni gibi büyük projelerin başlaması gibi olumlu olayların bir sonucu olarak ekonomide patlama yaşamış bir dönemdi. GSYİH, 2000 ile 2010 yılları arasında yılda yaklaşık yüzde 6 arttı ve madencilik sektörünün GSYİH içindeki payı hızla genişleme nedenlerinden toplam ihracatın yüzde 89'unu vergi gelirlerinin üçte ikisinde muhasebeleşti. Madencilğe ek olarak, tarım, ticaret, hizmetler ve inşaatla önemli bir rol oynamaya başlamıştır.

GSYİH büyümesi ve milliyete iş sağlama ve ihracata yapılan katkılar dikkate alındığında, Moğolistan'ın başlıca ekonomik sektörü hayvancılık ve madenciliktir. Nüfus az nedeniyle iç büyümeyi arttırmak zor ancak Rusya ve Çin'in coğrafi avantajı kullanarak, bu iki büyük ülkenin pazara katılma muazzam fırsatlar sağlamıştır. Moğolistan'ın geniş toprak ve florasının zenginliği gibi avantajlara baktığımızda doğal oranı yüksek olan kozmetik ve biyolojik ürünler geliştirmek ve ihracat etmek büyük bir fırsat vardır. Buna ek olarak, Moğolistan, Güney Kore, Japonya gibi gelişmiş ülkeler ve yüksek satın alma gücüne sahip diğer Asya ülkelerine coğrafi olarak yakın, bu nedenle organik ürünler ihraç etmek için ticari ortaklıklar oluşturmak mümkündür.⁹⁷

⁹⁶ Maliye Bakanlığı 'Moğolistan'ın Ekonomik Gelişimi İncelemesi', a.g.e.,

⁹⁷ Maliye Bakanlığı 'Moğolistan'ın Ekonomik Gelişimi İncelemesi', a.g.e.,

2.4. Moğolistan Aile Yapısının Tarihsel Gelişimi

Toplumsal gelişmenin temeli olarak aile refaahı, aile gelişimi ve ailenin güçlendirmesi önemlidir. Bu yüzden Moğolistan, Devlet Politikası ve Programında aile meselelerine dikkat ediyor.

Modern Moğolistan'ın ortaya çıkan sorunları çözmek ve sosyal politikayı geliştirmek için tarihteki geçmişini ve önceden denenmiş politikalara bakılmalı ve incelenmelidir.

Herhangi bir sorun gelenek ve reformlarla uyumlu bir şekilde geliştirilir. Tarihsel dönemde Moğol ailesini ve Moğolistan'ın politikalarının nasıl uygulandığını ve nasıl geliştirdiğini incelemek için;⁹⁸

Modern Moğol Hanehalkı

1. Moğolca Aile/ Ev / Aile Ev Gelişimi başlangıç dönem / 1920-1990 /
2. Moğolca Aile / Ev / Aile yeniden gelişim dönem(1990'lı yıllar) ayrımı konuyu optimize etmeye yardımcı olur. Çünkü Moğolistan ekonomisinin mevcut durumu, sosyal sistemi ve Moğolistan hanehalkı / ev / ailenin ahenkli gelişimi durum ile ilgilidir.⁹⁹

2.4.1. Moğol Aile/ Ev / Aile Ev Gelişimi 1920-1990 Dönemi

Bu dönemin gelişimi ikiye bölünecektir. Birinci aşama: Moğol ailesinin, yeni bir ailenin yeni dönem sistemin başlangıç hale gelmesi, sonraki aşama: Yeni Moğol ailesinin gelişim evresidir.

- **Devlet politikası - Aile**

1920 yılı Halk Devrimi'nin zaferi sonrasında, Halk Partisi, ülkenin bağımsızlığı ve özgürlüğü getirip geride sağlamış vatandaşlarını geliştirmeye önem almıştır

---

⁹⁸ Tömör-Oçir Namjıl, 'Moğol aile', Ulanbaatar, Ochirpress Kitabevi 2014, s.72.

⁹⁹ Tömör-Oçir Namjıl, 'Moğol aile', Ulanbaatar, Ochirpress Kitabevi 2014, s.72.

1. Aile ve vatandaşların sosyal / kültürel farklılıklarının ortadan kaldırılması hak ve yükümlülüklerini eşitlemek,
2. Moğol aileleri fakirlikten çıkarmak,
3. Vatandaşları eğitmek,
4. Çocukların ve kadınların haklarını yenilemek, şiddet, zulüm ve baskılardan uzak tutmak,
5. Ailede cinsiyet eşitliğini geliştirmek,
6. Aileleri ve vatandaşları politik ve sosyal etkinliklere aktif olarak katılımları sağlamak,
7. Ailede kadınların sağlığının iyileştirmek,
8. Evliliklere desteklemek,
9. Aile ve topluma yönelik kurumlar oluşturmaktır.

1921 yılında devlet Ailelere yönelik, nüfusun sağlığının iyileştirilmesi, eğitim verilmesi, kadınların toplumdaki rolünün geliştirilmesi ve kadınlar hak eşitliği sağlanmasına odaklanmaktadır.

Ülkenin ekonomik, sağlık ve eğitim alanları öncelik geliştirmesi, Moğol aileleri ve nüfus başarılı bir şekilde etkilemiştir.¹⁰⁰

Yasa, sosyal ailenin temelini oluşturan göçmenlerin ve ailelerinin temel haklarının eşit olarak korunması ilkesini oluşturur ve aile bağları için normlar oluşturur ve uygular. Bir devletin temel taşı olan ailenin maddi veya özgürlük hakkı eşitleştirme ve aile ilişkisindeki eşitsizliği ortadan kaldırmak için bunları uygulamıştır:

101

- 18 yaştan sonra evlenebilirler,
- Karı koca olmak için ırkçılık ortada olmaması,
- Ebeveynler, kardeşler veya kan bağı olanlar evlenemez,
- Evlenmek isteyen çiftlerin herhangi biri veya ikisinin daha önceki evlilik kaydı hala ortadaysa ve hesaplar ortak ise bu evlilik kabul edilmez.

---

¹⁰⁰ 'Tömör-Oçir Namjıl, **Moğol Aile**, Ulaanbaatar, OchirPress Kitabevi, 2014, s.73.

30 Ekim 1925 tarihli Hükümet Kararnamesine göre Moğolistan'da, kızları ve kadınları geleneksel olarak erkekler, kadınların fikrini önemsemeden gizli bir şekilde seçim yapıp sahip çıkıyordu, Bu nedenle, özgür olmak amacına aykırı olduğu için durumu derhal askıya alması ve kendileri ile anlaşmaya varmaları halinde birbirleriyle anlaşmaya varılması gerekir.¹⁰²

Gelin ve damadın düğünü Budist ritüellere uygun olarak gerçekleştiriliyor ve Anayasa güvencesi altındaki haklarını uygularken kadınları erkekler seçme (eski gelenek) şekil ortadan kaldırılmıştır.

2.4.2. Moğol Ailenin Gelişimin Yeni Dönem: Moğol Aile Değişimi (1990'lı yıllar)

Aile, toplumun temel birimidir. Aileyi, biyolojik, sosyo-ekonomik, sosyolojik ve evliliğe kadar bir çok faktör etkiler.

Piyasa güçlükleri, işsizlik, yoksulluk, bilgi eksikliği ve kültürel ihtiyaçların olmaması nedeniyle göç ve hareketler sadece Moğolistan içinde değil uluslararası boyutta yoğunlaşmakta ve böylece aile ortamına yeni modeller oluşmaktadır.

Küresel ortamdaki Moğol ailenin gelişimi ve gelişimi, toplumsal gelişmemizin ve sosyal paylaşımların temelini oluşturmaktadır.

“Moğolistan Devletten Aile Gelişimiyle İlgili Aile Politikası” (2003) “Ailenin temel gelişim ortam, kültürün sonraki döneme geçiş, yaşam kulurun birimidir” şeklinde tanımlar.¹⁰³

2.5. Moğol Ailesinin Özellikleri ve Türleri

2.5.1. Geleneksel Aile Türleri

Geleneksel aile türleri içerisinde üç aile tipini barındırmaktadır. Bunlardan ilki tüm toplumlarda çöze çarpan bir aile modeli olan birleşik aile modeli ikincisi

¹⁰² Devlet arşivlerinden, Devlet 15'in Kararı (1925).

¹⁰³ Namjil, **a.g.e.**, s. 81.

ayrılmış aile çeşidi ve son olarakta engelli üyeyinde aile içinde barınıp büyüdüğü engelli üyeli aile tipidir.

2.5.1.1. Bileşik Aile

Özellikleri: Birleşik aile geleneksel olarak, yaşlı ebeveynlerinden birinin bakımı için zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Ama bugünün bileşik ailesi tamamen farklıdır ve hatta karşı-devrimcidir. Ailewnin büyüğüne bakmak bi tarafa bu zorunlu bakım işini asla kabullenmemktedir.¹⁰⁴

Aile olarak ayrı evde yaşayamamaları, kendi evlerin olmaması, ekonomik olarak kendilerine yetememe birleşik ailenin oluşmasının en önemli bir faktörler arasında sayılmaktadır. Üstelik bu çevredeki insanlar için artık çocuklarını ayrı eve çıkamaması olumsuz bir durum göze çarpmamaktadır. Oğlunu, kızını ailesinden bağımsız yaşamayı öğretme geleneği git gide kaybolmaktadır.¹⁰⁵ Şu anda, 177.908 bileşik hane halkı var.

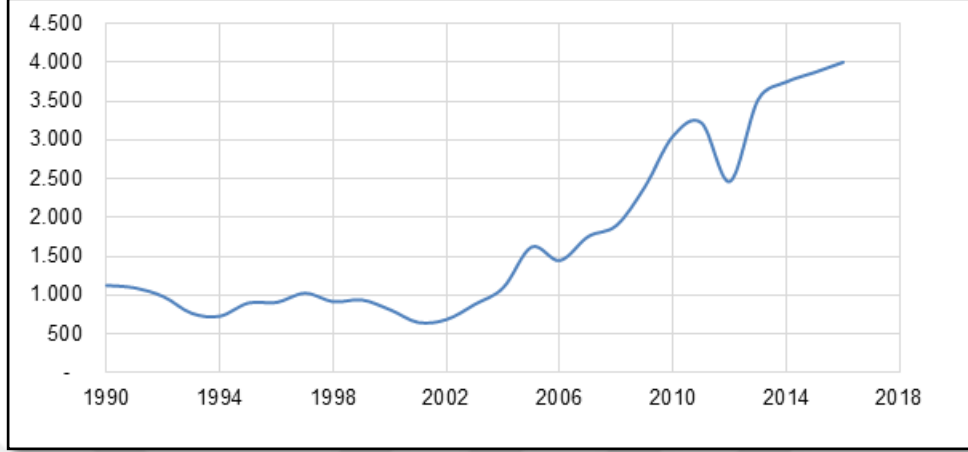
2.5.1.2. Ayrılmış Aile

Ayrılmış 77.917 aile Moğolistan'da yaşıyor ve dul ve boşanmış aileler Moğolistan'da aynı oran almasına rağmen ayrı, farklı sorunlar yaşadığı gözükmektedir (Şekil 2.12).

---

¹⁰⁴ B.Oyunerdene “ Moğol Aile Biçim, Tarz, İlişki Özellikleri Ve Karşılaşılan Sorunları” Ulanbator, Pit Kitabevi, 2012, s.37

Şekil 2.12: 1990 İle 2016 Yılları Arasındaki Boşanma Sayısı (sayfa 9'dan alındı)

Kaynak. İstatistik.mn

Büyümekte olan boşanmalar, ülkemiz için birtakım olumsuz etkiler ve zorluklar getirmektedir. Boşanmış bir aile üyesi aynı zamanda aile içi şiddetin mağdurudur. Ayrılmış ailenin önceki ailenin ömrü boyunca sık sık aile içi şiddet söz konusudur, ancak şiddetle mücadele için birçok yol olduğu halde nereye başvuracağını bilmeyenlerin sayısı çoktur.¹⁰⁶

Yasal bilgi eksikliği, aile yasasında belirtilen tedbirler vatandaşlara erişim eksikliği yüzünden tekrar tekrar aile içi şiddete maruz kalma olay sayısı arttıkça boşanma da artıyor. Bazı durumlarda yasal düzenlemeler ve uygulama yetersizliğe bağlıdır. Örneğin, Aile Yasası'nın 14.2 maddesi, "Mahkeme, gerekli gördüğü takdirde, üç aya kadar bir süre askıya alınacak ve bu süre içinde eşlerin uzlaştırılması için tüm önlemleri alacaktır." Ancak kimin bu tüm önlemleri alacağı belli değildir. Üstelik, boşanma sadece bir çiftin meselesi olmayıp çocukların da hak konusudur.

Bu iki formdaki boşanma sorununun en yaygın yanı, maddi ve finansal zorluktur. Röportajda, boşanmış ailelerden baktığımızdan genelde kadınların depresyona uğradığını gözlemledim.

Boşanma talebinden sonra, eşlerden biri resmi olarak boşanmayı reddetmek veya kasıtlı olarak boşanmak istememe gibi durum söz konusu olabilmektedir. Aynı

¹⁰⁶ B.Oyunerden " Moğol aile biçim, tarz, ilişki özellikleri ve karşılaşılan sorunları" Ulanbator, Pit Kitabevi, 2012,s.49.

zamanda bu, çocukları da etkiliyor. Dolayısıyla, Aile Hakları Sözleşmesi'nin 14 üncü maddesinin 1 inci fıkrası hükmü aşağıdaki gibi değiştirilmelidir: Bunlar gayri resmi boşanma, boşanma nedenleri, yaşadıklarının (aile yaşam için ayrı yaşıyorlar veya iş şartından dolayı ayrı olarak yaşıyorlar ya da yaşamak istemiyorlar), yeniden evlenmeleri (başka biriyle gayri resmi olarak yaşamak) Bu durumlara iyice bakıp tek taraflı boşanma davasını sonuçlandırma, gibi bir madde eklenebilir.¹⁰⁷

Yukarıdakilere ilaveten, boşanma sonrası boşanma ile ilgili sosyal konulara, çocuğa bakmak, para ve psikolojik destek sağlamak ve okulun psikolojik değişikliklerini öğretmenlere, bağh komitelerine ve okul sosyal hizmet uzmanlarına değiştirmek önemlidir ve buna katılımı artırmak daha iyi görünmektedir.

2.5.1.3. Engelli Üyeli Aileler

Sağlık eğitimi ve eğitimi üzerine daha fazla harcama yapıyorlar ve yaşam standartlarının yüzde 34,4'ü yiyecek içeceklerle yetiştiriyorlar ve yetersiz madde durumda olarak değerlendiriyor. Bu yaşam koşulları, çalışma yeteneği ile ilgilidir.¹⁰⁸

Hükümet, özürülüler için istihdamı destekleyen politikalar ve yasal belgeleri koşullar çıkarıp uygulamasına rağmen, spesifik faaliyetlerin ve hizmetlerin performansını izlemek ve değerlendirmek için yetersizdir.

2.5.2. Modern Aile Türleri

Modern aile türlerinde genel bir kavram birliği olmasada 4 genel çeşit göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki ulusötesi aile çeşidi, ikincisi bir çok kültürü içersinde barındıran çok kültürlü aile modeli, üçüncüsü birlikte yaşam tarzı son olarakta evlilik sözleşmeleri ile sınırları çizilmiş aile modeli olan taahhütlü aile modelidir.

---

¹⁰⁷ B. Oyunerdene “ Moğol aile biçim, tarz, ilişki özellikleri ve karşılaşılan sorunları” ulanbator, Pit Kitabevi, 2012, 49.

¹⁰⁸ Aile Araştırma Merkezi, Eğitim Enstitüsü, “Moğol aile ilişkilerin bugünkü durum konu araştırması”, 2010.

2.5.2.1.Ulusötesi Aile

Ulusötesi ailelerin özelliklerine bakıldığında, Göç edenlerin çoğu aileleri ile birlikte yaşayamıyorlar. Genç çiftler yaşamını iyileştirmek ve çocuklarının geleceğini sağlamak için yurtdışında goç diyorlar ve bundan kaynaklayan ayrı yaşam tarz sayısı artıyor.

Göç edenlerin yaş ortalaması 31,3 olup, yabancı göçmenler genelde erkektir. Evlilik oranına göre, Güney Kore Cumhuriyeti'ndeki göçmenler en yüksek oranda evli oluyor ve evli çiftlerde erkeklerin yüzde 53.5'i, kadınların yüzde 55.0'si evlidir. Amerika Birleşik Devletler'inde evlenmemiş erkekler yüzde 38,8, boşanmış, izole edilmiş ve dul kadınlar yüzde 31,4'tür. Yurtdışında yaşayanların çoğu evleriyle sık iletişim halde olup mutluluk, zorluluğunu paylaşıyorlar, yine de birçok insan boşanma ve depresyonla karşı karşıya kalıyorlar. Aile boşanmış veya dul olmasa da, ebeveynlerinden uzakta olan çocuklar için hala odaklanma eksikliği var. Bundan baktığımızda, yurtdışında çalışan gençlerin durumunu analiz etmek ve buna göre politika uygulaması en önemli konulardan biri oluyor.

2.5.2.2. Çok Kültürlü Aile

Moğol kızları yabancılarla evlenip ve Amerika, Avustralya, Güney Amerika, Çin, Kore, Rusya da dahil olmak üzere dünyanın birçok yerinde yaşıyorlar. Moğolistan'da yaşayan ve Moğollarla evli olan birtakım yabancılar da var.

Birbirinin kültür ve geleneklerini bilmemesi ve bundan dolayı çatışmalar çok kültürlü ailelerde yaygındır. Negatif sosyal tutumlar, özellikle Asya taraflı, Koreliler, Japonlarla evlenmiş kadınlar da bir sürü sorun yaşamaktalar. Bir fahişe gibi davranmak, hakaret etmek, aşağılamak ve insan haklarını ihlal etmesi aile hayatında barış ve sessizlik için bir sorun yaratıyor.¹⁰⁹

Moğolistan'da yabancı bir aile için vize sadece bir yıllık verilmektedir, bu yüzden bir yıl sonra geri dönüş yapmak zorundadır. Dil eksikliğinden dolayı

---

¹⁰⁹ B. Oyunerdene “ Moğol aile biçim, tarz, ilişki özellikleri ve karşılaşılan sorunları” ulanbator, Pit Kitabevi, 2012, 50.

evraklar hazırlamasında da sorunlarla yüz yüze kalabilmektedirler. Geri dönüş yaptıklarında da Moğolistan'da çalışmak için çok az fırsat elde edebilmekteler.

2.5.2.3. Birlikte Yaşam Tarzı

Birlikte yaşam tarzı, ekonomik veya cinsiyet ihtiyaç amacıyla birlikte yaşayan iki çifttir, ancak arkadaş olup aile olmayacaklarını söylerler ve normal birbirine bakmak ve yemek yapıverme gibi aile olmaya planlayan çiftlerden farklıdır.

Birlikte yaşam biçimi yasal olarak çok eksiktir. "Aile" yasasında birlikte yaşam tarzı konu söz olmamakta ve ancak birlikte yaşam tarzı konusu olan tek bir "Aile içi şiddet" yasanın 3. Maddede "Bu yasaya uygun olarak devlet yetkililerine kayıtlı olmayanlar ama birlikte yaşayanlar ... gibi sayılır" şeklindedir.¹¹⁰

Ebeveynlerin eyalet makamlarına kayıtlı olmaması nedeniyle 2002-2007 yılları arasında 22.924 çocuk doğmuş olması, birlikte yaşam tarzının oldukça popüler olduğunu gösteriyor. Tahminler ve araştırmalara baktığımızda, istenmeyen gebeliklerin oranı artıyor ve istenmeyen gebelikten dolayı çocuklar sokağa atılma yanı sıra zaten doğmuş çocuklar ekonomik olarak para, insan olarak sevgi eksikliğinden, sosyal hayatında negatif etkilenebilir gibi sorunlar oluşabiliyor.¹¹¹

Bu konularla başa çıkabilmek için yasal düzenlemelerin geliştirilmesine ihtiyaç vardır ve "Aile" yasasına birlikte yaşam tarzı üzerinde belirli hükümler koymaya ihtiyaç vardır. Böylece, Aile Yasası ve Aile İçi Şiddetle Mücadele Kanunu'nun yasalar arasında uyum sağlaması ve diğer yandan, yasal çerçevede birlikte yaşayan çiftlerin karşılaşabilecek bazı sorunları güvence altına almasını sağlayabiliriz.

2.5.2.4. Taahhütlü Aile

Bu form, evlilik sözleşmesi ile aynı anlamı ifade etmemektedir. Sözleşmeli aile biçim çok yaygın olmayıp, örnekleri ile de karşılaşılmaktadır.

---

¹¹⁰ B. Oyunerdene " Moğol aile biçim, tarz, ilişki özellikleri ve karşılaşılan sorunları" Ulanbator, Pit Kitabevi, 2012, 50.

¹¹¹ Aile Araştırma Merkezi, Eğitim Enstitüsü, "Moğol aile ilişkilerinin bugünkü durumunu konu araştırması" Ulanbator 2010

Örneğin taraflardan biri cinsel ilişkileri vurgularken, diğer taraftan maddi destek istiyor. Bu şekillerde, hak ve yükümlülükleri anlaşmalı şekilde sözleşmede belirtiyor. Örneğin, ortak mülk olmaması, çocuk olmaması, başkalarıyla cinsel temas olmaması, maddi yardım, birbirinin işine karışılmaması, herhangi bir şiddetin olmaması gibi maddeler ile sözleşme ile güvence altına almaya çalışılıyor.

2.6.Aile Hukukunda Gelişme

1929-1962-yıllarında hazırlayıp her değişikliğin hükümet tarafından onaylı “Aile İç İlişkiler” Kanunu Halk Devrimden beri uygulanmaktadır. Bu kanunda evliliğin özellikleri net belirlenip ve boşanma kuralları da iyice incelenip oluşturulmuştur. İlk kez bir aile, mülkiyet ilişkilerini sözleşme ile eşit derecede düzenleme fırsatı tanımlamıştır. Sivilin Aile kaydı yasayla belirlemiştir. 1950'de Aile Kayıtlarının Kaydedilmesine Dair Kanun yürürlüğe girmiştir.

Hükümetin Vatandaşın Aile Kayıt Ofisinin çalışmalarını aldığı kararlar, aileyi güçlendirmeye ve aile ilişkilerini geliştirmeye yönelik önemli bir adım olmuştur. Sivil Kanun 1952'de yürürlüğe girmiştir. Bunun önemli sonuçlarından biri, o zamandaki ailedeki eskime ve zulüm izlerini ortadan kaldırma, demokratik ve ilerici ahlaki ilişkiler kurma koşullarının oluşturulması ve yaşam tarzı değiştirmesi olmuştur.¹¹²

- **Evlilik ve aile ilişkinin eşitliği**

Aile ilişkilerini düzenlemek için Devlet, birçok kanunlar yenileyip değiştirdi ve dönemin sosyo-ekonomik duruma göre yapılan değişiklikler yapılmıştır. Sivil Kanununun (1926) 3. maddesi "aile hakları ve yükümlülükleri" ni öngörmektedir.

Bölüm, Devlet ve Sosyalın ana parçası olan Ailenin mülkiyet ve afın haklarını ve özgürlüklerini bir aile ve toplum olarak eşit olarak koruma ilkesi, modern dünyadan geride kalan aileleri geliştirmek ilkeleri tanımlamaktadır. Kanun aynı zamanda

---

¹¹² Aile Araştırma Merkezi, Eğitim Enstitüsü, “Moğol Aile İlişkilerinin Bugünkü Durum Konu Araştırması” Ulanbator 2010.

evliliğin özelliklerini, evliliğin sona erdirilmesi prosedürünü, evlilikten sonra ara veya alt hak ve yükümlülükleri tesis etme gerekçelerini ve bir aile sicilini belirtir.

Evlenecek çiftlerin arasındaki ortak fikir olması gerekmektedir ve bir aile olması için ortada ırkçılık olmamasına, ölmüş, doğmuş veya evlenmiş gibi geçmişlerine iyice inceleyip prosedürü uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Çocukların, ebeveynlerin ve yakın kişilerin hak ve sorumluluklarının belirtilmesi, ebeveynler, çocuklar ve akrabalar arasındaki ilişkileri düzenlemeyi amaçlamaktadır. Kadınların aile meselelerine eşit katılma ve hakları da eşit olması gerektiğini belirten kanun, o dönemde önemli bir rol oynamıştır.

1940 Anayasası, kadınların reşit olmayanların evlendirmeye verilmesine veya çok eşli olması, okula girmesi, çiftçilik, kamu ve kültürel, eğitim, siyasi ve kamusal meselelere kadınların katılma haklara engel olmasını öngörür ve gerektiğinde cezalandırır.

“Evlilik ve Aile Hakları Sözleşmesi ve Aile Hakları” Kanunu kabul edilmesi aile meselelerini çözmek için bir başlangıç noktası olmuştur. Bu kanunlar evliliğe yönelik, aile üyelerin ilişkilerindeki haklarına, çocukların yetiştirilmesine, akrabalarının haklarına ve çocuğun çıkarlarının korunmasına odaklanmaktadır. Aile hukukunun ana kaynağı, 1973 yılında kabul edilen Aile Kanunudur. Bu kanun evlilik, çocuklu olmak ve dengeli aile odaklı önlemler için politikalar öngörür.¹¹³

2.7. Moğol Hükümeti Aile Politikası

2.7.1. Yasal Düzenlemeler

Moğolistan gelişme döneminde değişimlerde aile sorunları önemini korumuştur. Moğol Parlamentosu'nun 1990'da "Aile Yasası" nı yeniden kabul etmesi önemli bir olay olmuştur. Moğolistan Cumhurbaşkanı 2003 yılında "Moğolistan'ın Aile Gelişimi Üzerine Devlet Politikası" nı başlatmış ve 2003 yılında Moğolistan'ın önümüzdeki yıllarda ele alınması gereken konuları belirleyen ailenin gelişmesine büyük katkıda bulunan Devlet Büyük Hürriyet (Parlamento) tarafından onaylanmıştır.

---

¹¹³ Namjil, a.g.e., s. 80.

"Moğolistan Hükümeti Nüfus Kalkınma Politikası" (2003), "Moğolistan'ın Kapsamlı Ulusal Kalkınma Stratejisi" (2008-2021) ve 1990'lardan modern dünyaya geçiş için önlemler alınarak demografik ve nüfus gruplarına odaklanan gelişim eğilimlerine paralel olarak Hükümet, çocuklar, gençler ve yaşlılar üzerine ulusal bir program benimsemiştir.

2016'da, çocukların korunması ile ilgili Aile ve Sosyal Refah Yasası, Moğolistan'da aile gelişiminin sorunlarının çözümünde büyük önem taşıyor. Aile ortamında şiddetten etkilenen çocuklar için hizmet sunumu 2004 yılında kabul edilmiştir. Aile İçi Şiddetle Mücadele Hakkında dahil ettirmiştir. Bununla birlikte, yasada, çocuğun yaşı ve psikolojik özellikleri ve ebeveynlerin ve yasal koruyucuların detayların eksikliği nedeniyle aile içi şiddet mağdurlarına hizmet pek iyi yardımcı olamamıştır. Ancak 12 yıl sonra, 22 Aralık 2016'da "Aile İçi Şiddetle Mücadele Yasası" 1 Ocak 2017'de yürürlüğe girmiştir. Bu yeni yasa, önceki yasanın eksikliği giderme amaçlıdır.

2.7.2. Günümüzde Devletin Aile Destek Politikaları

Hükümetin nüfusu ve aileyi geliştirme politikaları

- ❖ Binyıl Kalkınma Hedefli kapsamlı Kapsamlı Ulusal Kalkınma Stratejisi (2004-2015)
- ❖ Nüfus Gelişimi Üzerine Devlet Politikası (2004-2015)
- ❖ Moğolistan Aile Geliştirme Politikası Hükümeti (2003-2018)
- ❖ Cinsiyet eşitliğine ilişkin ulusal program
- ❖ Gençlik ve Gençlik için Ulusal Programı (2007-2015)
- ❖ Aile Gelişmeyi Destekleme Ulusal Programı (2012-2015)
- ❖ Özürlülerin Gelişimini Destekleme Ulusal Programı (2007-2015)

2.7.3. İdari Yapı

İlk olarak tarihte 2222 yıl önce, Hunnu'nun ülkede devlet kurulma hakkındaki aile politikası tarihi gerçekler vardır. Bunun için ilk devlet kuruluşundan beri, aile ve demografik konular her zaman Moğolistan Devlet Politikasının

merkezinde yer almıştır. 1925 - Moğolistan'ın gençlik ve çocuk örgütlenmesinin başlangıcı 1925'de "halefler Derneği" olarak kuruldu.

- 1925-1940 - Moğolistan Öncülerin Merkezi Bürosu
- 1940-1949 - Öncü Okullar Merkezi Konseyi - Öncü Kurumlar
- 1991 - Çocuklara Yönelik Ulusal Otorite
- 2016 - Aile, Çocuk ve Gençlik Gelişimi Ajansı

Moğolistan Parlamentosu'nun 12. Kararı ve Hükümetin 4. Kararı, Aile, Çocuk ve Gençlik Geliştirme Merkezi Olarak Çocuklar İçin Ulusal Otorite olarak yeniden organize edilmiştir .¹¹⁴

2.8. Moğolistan Hükümeti Aile Gelişimi Politikası

2.8.1. Moğolistan Aile Politikasının Genel Çerçevesi

1. Aile, insan gelişiminin temel ortam, temel toplumsal birimi, kültür ve dönüştürülme geleneği ve yaşam kültürüdür.

2. Moğolistan Hükümeti, Aile Politikası Geliştirme Görevin en önemlisi, aile içindeki yaşam düzeyini sürekli iyileştirerek, aile ilişkileri, etik ortam ve sosyal sorumluluk için elverişli bir ortam yaratarak Moğol insanların gelişimini desteklemektir.

3. Aile eğitimi gelişimine, sağlık teşviklerine, aile gelişim, çocuklarına bakımına çiftlerin eşit katılımını teşvik etmek, aileleri birlikte yaşatmaya teşvik edip konut teşvik etmek, aile mülkiyet ilişkilerine adil katılım için yardım etmek, savunmasız nüfusun sosyal refahta aileler öne almak, aile içi şiddet olayların oranı sürekli azalma gibi durumlar için yasal bir ortam yaratılması Aile konularında uzmanlaşmak bu politikanın temel hedefidir.

4. Bu politika, önümüzdeki 10-15 yıl içinde ailenin gelecekteki gelişimini belirlemek için temel belgedir.¹¹⁵

---

¹¹⁴ The implementing agency of the government of Mongolia, Authority for Family, Child and Youth Development, <http://www.fcy.gov.mn/en/>. (Çevrimiçi) 02.Şubat.2018.

2.8.2. Moğolistan'ın Aile Kalkınma Politikasının Temel İlkesi

Hükümet Aile Geliştirme Politikasının Temel Uygulanmasında (bundan böyle "Aile Geliştirme Politikası" olarak anılacaktır) aşağıdaki temel ilkelere uyulacaktır:

- 1) Zenginlik, itibar, ırk, milliyet, yer, bölge, üye üyeliği, din, eğitim düzeyi temelinde ayrımcılığa maruz kalmamak;
- 2) Cinsiyet ve aile üyelerinin aile ilişkileri ve bağımsızlığa saygı konusunda eşit haklar sağlamak;
- 3) Aile üyelerinin sağlığını desteklemek ve üreme haklarına saygı göstermek;
- 4) Aile hayatının ve güvenliği sağlamak;
- 5) Aile içindeki geleneklere saygı duymak;
- 6) Ailenin gelir düzeyi ve eğitim ve sağlık giderler arasında uyum sağlamak ve devlet politikası koordinasyonunu yürütmektir.¹¹⁶

2.8.3. Aile Gelişimi Politikasının Ana Yönleri

- 1) Aile ilişkileri ve ilerleyici yaşam tarzındaki değişiklikleri incelemek, olumsuz sonuçları ortadan kaldırmak ve olumlu sonuçları teşvik etmek için aile bilimleri araştırmaları geliştirmek;
- 2) Aile, hukuk, ekonomik kalkınma ve kültür miras almak için yasal bir ortam yaratmak;
- 3) Aile ilişkilerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirir, ebeveynlere, eşlerine ve ailenin diğer üyelerine karşı tutum kazanma konusunda eğitimi geliştirmek;
- 4) Aile ilişkilerinin yasal ortamını iyileştirmek, çocuklara, kadınlara ve yaşlılara karşı şiddeti ortadan kaldırmak;
- 5) Kırsal ailelere modern kültür ve sosyal hizmetleri getirmek ve geçim kaynaklarını geliştirmek;
- 6) Genç aileler için uygun bir ortam yaratmak;

¹¹⁵ Moğolistan Parlamento Aile Geliştirme Politikası Eki 2003: Parlamento 12, 2003 <http://ub.hudulmur-halamj.gov.mn/menu/55/post/25> (Çevrimiçi) 05 Mart 2017.

¹¹⁶ Moğolistan Parlamento Aile Geliştirme Politikası Eki 2003: **a.g.e.**

- 7) Aile için kapsamlı sosyal hizmetler sunmak, davranışsal sağlık, eğitim ve ekonomik faaliyetleri teşvik etmek ve toplumsal refah hizmetlerini sunmak;
- 8) Geliri asgari altında olan aileler veya gelir kaynağından düşük olan yada hiç olmayan işsiz aile üyelerinin istihdam edilmesini desteklemek;
- 9) korunmasız nüfus üzerindeki sosyal refahı ve korunma tedbirlerini ailelere öncelik yoğunlaştırmak;
- 10) Çocukları sağlıklı yaşamı teşvik etmek, çocukları beslemek, eğitmek ve hazırlık çalışmaları ve çocukların geleceği için olumlu bir aile ortamı yaratmaktır.¹¹⁷

2.8.4.Aile Geliştirme Politikasının Uygulama Yöntemleri

2.8.4.1. Aile Bilimleri Geliştirmek

1) Moğol ailesi hakkında bir çalışma geliştirmek, aile gelenekleri, reformları, hukuku, sosyolojisi, eğitim, girişimcilik, psikoloji, etik, halk sağlığı, cinsiyet üzerine araştırma yapıp devlet politikasına yansıtmak ve uygulamak;

2) Aile araştırma ve aile konularında eğitilmiş polis memurları, avukatlar, hâkimler, ekonomistler, sosyologlar, psikologlar, öğretmenler ve sosyal hizmet uzmanlarını eğitmek ve hazırlanmak;

3) Ailenin tüm olabilecek meseleleri için bir bilgi sistemleri oluşturmak;

4) Ailenin gelişiminin teşvikinde belirtilen hedeflere ulaşmada uluslararası kuruluşlar ve ilgili taraflarla işbirliği yapmaktır.¹¹⁸

2.8.4.2. Aile Etiğini ve Gelişmiş Gelenekleri Desteklemek

- 1) Aile üyelerin onur, sorumluluk, yardımseverlik, insanlık ve adalete saygı gibi sosyal değerlerin geliştirilmesinde hükümetin politikalarını teşvik etmek;

---

¹¹⁷ Moğolistan Parlamento Aile Geliştirme Politikası Eki 2003: **a.g.e.**
Moğolistan Parlamento Aile Geliştirme Politikası Eki 2003: **a.g.e**

- 2) Millete saygılı olma, ana dili koruma, ulusal yazı, kültür, vatan ve çevreyi korumak ve aile etiğini, mirasını ve değerini değerlendirecek bir aile yaratmak için Devlete her türlü desteği sağlamak;
- 3) Atalarının refahını teşvik etmek, örneğin çocuklarının haysiyetlerine saygı göstermek, yaşlılarına saygı duymak, hamile kadınlara merhamet etmek, çocuklarını hayat ve emek için hazırlamak;
- 4) Aile çatışmalarının, psikolojik krizlerin çözümünde ve anlaşmazlıkların çözülmesinde yardımcı olmak amacıyla her seviyede resmi ve gayri resmi eğitimle aile eğitimini sağlamak;
- 5) Tüm ailelerin eğitim için televizyon ve radyo programlarını ve makalelerini devletin himayesinde düzenli olarak korumak;
- 6) Ailenin çocukların ilerici ulusal geleneklerini geliştirmesi ve doğal yeteneklerini geliştirmesi için dostane bir çevrede olmasını sağlamak;
- 7) Kar amacı gütmeyen Saray ve salonları, her semt ve kırsal yerlerin merkezlerinde bir aile evi kayıt salonu oluşturmak ve evliliği ahlak, kültür ve yaşamın kutsal bir olayı olarak kutlamak için bir ortam sağlamaktır¹¹⁹.

2.8.4.3. Aile İlişkilerinde Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması

- 1) Erkeklerin eğitime yönelik tutumlarını değiştirmek ve aile ilişkileri üzerindeki olumsuz etkileri azaltmak;
- 2) Aile çiftliklerinin ev bakımı, bakıcılık gibi ev hizmetleri değerlendirmek, hükümet tarafından bu tür ortam yaratmaları için desteklemek;
- 3) Gençleri aile eğitimi konusunda eğitmek için sosyal ve psikolojik hizmetler geliştirmek ve çocuklar ve aileler için sorumlulukları tanıtmak;
- 4) Aile merkezli halk sağlığı ve üreme sağlığı hizmetlerinin geliştirilmesi yoluyla nüfus artışını ve kalitesini iyileştirmektedir.¹²⁰

¹¹⁹ Moğolistan Parlamento Aile Geliştirme Politikası Eki 2003: **a.g.e.**

¹²⁰ Moğolistan Parlamento Aile Geliştirme Politikası Eki 2003: **a.g.e.**

2.8.4.4. Aile İlişkilerin Yasal Ortamını İyileştirmek

- 1) Aile üyelerinin şiddet ve tacizi ile mücadele etmek için hukuki ortamı iyileştirmek;
- 2) Çocuk haklarını koruma konusunda profesyonel akreditasyon ajanı (kamu denetçisi) çalıştırmak;
- 3) Aile arasındaki sorunu, aile sorum üzerinde uzman hakem çalıştırmak;
- 4) Aile sigortası için yasal çevre yaratmak ve emeklilik, fayda ve sağlık sigortasına her aile bireyi tam olarak kapsamak için adım adım geliştirmektir.¹²¹

2.8.4.5. Kırsal Aileleri Desteklemek

- 1) Devlet politikası ile kırsal kültüre modern eğitim erişimi desteklemek;
- 2) Okulunu bırakmış çocukları ve kırsal yerlerde okuyamamış gençleri okuma yazma eğitimi uzaktan, aile içide verilmesi konusunda devlet tarafından çalışmalar yapmak;
- 3) İlk ve orta öğretim eğitim ile kırsal yerlerdeki aileleri eğitimsiz kalmasını önlemek;

Ailelerin desteklenmesi için politika üretmek için aşağıda sıralanmış olan destek şekillerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple şu maddeleri güçlendirmek gerekmektedir.

- 1) Genç ailelerin imtiyazlı, uzun vadeli kredi verme, (taksit) hizmetleri geliştirme ve okul öncesi çocukların geliştirilmesi gibi genç aileler için uygun bir sosyal çevre yaratmak;
- 2) Gençlerin bilgi ve eğitimini incelemek araştırma yapmak amacıyla farklı tür görüşmeler hazırlamak;
- 3) Gençlere cinsel yaşam konusunda bilgi vermek, eğitmek ve kültür ve davranışları geliştirmek;
- 4) Gençleri kendi kararını yapabilmesi için bunun üzerindeki projelerin geliştirilmesine yardımcı olmak ve yeni ailelere yardım etmek için ev hanım

ve aile başkanları üzerine eğitim düzenlemede sivil toplum örgütleri ile birlikte çalışmaktadır¹²².

2.8.4.6. Aileler İçin Sosyal Hizmetleri Geliştirmek

- 1) Aile ile birlikte yaşam için ailenin gelire uygun bir konut yerler hükümet tarafından sağlamak;
- 2) Aile odaklı psikolojik danışma hizmeti oluşturmak ve yasal, psikolojik, evde geçim ve çocuk yetiştirme gibi konularda kişisel veya telefonla danışma hizmetleri sağlamak;
- 3) Aile içi şiddetin mensupları için geçici sığınma evleri kurmak, yaşlı kişilere emniyet ve servis merkezleri için ücretsiz ödenek saklama hizmetleri sunmak gibi hükümetin mali destek ve kontrolünün benzersiz biçimlerini desteklemek için sivil toplum gruplarıyla yakın işbirliği yapmak;
- 4) Sosyal refah ve korunmaya ihtiyaç duyan çocuklar, yaşlılar ve engelliler için refah hizmetlerine dayanan ailelere, topluluklara ve topluluklara refah hizmetleri sağlamak için yönergeleri takip etmek;
- 5) Savunmasız aile bireylerinin eğitim, mesleki eğitim, istihdam fırsatları, hane halkı geçim destek programlarına ve proje faaliyetlere aile üyelerin yararlanması için yardım etme, yeniden entegre olma, öz güven ve yaşam biçimlerini bulma imkânı sağlama;
- 6) Çalışma imkânı olmayan aile üyelerin sosyal güvenliğini ailenin çalışma imkânı olan üyeler tarafından sağlamak uygun bir sistem kurmak;
- 7) Hane halkı geçimlerini teşvik ederek istihdam ve gelir kaynaklarını artırmak ve insanları fakirlikten korumak ve yoksulluğu azaltmak.
- 8) Sağlıklı yaşamı geliştirmek ve aile bireylerinin fiziksel gelişimini teşvik etmek amacıyla fiziksel kültür ve spor faaliyetlerin sayısını arttırmak;
- 9) Zenginliği rağmen özel yetenekli çocuklara yetenekleri geliştirmek ve eğitmek amaçlı yerlerin sayısını arttırmak;
- 10) 30 yıldan fazla bir süre karı koca olarak evlenmiş olan anne babalara ve çocuklarını iyi bir vatandaş olarak ödül vermektir¹²³.

¹²² Moğolistan Parlamento Aile Geliştirme Politikası Eki 2003: **a.g.e.**

2.8.4.7. Aile Gelişimi Politika Yönetimi

1. Ulusal düzeyde aile kalkınma politikasının uygulanmasından demografik konulardan sorumlu Devlet İdare Merkezi sorumludur. Nişan ve sermaye düzeylerinde, aile ve aile işleri, ilçe ve körfezden sorumlu sosyal hizmet uzmanı istihdam edilecek.
2. Aile Geliştirme Politikasının uygulanmasına yönelik mekanizmalar:
  - yıllık sosyo-ekonomik kalkınma kurallarında aile kalkınma politikasını dâhil etmek;
  - Yıllık uygulama planı demografik politikadan sorumlu devlet merkezi yönetim organı tarafından geliştirilecek ve uygulanacaktır. Bakanlıkların sorumlu olacağı planda, bakanlıklar ile ilgili politika dâhil edilmeli ve performans raporları ve raporları, süre içerisinde demografik politikadan sorumlu devlet merkezi yönetim organına sunulacaktır;
  - Politikayı uygulayacak mali kaynaklar, hem yerel hem de yurt dışı bütçelerden, yurtiçi ve yurtdışından sağlanan bağışlardan sağlanan bağışlardan oluşacaktır.

---

¹²³ Moğolistan Parlamento Aile Geliştirme Politikası Eki 2003: **a.g.e.**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MOĞOLİSTAN'DA AİLE POLİTİKA UYGULAMASI VE İLGİLİ SORUNLARI BELİRLEMeye YÖNELİK ARAŞTIRMA

3.1. Araştırma Tasarımı

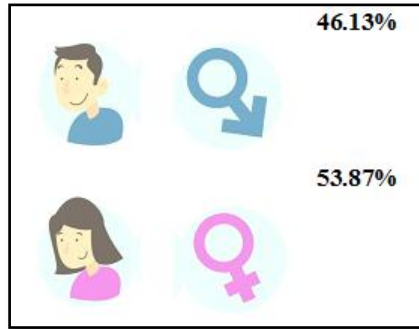
Anket soruşturması toplam 24 soru içeren 6 bölümden oluşan ve 289 kişiden Google Forms çevrimiçi anketini platformunu kullanarak derlenmiş verilerden oluşmaktadır. Ankete başvuran tüm 289 adaydan elde edilen anketin 18'i eksik doldurulmuş ve kalan 271 kişiden toplanan verileri SPSS 23 programı programı kullanılarak işlenmiş ve anket değişkenleri ile sonuçlanmıştır. İlk 4 grup soruların her biri için, uygunluk seviyesini belirlemek amacıyla 5 puanla ölçüldü. Diğer iki grup çoktan seçmeli soruları içermektedir.

3.1.1. Araştırma Yöntemi

Anket uygulanmış ve değerlendirilmiştir.

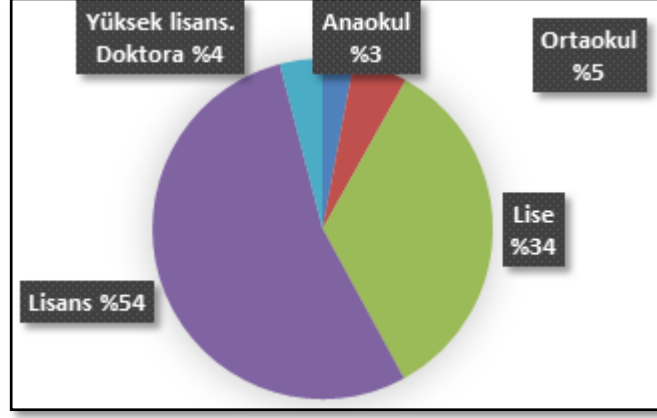
3.1.2. Araştırmaya Katılanların Demografik Verileri

Şekil 3.1: Araştırmaya Katılanlar (Cinsiyet Açısından)

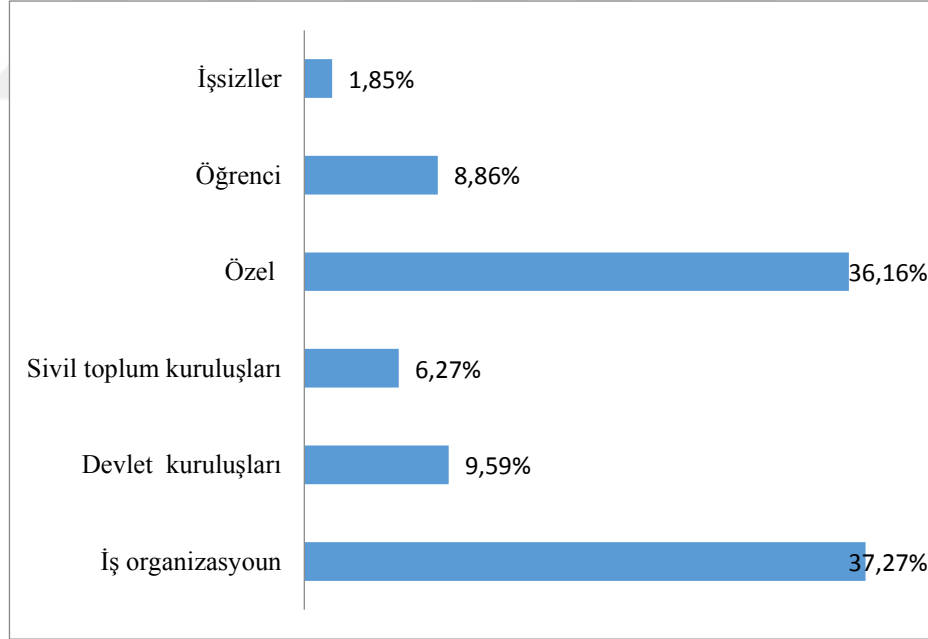
Araştırmaya katılan 271 kişiden 125'si veya %46.13'i erkeklerden oluşmaktadır.

Şekil 3.2: Araştırmaya Katılanlar Eğitim Düzeyleri

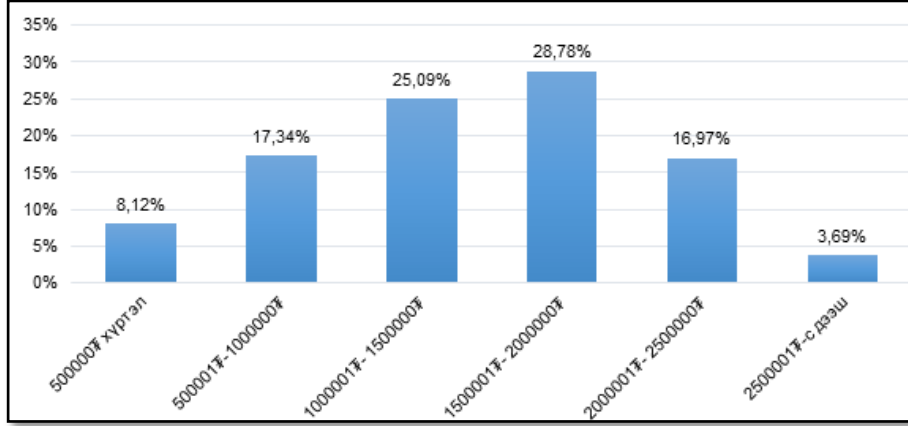
Tüm araştırmaya katılanların 146 veya %54'ü lisans, 92 veya %34'ü lise, 11 veya %4'ü yüksek lisans ve doktora, 14 veya %5'i ortaokul, 8 veya %3'ü anaokul eğitime sahip olduğu görünmektedir.

Şekil 3.3: Araştırmaya Katılanların Çalışma Durumu

Yukarıdaki grafiğe baktığımızda araştırmaya katılanların %36.16'sı işletmede çalışan, %8.86'sı öğrenci, %37.27'si girişimci, %9.59'u devlet memuru, %6.27'si sivil toplum kuruluş ve uluslararası kuruluşlarda, %1.85'i çalışmadığı görünmektedir.

Şekil 3.4: Araştırmaya Katılanların Gelir Bakımından Dağılımı (ABD 1\$- 2450)

Yukarıdaki grafikten yola çıkarak araştırmaya katılanların 78 veya %28.78'i 1,500,001 TL-2,000,000 TL, 68 veya %25.09'u 1,000,001 TL-1,500,000 TL, 47 veya %17.34 500,001 TL-1,000,000 TL, 46 veya %16.97'si 2,000,001 TL-2,500,000 TL, 22 veya %8.12'si 500,000 TL'e kadar, 10 veya %3.69'u 2,500,001'dan yüksek geliri olduğu görülmektedir.

Tüm araştırmaya katılanların 109 veya %40.22'si 19-25 yaşında, 103 veya %38.01'i 26-35 yaşında, 37 veya %13.65'i 36-45 yaşında, 22 veya %8.12'si 46 veya üstü yaşındadırlar.

3.1.3.Sonuç Analizi

Tablo 3.1: Soruların Güvenirlik Verileri

Cronbach's alpha	Veriler
$a > 0.9$	Çok iyi
$0.9 > a > 0.8$	İyi
$0.8 > a > 0.7$	Kabul edilebilir
$0.7 > a > 0.6$	Şüpheli
$0.6 > a > 0.5$	Kötü
$0.5 > a$	Kabul edilemez

Araştırma sorularının güvenirliliği Cronbach alpha faktörüyle hesaplanır (Tablo 8). Bu faktöre yaklaştıkça güvenirliliği %100 veya yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 3.2: Güvenirlik Durum Analizi

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha ^a	N of Items
0.797	24

Bu soruşturmanın Cronbach Alpha faktörü 0.797 çıktığı için araştırmanın sonucunu yeterli düzeyde iyi olduğu söylenebilir.

Herhangi bir faktörü belirlerken faktör analizi yapılır ve o değişkenler toplanarak faktörün ifade edilebilirliği hesaplanır. Ayrıca faktör analizin kriter puanı $0.6 < x$ olarak gösterilir. Faktör analizini hesaplarlar KMO and Bartlett testi yapılarak mevcut faktörünü oluşturan örnek büyüklüğün uygunluğu hesaplanır. Bu faktör $0 \leq x \leq 1$ arasında bir değer alacak ve $0.7 \leq x$ olması faktörün büyüklüğü yeterli olduğunu gösterir ve aşağıdaki tabloya baktığımızda örnek büyüklüğün yeterli olduğunu görebiliriz.

Tablo 3.3: Örnek Büyüklüğün Yeterlilik Durumu

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		0.742
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1090.754
	Df	190
	Sig.	0.000

Tablo 3.4: Eleme İstatistikleri

Descriptive Statistics					
	N	Min	Max	Mean	Std. Deviation
Şehir, il, ilçe ve mahallen istihdam ve çalışma bürosundan kariyer rehberliği, danışmanlık ve bilgi sağlama hizmetler verildi mi?	271	1.00	5.00	3.766	.26747
Şehir, il, ilçe ve mahallen istihdam ve çalışma bürosundan ailenizden bir veya birden fazla kişiyi işe yönettiler mi?	271	1.00	5.00	3.999	.38950
Devletten tarafından kurumunuzun işverenlerini destekleme program veya faaliyetlere yönelterek işyerinde sabit çalışma koşullarını destekleyen faaliyetler gerçekleştirildi mi?	271	1.00	5.00	1.667	.49748
Devlet kurumundan yürüttüğünüz işle ilgili teknik tavsiyeler verildi mi?	271	1.00	5.00	1.099	.31845
Devlet kuruluşlarından küçük borçlar, finansal destekler veriliyor mu?	271	1.00	5.00	2.060	.67020
Ailenizin Sosyal Korumadan yararlanması gereken üyeler maddi destek, indirim ve hizmetlerden yararlanabiliyorlar mı?	271	1.00	5.00	1.453	.70867
Ailenizin yaşlı, engelli üyeler evde veya sağlık kurumlardan yeterli seviyede yararlanabiliyorlar mı?	271	1.00	5.00	2.210	.12183
Aile yaşlılarınız devlet teşkilatı kanununa göre prim veya devlet teşkilatından dağıtılan hisse, stok ve geri ödemelerden yararlanabiliyorlar mı?	271	1.00	5.00	2.516	.35034
Çocuğunuz devlet kreşlerde ücretsiz okuyorlar mı?	271	1.00	5.00	3.949	.49505
Devletten çocuklarınızın devamlı ve düzenli olarak ilk ve orta okul eğitimini görme imkanını tanıyor mu?	271	1.00	5.00	4.426	.49950
Devletten lise son sınıf yaşında olan çocuklarınızın okulunu bitirme, mesleki okullara veya üniversitelere girme hakkına sahip olmuş çocuklara çeşitli burs, kredi ve ödemelerden yararlanma sorununa çözüm buldular mı?	271	1.00	5.00	3.851	.82759
Tüm aile üyeleriniz Vatandaş Sağlık Kanunu'na uygun sağlık sigortasına sahip mi?	271	1.00	5.00	2.354	.87095

Siz sosyal ve üreme sağlık eğitimi, aşı, gebelikten korunma gereşlerden ücretsiz yararlanabiliyor musunuz?	271	1.00	5.00	2.583	.30023
Ailenizin hamile, bebek, yaşlılar, ağır hasta ve engellilere sağlık yardım ve hizmetlerinden özelden yararlandılar mı?	271	1.00	5.00	2.717	.42079
Ailenizin engelli ve ağır hastalara fizik terapi, termal tatili gibi aktivitelere dahil oldular mı?	271	1.00	5.00	1.992	.30023
Yaş	271	1.00	4.00	1.8966	.15079
Cinsiyet	271	1.00	2.00	1.6162	.24567
Eğitim düzeyi	271	1.00	5.00	5.3092	.24331
Çalışma durumu	271	1.00	6.00	2.7527	.23071
Aile gelir ortalaması	271	1.00	6.00	3.4022	.21477
Sosyo-ekonomik faktörler	271	1.00	7.00	4.2146	.11495
Çiftlerin özel faktörler	271	1.00	5.00	3.4159	.22693
Aile üyelerin iletişim faktörleri	271	1.00	6.00	5.1246	.23189
Diğer kişilerden kaynaklanan faktörler	271	1.00	2.00	1.1246	.18858
Valid N (listwise)	271				

Tablo 3.5: Güvenilirlik Durum Analizi

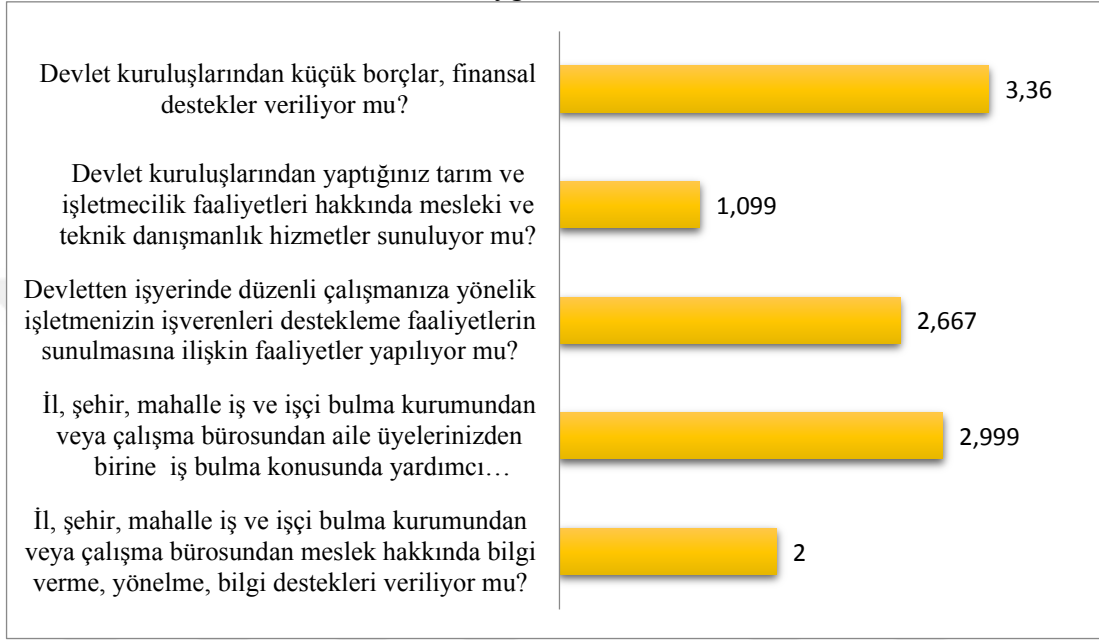
Item-Total Statistics					
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Şehir, il, ilçe ve mahallen istihdam ve çalışma bürosundan kariyer rehberliği, danışmanlık ve bilgi sağlama hizmetler verildi mi?	111.2500	169.959	.401	.758	.779
Şehir, il, ilçe ve mahallen istihdam ve çalışma bürosundan ailenizden bir veya birden fazla kişiyi işe yönettirdi mi?	110.9318	168.577	.532	.879	.774
Devletten tarafından kurumunuzun işverenlerini destekleme program veya faaliyetlere yönelterek işyerinde sabit çalışma koşullarını destekleyen faaliyetler gerçekleştirildi mi?	110.8182	167.966	.529	.912	.788
Devlet kurumundan yürüttüğünüz işle ilgili teknik tavsiyeler verildi mi?	110.7955	165.236	.675	.884	.779
Devlet kuruluşlarından küçük borçlar, finansal destekler veriliyor mu?	110.7500	166.983	.553	.813	.781
Ailenizin Sosyal Korumadan yararlanması gereken üyeler maddi destek, indirim ve hizmetlerden yararlanabiliyorlar mı?	110.2955	168.818	.542	.925	.788
Ailenizin yaşlı, engelli üyeler evde veya sağlık kurumlarından yeterli seviyede yararlanabiliyorlar mı?	110.4318	171.553	.451	.880	.791
Aile yaşlılarınız devlet teşkilatı kanununa göre prim veya devlet teşkilatından dağıtılan hisse, stok ve geri ödemelerden yararlanabiliyorlar mı?	110.8182	170.199	.402	.775	.797
Çocuğunuz devlet kreşlerde ücretsiz okuyorlar mı?	112.4545	161.742	.536	.748	.793
Devletten çocuklarınızın devamlı ve düzenli olarak ilk ve orta okul eğitimini görme imkanını tanıyor mu?	111.1136	162.010	.706	.845	.791
Devletten lise son sınıf yaşında olan çocuklarınızın okulunu bitirme, mesleki okullara veya üniversitelere girme hakkına sahip olmuş çocuklara çeşitli burs, kredi ve ödemelerden yararlanma sorununa çözüm	110.4545	173.416	.419	.885	.795

buldular mı?					
Tüm aile üyeleriniz Vatandaş Sağlık Kanunu'na uygun sağlık sigortasına sahip mi?	110.3636	166.516	.673	.883	.802
Siz sosyal ve üreme sağlık eğitimi, aşı, gebelikten korunma gereşlerden ücretsiz yararlanabiliyor musunuz?	110.4773	167.883	.588	.891	.787
Ailenizin hamile, bebek, yaşlılar, ağır hasta ve engellilere sağlık yardım ve hizmetlerinden özelden yararlandılar mı?	109.9773	173.418	.463	.905	.783
Ailenizin engelli ve ağır hastalara fizik terapi, termal tatili gibi aktivitelere dahil oldular mı?	110.2045	177.004	.352	.716	.782
Yaş	111.4157	175.156	.484	.781	.775
Cinsiyet	110.0554	174.958	.396	.805	.794
Eğitim düzeyi	110.6068	175.054	.555	.790	.805
Aile gelir ortalaması	110.4429	176.148	.658	.808	.804
Aile gelir ortalaması	110.1708	173.817	.406	.794	.794
Sosyo-ekonomik faktörler	110.5698	174.872	.384	.786	.776
Çiftlerin özel faktörler	111.0795	174.988	.669	.802	.808
Aile üyelerin iletişim faktörleri	111.6396	175.149	.572	.800	.795
Diğer kişilerden kaynaklanan faktörler					

Değişken güvenilirlik durum oranı 0.774 – 0.808 aralık arasında değişmekte olduğu için araştırma tasarımı oldukça iyi ve kabul edilebilir.

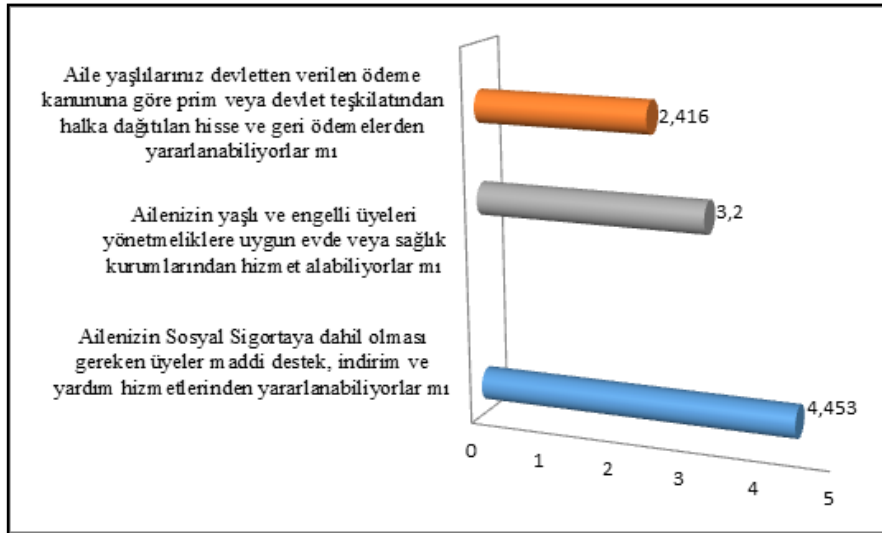
3.1.4. Aile Üyelerine Yönelik Geliştirilmiş Politikanın Uygulama Araştırması

Şekil 3.5: Aile Üyelerin Çalışma Durumunu ve Geçinmesini Destekleme Politikaların Uygulanmasına Dair.

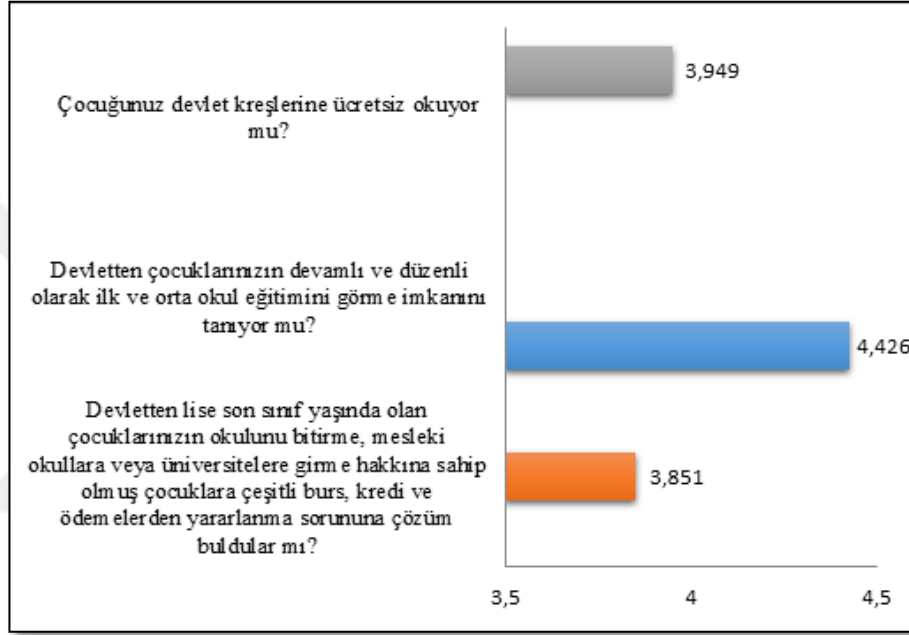
Vatandaşları için tasarlanmış çalışma, geçinme politikaların uygulanmasında en yüksek puanı olan küçük borçlar ve finansal destekler yer almaktadır.

Şekil 3.6: Aile Üyelerinin Sosyal Refah ve Korumasını Geliştirmeye Yönelik Politikaların Uygulanmasına Dair Veriler

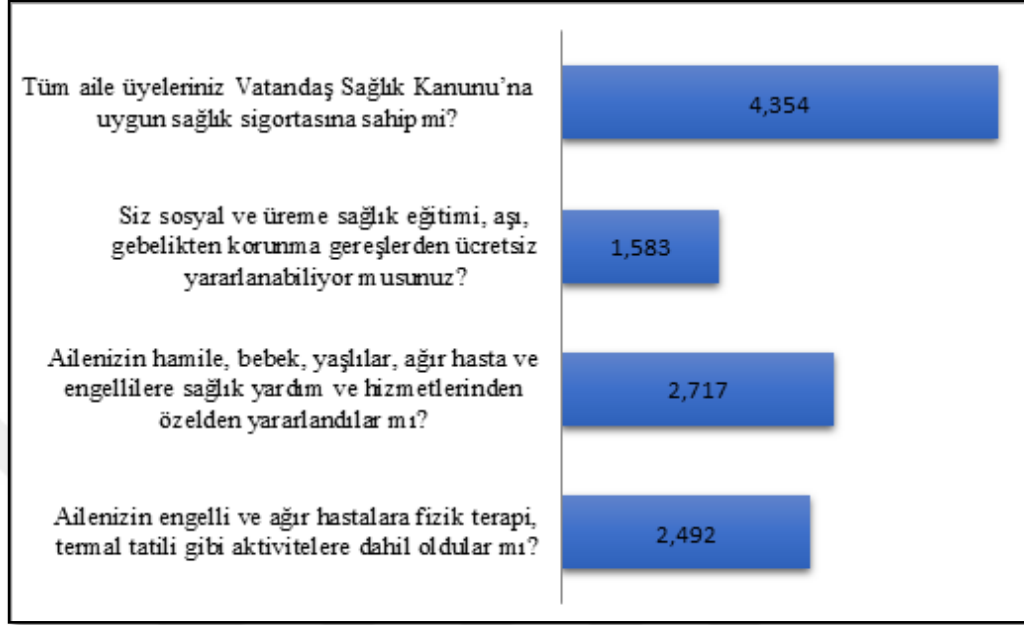
Yaşlılar genellikle sadece emeklilik maaş, maddi yardım ve indirimler gibi hizmetlerden yararlanıp hisse ve geri ödemelerden yararlanamamaktadırlar. Bakım hizmetleri kapsamında yaşlılara yönelik evlerinde sağlanan sağlık hizmetleri dâhil olmakta ve erişimi orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Şekil 3.7: Aile Üyelerinin Eğitimini Destekleyen Politikaların Uygulanmasına Dair Veriler

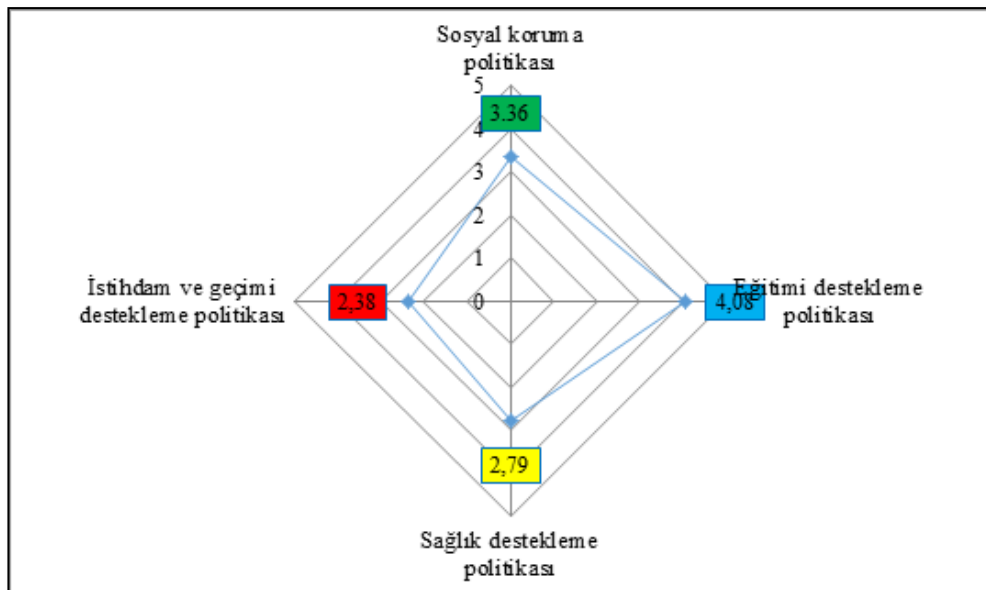
Öğrenciler öğrenim burslarından yeterince faydalanmakta ve devlet okullarında okuma imkanına sahiptir. Ayrıca çocuklar devlet kreşlerinde ücretsiz olarak okumaktadırlar.

Şekil 3.8: Aile Üyelerinin Sağlık Destek Programlarından Faydalanmasına Dair Veriler

Tüm yaşlılar termal tesislerden yararlanmıyor. Fakat araştırmaya katılanların çoğu sağlık sigorta kapsamında yer aldığı görünmekte ve halk sigortalı olduğu sağlık kurumlarından faydalanmaktadırlar. Üreme eğitimler gibi sadece okullarda eğitim kapsamında yer aldığı, özel olarak kurs ve eğitimlerin verilmediği görülmektedir.

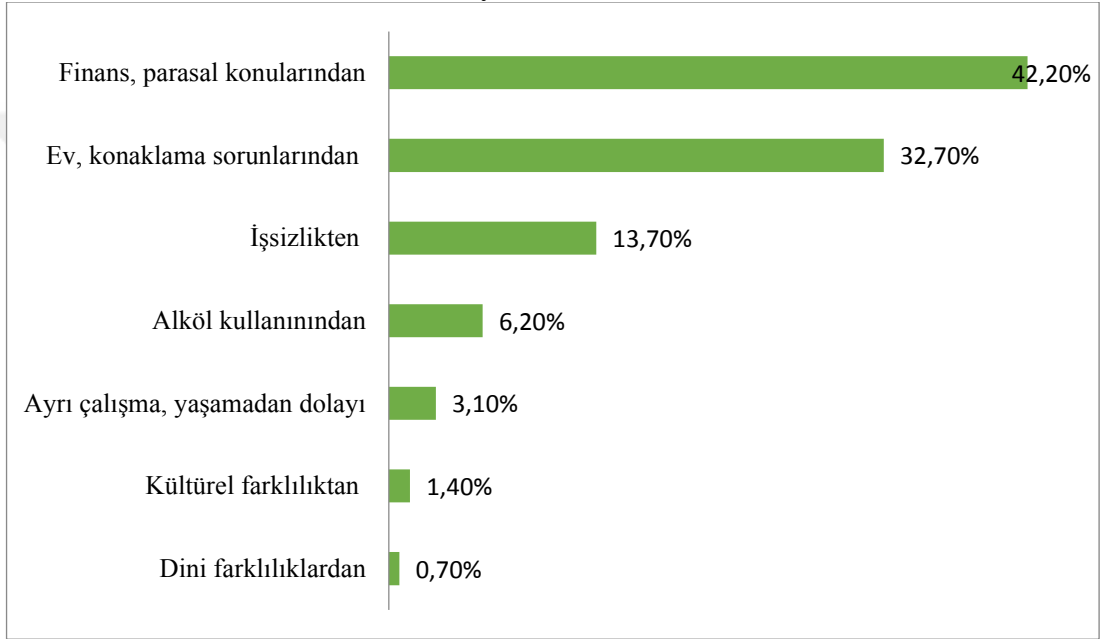
Şekil 3.9: Hanehalkı Politika Uygulamasının Genel Görünümü

Yukarıdaki grafiğe baktığımızda halka yönelik eğitim politikasının en iyi seviyede uygulandığı, sırada sosyal koruma politikaların uygulandığı görülmektedir. Sağlık destekleme politikaların uygulanışı yeterince olmadığı, fakat istihdam ve geçimi destekleme politikaların en düşük seviyede uygulandığı görülmektedir.

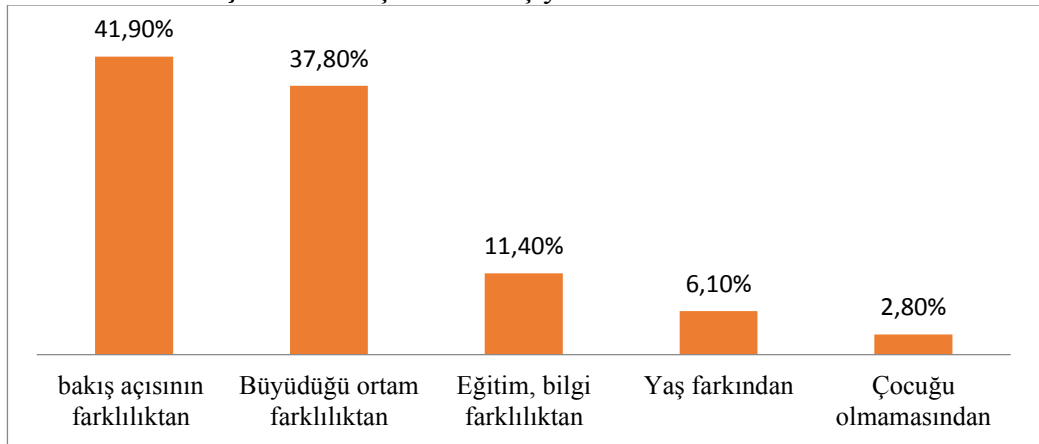
3.1.5. Aile İhlal Sebeplerin Araştırılması

Şekil 3.10: Sosyoekonomik Faktörler

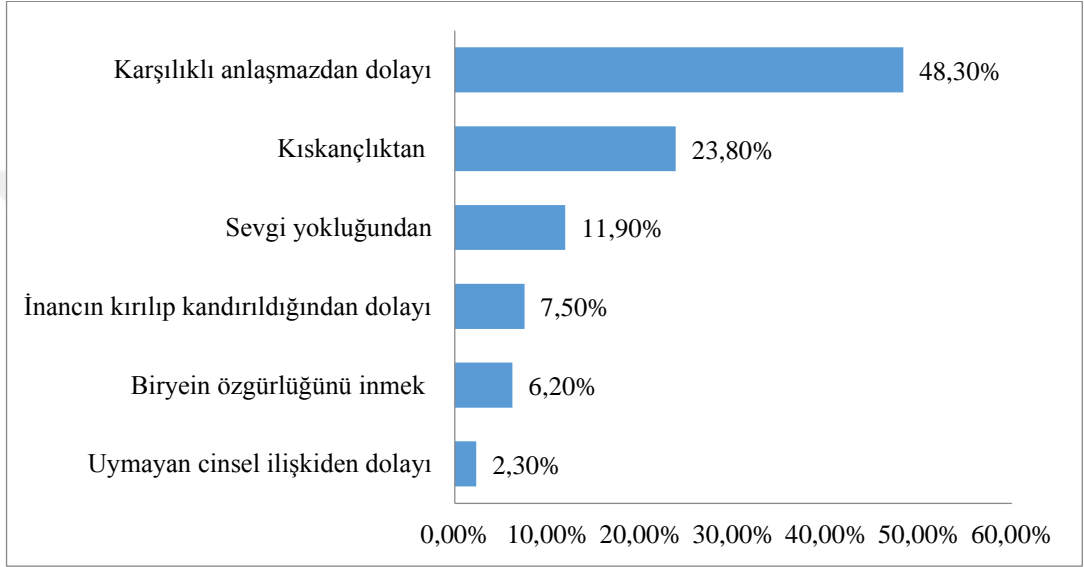
Yukarıdaki grafiğe bakıldığında, çoğu aile konaklama ve maddi sorunlarından dolayı tartıştığı ve %13.7 işsizlikten dolayı tartışmaya girdiği görülmektedir. Alkol kullanımı tartışmaların %6.2 nedeni olmaktadır.

Şekil 3.11: Çiftlerin Kişiyeye Özel Faktörler

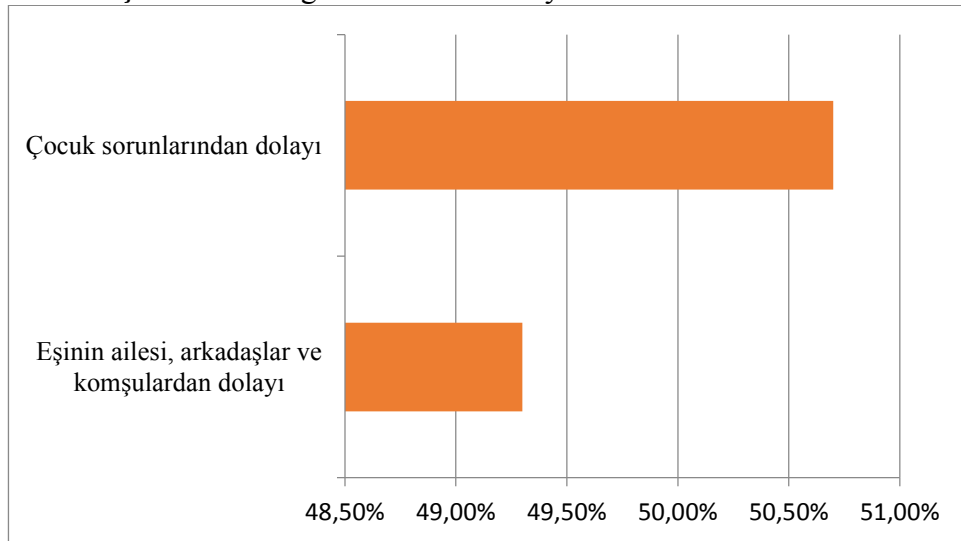
Çiftler çoğu zaman bakış açısı farklarından, büyüdüğü ortam farklarından dolayı tartışmaktadır. Dolayısıyla, gençlere yönelik iletişim eğitimlerinin verilmediğinden çiftler arasında anlaşmazlıkların ortaya çıktığı sonucuna varmakta. Çiftler evlenirken ani bir karar aldığından dolayı ileride sorunların ortaya çıktığını söyleyebiliriz.

Şekil 3.12: Aile Üyeleri Arasındaki İletişim Faktörleri

Tabloda çiftlerin %48,3 karşılıklı anlaşamadıklarından dolayı tartışmaya girdikleri göstermektedir. Gençlere yönelik iletişim üzerinde eğitimlerinin verilmesi gerektiği görünmektedir.

Şekil 3.13: Diğer İnsanlardan Kaynaklanan Faktörler

Çiftlerin tartışma nedeninin %50.7 çocuk sorunlarından kaynaklandığı, kalan kısmı eşinin ailesi, arkadaşlar ve komşulardan kaynaklandığı görünmektedir.

3.1.6. Araştırmanın Sonucu

Çocuk, aile planlaması hakkında politikalar, hukuki ortam, yasal çevreler düzeldikçe eğitim, sağlık, sosyal koruma hizmetlerin kalitesi ve verimliliği artmakta ve belirli sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Fakat bazı sorunlar henüz çözülmemiştir.

Devlet tarafından aile gelişimi konusunda yapılan tüm politikaları puanlamak, aile gelişimini desteklemek amacıyla milli programların oluşturulması, aile eğitimi verebilecek eğitim politikasını geliştirmek, şiddete maruz kalan çocuklar ve aile üyelerine koruma hizmetlerin verilmesi konuları göz önünde bulundurarak belirli çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Aile boşanmaları, aile içindeki kötü ortam, şiddetli ilişkilerden dolayı büyük sayıdaki çocuklar evde herhangi bir şekilde zorluk, şiddet ve önemsizlik duygulara maruz kalıp sağlıklı biçimde yaşama ve gelişme hakkının zedelenmesine neden olmaktadır.

3.2. Aile İlişkilerinde Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Araştırma

3.2.1. Araştırma Tasarımı

Araştırma soruları toplam 14 sorudan ve 87 evli çiftlerin anket görüşme şeklinde elde edilen verilerden oluşmaktadır. Araştırma Dunjingarav AVM’de yapılmıştır. Dunjingarav AVM, özellikle devlet hizmet kuruluşları, ticari kuruluşlar gibi çeşitli hizmet merkezlerin bir arada bulunduğu ve şehir, il ve ilçelerden gelen çeşitli insanlar hizmet aldığı için burayı araştırma yeri olarak seçtik.

Araştırmanın amacı bu günkü ortamda Moğolistan’ın ailelerin karşılaştığı sorunu araştırmaya yönelmiştir.

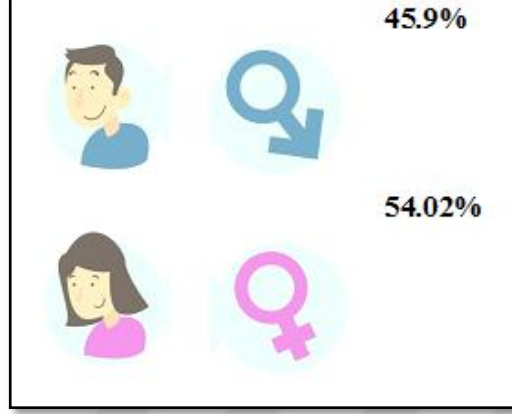
3.2.2. Araştırma Yöntemi

Anket ve görüşme yapılarak sağlanmıştır.

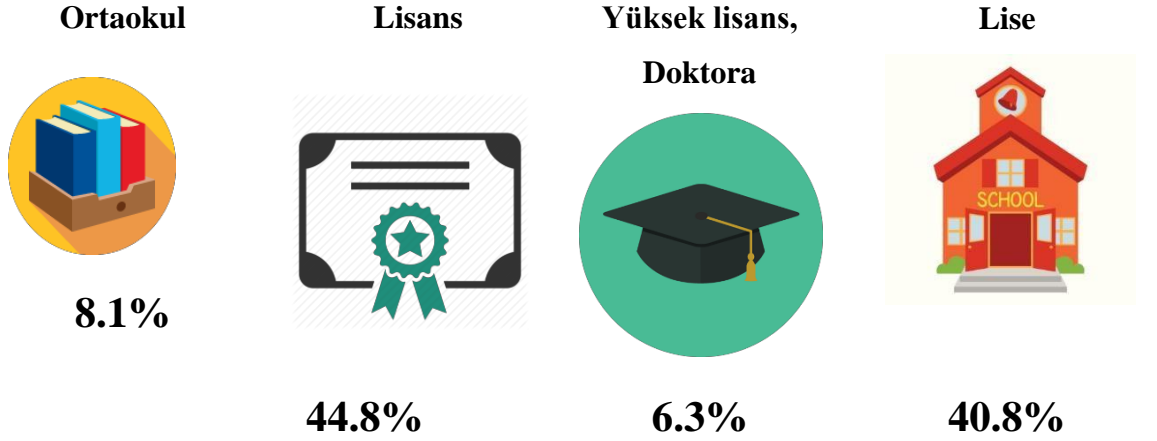
3.2.3. Araştırmaya Katılanların Demografik Veriler

Şekil 3.14: Araştırmaya katılanlar cinsiyet açısından

Araştırmaya katılan 87 kişiden 47 kadın 54%, veya 40 erkeklerden 45.9% oluşmaktadır.

Şekil 3.15: Araştırmaya Katılanlar Eğitim Düzeyleri

3.2.4. Araştırmaya Katılan Ailelerin Türleri

3.2.4.1. Genç Aileler

Aile bireylerin 30 yaşından küçük, kolektif yaşamı 5 yıldan az, her ikisi de ilk kez evlenen çiftleri genç aile olarak ele alıp, 18-21 yaş arasındaki evlileri çok genç, 22-25 yaş arasındaki evlileri orta genç ve 26-30 yaş arasındaki evlenmiş çiftleri mükemmel genç olarak ayırmaktadır.

Aile ilişkilerinde anlaşmazlıklar çoğunlukla kimler arasında oluştuğunu sorulduğunda %16.3 kayınpeder, kayınvalide, enişte ve gelin arasında ortaya çıktıklarını yanıtlamışlar ve genç aileler kayın tarafındaki akrabalarla kendini atnıtım biçimi, evlenme hazırlıklarının az olması, hayat tecrübelerinin olmamasına bağlıdır.

Modern gençlerin aile hayatındaki anlaşmazlıkların ortaya çıktıkları, öğrenci aileler, engelli, az gelirlili, konut sahibi olmayan, işsiz gençlerde bu anlaşmazlıklar daha çok zorluklarla rastlanmaktadır.

Bu araştırmada çiftlerin %38'i evlendikten sonra 6-7 yıl içerisinde boşanan genç ailelerden oluştuğu, aile hayatın ilk çağlarını gençler atlayamadıkları görülmektedir.

Konut sorunlarından dolayı kendi anne ve babaların evlerinde, eşinden ayrı veya kendi evlerinde değil, kiralık dairelerde oturan genç çiftlerin sayıları çoktur. Araştırmaya katılanların %66 kendi ailenle yaşadıklarını, %24 ise anne babaların yanında, kayınlarla veya kardeşleriyle veya akrabalarıyla beraber yaşadıklarını söylemişler,

Genç ailelerin kendi anne ve babalarıyla neden yaşadıklarını sorulduğunda, %56.8 kendi evi olmadığı için, %20 ekonomik açıdan zorluk çektiği için yaşadıklarını söylediler.

Moğolistan devlet tarafından uygulanan Nüfus politikasının aile gelişimini sağlamak konusunda: Aile ekonomisini geliştirmeye çabalayan, mülkiyetini çoğaltmaya istekli dürüst girişim ve faaliyetlerine devlet tarafından destek verilir' olarak belirtmiştir.

Ne yazık ki, bugün genç ailelerin kendi konutunu inşa etmek, tarım veya kendi işletmelerini kurmakta kredi almak, genç ebeveynleri desteklemeye amaçlı ekonomik ve hukuki ortamın yeterli düzeyde olmaması gençlerin kendi imkanlarıyla yaşama ve gelişme sürecinde belirli zorluklar yüklemektedir. Bu yüzden gençlerin çalışma ortamlarının geliştirilmesi, çoğaltması, devamlı çalışma koşullarının sağlanması ile aile gelirini arttırmak ve yaşam koşullarını iyileştirmek gibi birçok sorunları ortadan kaldırmamız gerekir.

3.2.4.2.Orta Yaş Grubu Aile

Orta yaş aile grubun daha çok üreme sorumluluğu olduğundan kaynaklanarak aile bireyler 35-55 yaş arasında, çocukları ise 10-25 yaş aralarında. Bu dönem genç ailelerin zorluklarını aşmış, güncel hayatın düzelmiş olduğu bir dönemdir.

Birlikte yaşamın ilk zamanlarında birbirinin kusurlarını görmezlikten geçerek, sevgi dolu bir yaklaşım sergilerken, yaşamın orta kısmında (10-19 yıl) sevgi ve refahın azalma olasılığı daha çok görülür, günlük hayatında karşılaşılan birçok sorunlarından dolayı tartışmak ve bundan dolayı strese girmek, üzülme, sosyal ortamın değişmesi, bakış açısının değişmesi ile yeniden sosyalleşme durumu ortaya çıkar.

Aile iletişimde tartışmalar genellikle kimler arasında çıktığı konusunda çiftlerin %63 kişisel nedenlerden dolayı olduğunu söylerler ve bu orta yaş grubu ailelerde fiziksel, ruhsal ve sosyal faktörlerin birbirine bağlı olarak etkiledikleri görülür. Bu durum aile ilişkilerinde tartışma ve çatışmalar, aldatmalar, çocuklarla anlaşmazlık ve hayatta yön değiştirme isteğini uyandırmaktadır.

3.2.4.3.İleri Yaş Grubu Aile

Nüfusun ortalama yaşlanma yaş sınırı, emeklilik yaş, beraber yaşam süre gibi faktörlere bağlı olarak 55 yaş üzeri aileleri ileri yaş grubu aile olarak nitelendirir.

‘Aile yaşamını iyileştirmeye yönelik neler yapmaya planladığı’ sorusuna yaşlıların %29.7 ev, daire satın alacağı veya tamir yapacaklarını, %26.9 ailesine ek gelir

edeceğini, %15 eşya satın alacağını veya mülkiyet sahibi olacağını cevaplamışlar ve hayat ortamını iyileştirmeye istekli oldukları görülmektedir.

Devletten yaşlılara yönelik, günlük yaşamını, ev, yaşam ortamın ve şartlarını iyileştirmeye yönelik çeşitli önlemler alınmasına rağmen Moğolistan Parlamento tarafından yaşlılara aktif, sağlıklı, uzun ömür ve yaşam kalitesini arttırmada sosyal ve sağlık koşullarını bir bütün olarak ele almak, bu yönde hükümet ve sivil toplum kuruluşları tarafından yeterince önlemlerin alınmadığı ve yaşlıların memnun olmadığını göstermektedir.

Toplum tarafından yaşlılara emeklilik ve desteklerden ziyade ruhsal destek faaliyetlerin, onların boş vakitlerini değerlendirerek iş tecrübesine ve yeteneklerine dayanarak yapılabilecek işler daha çok gerekmektedir.

3.3.Ailenin Boşanma Nedenleri

Aile boşanmaların en önemli nedeni %22.5 alkol kullanımından, %20.0 gizli cinsel ilişkilerden kaynaklanmaktadır. Tüm bu sorunlar sosyal psikolojinin özgür bir biçimde yansımalarıdır.

Boşanan aileler beraber yaşamının ortalama 9.3 yıl, en az 1 yıl ve en fazla 36 yıl sürdüklerinden sonra boşanmıştır.

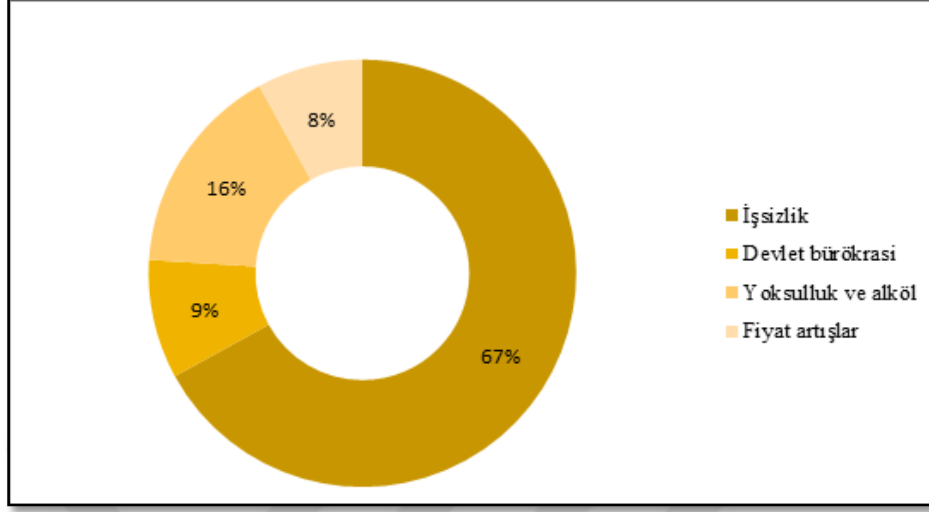
Araştırmaya katılan boşanmış ailelerin hepsi bir ve birden fazla çocuklara sahip oldukları ve ortalama 2 çocuğu olanlar boşandığı görülmektedir.

3.3.1. Aile İçerisinde Anlaşmazlıkların Nedenleri

Ailede anlaşmazlıkların olmasında bir neden vardır. Fakat, bu nedenleri ayırmak gerekirse sosyo-ekonomik, aile üyeleri arasındaki ilişkiler, bireye özel ve diğer kişilerden olarak 4 ana faktörlerden kaynaklanmaktadır.

Alkol kullanımı, yoksulluk, kriz, döviz kurlarının dengesizliği, göç, yabancı bir ülkede çalışma, globalleşme gibi sosyal ve ekonomik faktörler aile içinde çeşitli anlaşmazlıklar doğurmaktadır.

Şekil 3.16: Araştırmaya Katılanlar Ailelerin Anlaşmazlık Nedenleri

Ailelerde günlük karşılaşılan sorunlara araştırmaya katılanların %67 işsizlik, %9 devlet bürokrasi, %8 fiyat artışlar ve %16 yoksulluk ve alköl kullanımını sayılmıştır.

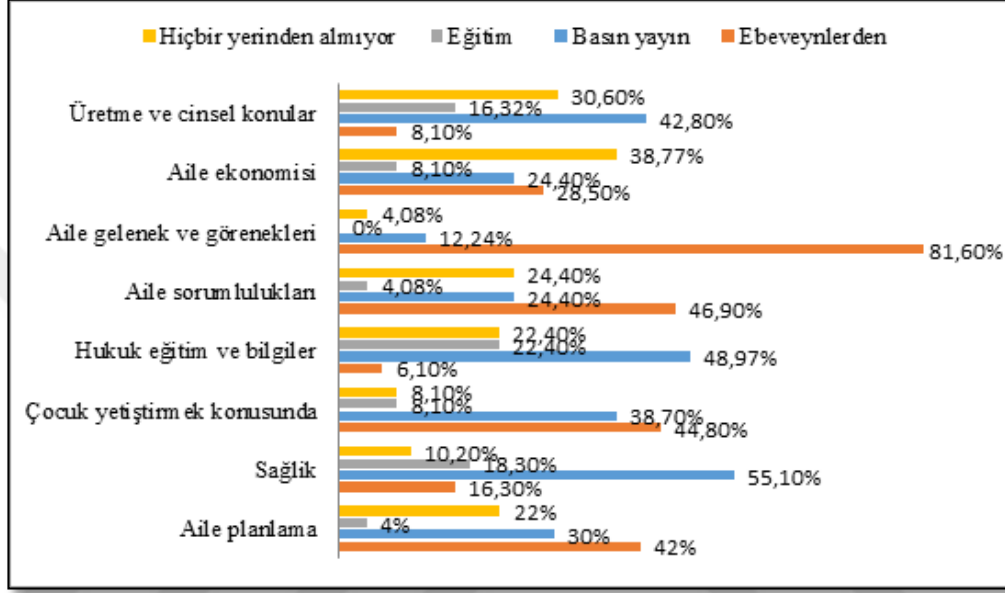
Devlet tarafından aile konusunda hangi önlemlerin alınması gerektiği hakkında açık görüşmelerde bir çok öneriler gelmişler. Bunlara: ek gelir kaynağın oluşturulması, emekliliğin artırılması, işletmelerin faaliyetlerini desteklemesi, yoksulluğu azaltma, yoksul ailelere sağlık hizmetlerin verilmesi, fiyat artışlarını azaltması, yaşlılara boş vakitlerini geçirme yerlerin oluşturulması, alternatif tıbbi yöntem eğitimlerin verilmesi, çocuk eğitimine önem verilmesi, il ve ilçe kuruluşları her aile ile ilgilenmeleri, evlilik öncesi eğitimlerin verilerek sorumlulukların artırılması, aile hakkında tüm eğitimleri herkese verilmesi, bu konuda bilgi ve danışmanlık hizmetlerin verilmesi gibi birçok öneriler büyük kısmını oluşturmakta ve iç ekonomide doğru politikaların uygulanması, istihdamın sağlanması, genç aileleri desteklemesi ve konut kredilerin kredi payının azaltması gibi önerilerde de bulunmaktadır.

3.4. Aile Eğitimi

Aile üyeleri arasında uyum, birbirilerini anlama ilişkileri, tatmin, psikolojik olgunluk, herhangi zorluklarla başa çıkma yöntemlerin hepsi aile eğitimi ile yakından ilgilidir.

Araştırmamız aile eğitimin kapsamını aile ilişkileri, etik, hukuk, aile ekonomisi, aile planlama, aile eğitimi, kültür, sorumluluk, sağlık, cinsel, çocuk eğitimi gibi konuları konu kapsamı olarak ele aldık.

Şekil 3.17: Araştırmaya Katılanlar Aile Eğitimi Hakkında Bilgiler

Araştırmaya sonuçlarına baktığımızda toplumun %55.1 sağlık konusundaki bilgileri, %48.97 hukuki eğitim bilgileri, %42.8 ise üreme eğitimi, 30% aile planlama hakkında basın yayınlarından bilgi aldıklarını yanıtlamışlar.

%28.50 aile bütçe harcamaları, %44.80 çocuk eğitimi, %42 aile planlama, %46.90 aile sorumlulukları, %81.6 aile kültür ve gelenekleri ebeveynlerinden aldıklarını yanıtlamışlar. %38.77 aile bütçe harcamaları, %30.60 üreme eğitimi, %22 aile planlama, %24.4 aile sorumlulukları, %8.1 çocuk yetiştirme hakkında bilgileri hiçbir yerden almadıklarını cevaplamışlar.

İnsanlar yukarıdaki sorunlar hakkında eğitim, uzman önerileri ve bilgileri pek almıyorlar. Fakat, %18 sağlık konusunda eğitimler, %16.2 üreme konusunda eğitimleri uzmanlardan aldıklarını cevaplamışlar. Bu konuda bilgi hastane ve sağlık kurumlardan hizmet alırken elde edinmiş olabilirler.

Yaş sınırı olarak, 18-45 yaşındakilerin %71.8 bilgileri herhangi bir yerden aldıklarını, 45 yaş üzeri insanların ise %57.6 bilgilerin hiçbir yerden elde etmediklerini söylediler. Bu da aile eğitimi gereksinimi genç ve orta yaştakilerde daha sık rastlandıkları ve onların bu konuda dikkat ettiklerinin bir göstergesidir.

Aile eğitimi veren resmi bir eğitim politikasının olmadığı ve bu konuda eğitim ve bilgi edinmekte kaynak yetersizliğinin olduğu araştırmadan görülmektedir. Aile eğitimi konusundaki bilgileri çoğunlukla ebeveynlerden basın yayınlarından elde ettikleri, insanların boş zamanların bilgi edinmeye harcadığı bir göstergesidir.

SONUÇ

Moğol ailelerin tarihte var olma sürecinde; Moğol aileler medeniyetinin mirasını, gelenek ve göreneklerini alt nesillere aktarmaya, ailenin eğitilmesine ve Moğol aile kültürünün devam ettirilmesine çok önem vermişlerdir.

Günümüzde yaşam tarzı değişerek aile sorunları çok yönlü olmaya başlamıştır. Ülkemizin nüfusu az olduğu için sağlıklı bir araştırma ve bu araştırmanın verilerine uygun aile politikası ile aile sorunlarına çok boyutlu çözüm önerileri sunulabilir.

İnsanlara aile eğitimi veren resmi eğitim kurumlarının olmamasından dolayı bu konudaki bilgileri elde etmekte kayanaka yetersizliğin olduğu araştırmada göze çarpmaktadır. Aile eğitimi yetersizliğinden dolayı aile birliğinin sağlanamaması en temel sebeplerden biridir. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu aile eğitimi konusunda eğitim verecek merkezlerin olması gerektiğinin altını çizmektedirler.

Gelecek 10 yıl içerisinde ülkemizde aile sorunlarının büyüyeceği aşıkardır, bu sebeple bir an evvel sorunların ortaya konulup toplumun yapısına göre bir politika üretmek gerekmektedir. Aileye yönelik bakıl açısının kalıplaşmış bir biçimden esnemeye başladığı görülmektedir. Bu esneme ile birlikte ailenin önemli değerleri kaybolmakta, aldatma ve gizli yaşam artmakta, aile içindeki bireyler sorumluluklarından kaçınmakta, cinsel ilişki konusunda özgürlüğü benimseyen bencil bir davranış biçimleri sergilenmektedir.

Anne ve babaların çocuklarının bakımını üstlenmek, onları sevmek ve sevgi dolu bir ortamda yetiştirmek, ekonomik açıdan da gereksinimlerini gidermek gibi konularda yetersiz kalmaktalar. Aile birliğinin sağlanması güçlü bağların oluşturulması için ebeveyn eğitimi ve çocuklarının nasıl davranacaklarına yönelik eğitimlerin başlatılması ve yaygınlaştırılması büyük önem arz etmektedir.

Sosyal hizmetlerinden yararlanamayan yoksul ve uzak mahallelerde yaşayan ailelerin gelir problemlerinin olması diğer problemlere de zemin hazırlamaktadır. Göç etmiş ailelere sağlık, eğitim gibi çeşitli konularda eğitimler verilmeli, istihdam

konusunda devlet tarafından alanlar açılmalı ya da bireyler mevcut açık işlere yönelik yetenek kazandırılmalıdır. Bu konuda devlete büyük roller düşmektedir.

Aile ve ailelerle ilgili diğer kanunlarda anne ve babaların üstlenmesi gereken sorumlulukların vurgulama gereksinimi ortaya çıkmaktadır. Ebeveynlerin üstlenmesi gereken sorumluluklarını yerine getiremediği takdirde yaptırımların olması gerekmektedir. Çünkü parçalanmış ailelerden en çok çocuklar etkilenmektedirler.

Aile politikasının etkin bir şekilde kurgulanması ve uygulanması gerekmektedir. Hükümetin bu hususlarda yapması gerekenleri kategorilendirdiğimizde ilk olarak yönetim bazlı baktığımızda; **Yönetim ve organizasyon konusunda alınması gereken önlemler**; Moğolistan devlet tarafından aile konusunda uygulanacak politikaları geliştirecek ulusal kapasite ve destek ortamını oluşturmak, aile konularını üstlenen ulusal politikaları geliştirmek, aile bilimini geliştirmek, aile merkezli sosyal ve bireysel gelişim, çocuk hakların korunması için politikaları geliştirmek.

Yönetim konularından sonra ailenin refahından önce sağlığını gözetmek gerekmektedir. **Aile sağlığın korunması konusunda sağlık hususunda yapılması gerekenler**; Topluma yönelik genetik destek hizmetlerini geliştirmek. Kadınlar arasında alkol kullanımının, erkekler arasında tütün kullanımının yüksek olmasının nedenini araştırmak, bu davranışları değiştirmek konusunda reklam faaliyetleri uygun bir biçimde oluşturmak. Ailede psikolojik sağlık konusunda danışmanlık yapacak merkezleri oluşturmak ve destek faaliyetleri başlatmak. Bireyi ve aileyi sağlık konusunda bilgilendirmek ve bunu bir alışkanlık haline getirmelerinde yardımcı olmak önem teşlik etmektedir.

Aile değeri ve etik konusunda alınması gereken önlemleri sıralayacak olursak; Toplumun aile ilişkileri ve hukuk hakkında bilgilerin edinmesi için faaliyetleri geliştirmek ve bu faaliyetleri devamlı kılmak. Aile sorumluluğun ve aile korumanın doğru mekanizmayı oluşturma yönünde aile ve diğer kanunlarında düzeltmeleri yapmak. Aile etik ve saygı duyması için ulusal yenilikçi kültürleri geliştirmek ve gençlere devretmek. Moğol aile etiği, yenilikçi kültür, halk gelenekleri

anne - baba ve çocuk arasındaki samimi ilişki geleneklerini genç ailelere aktarmak. Televizyon kanallarında ve basın yayınlarında şiddet ve cinsel içerikli film ve yayınları yasal olarak yasaklamak.

Aile bilimini geliştirmek hiç şüphesiz ki aile politikası hususunda ki en büyük yatırımlardan birisi olacaktır. Bu hükümetlerin uyguladıkları politikaların etkinliklerini artırıcıdır. Bu hussusta yapılması gerekenler; Moğolistan'da aile bilimini bir bilim dalı olarak geliştirmek, ilgili bilimsel çalışmaları ve projeleri düzenli olarak duyurmak. Aile biliminde araştırmanın en modern yöntemlerini uygulamak, modern Moğol ailelerin özelliklerini bilimsel olarak araştırmak, araştırma sonuçlarını devlet ve bilim dalların politikasına uygulamak. Aile konularında uzman hukukçular, iktisatçılar, psikologlar, sosyologlar ve gazetecileri yetiştirmek. Ailede tek başına veya biriyle beraber yaşamak, finansal ve otorite etkilerin artması, kadınların aile üstlenmelerin çoğalması gibi toplumda yaşananların nedenlerini araştıran ulusal güvenliğin korunmasına yönelik devlet politikaları geliştirmek. Modern ailelerde ortaya çıkan değişiklikleri derinden araştırarak aileleri güçlendirmek, boşanmaları azaltmak, ailelerine ayıran zamanını arttırmak, genç aileleri desteklemek konusunda politikalar geliştirmek.

Aileye yönelik sosyal hizmetlerini geliştirme konusunda yapılması gerekenler; Ailelerle çalışacak sosyal faaliyetleri tamamen desteklemek, ailenin güvenini arttırmak, kendi güçlü yönlerini keşfederek kullanma şeklinde yoksulluk, çaresizlikten kurtulmasında çalışan aileyle yakından ilgilenmek ve danışmanlık yapma koşullarını saptamak. Engelli birileri bulunan ailelerde sosyal koruma faaliyetlerine katılımında indirimlerden faydalanmak. Yoksul aile grubuna dâhil olmaktan kaçınarak kendini geçim standartını yükseltmek amacıyla çalışmak, kendi imkanını kullanma teknikleri öğrenmek ve bu davranışlarda bulunmak. Genç ailelerin gelişimini desteklemek, konutla donatmak. Kadınların evden çalışma ortamını oluşturarak aile gelirini arttıracak hukuki ve ekonomik ortamını oluşturmak. Çocuklarını sağlıklı biçimde büyütme, toplumda saygı duyulan birey olarak yetiştiren ailelerin tüm iş ve çabalarını değerlendirmek. Aile merkezli sosyal refah ve korunma politikaları geliştirmek, kendini destekleme çaba vefırsatları oluşturmakta

aileye yönelik hizmetleri geliştirmek. Ailelere hukuki hizmetlerin verilmesinde bir bağ oluşturmak;

Ekonomik bir iyileşmenin ve gelişmenin toplum refahına ve aile birliğine katkısı büyüktür. Bunun için yeni istihdam alanlarının oluşturulması. Öğrencileri part-time çalıştırmasına olanak sağlanması. Evli ğrencilere burs kaynaklarının artırılması. Gıda satın alımlarında indirim uygulamalarının yapılması. Öğrenci ve genç ailelere sitelerin kurulması. Kendi evlerini satın almadan önce kiralık daire ve sitelerin oluşturulması ve yaygınlaştırılması. Aile olacak gençlere tavsiye veren merkezlerin sayısını arttırmak Genel eğitim okullarında lise sınıflarında, tüm okul sisteminde aile, etik kültürü hakkında verilen eğitimleri kesinlikle eklemek ve bu eğitimin saatlerini arttırmak.

KAYNAKÇA

- Aile Araştırma Merkezi: Eğitim Enstitüsü, “**Moğol aile ilişkilerin bugünkü durum konu araştırması**” Ulanbator 2010.
- Asian Development Bank: “**Asian Development Outlook 2015, Financing Asia’s Future Growth**,”(Çevrimiçi) <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/154508/ado-2015.pdf>. 14. Ocak. 2018
- Applied Knowledge Services, Çevrimiçi: <http://www.gsdr.org/> , 15 Ocak 2017
- Barrientos, Armando, Hulme David: **Just Give Money To The Poor: The Development Revolution From The Global South**, Brooks World Poverty Institute University Of Manchester, U.K., 2010, p. 28.
- Bach, David: **1001 Financial words you need to know**. OUP USA, 2003.
- Bozkurt, Veysel: **Değişen Dünyada Sosyoloji**, Bursa, Ekin Kitabevi, 2014, s. 259-263.
- Bozkurt, Sümercan: "Sosyal politika ve emek piyasası politikaları incelemelerinde anaakım yaklaşım olarak yeni kurumsalcılık (lar): 2000’lerde Yunanistan, İspanya ve Türkiye’de istihdam politikalarında dönüşüm." *Praksis*, 30 31 (2013): 199-220.
- Bayanzürkh District: Children and Family Development Agency, "What Is a Family?", **Ulanbator**, 2016.p.17-21.
- Buğra Ayşe, Çağlar Keyder: **Sosyal Politika Yazıları**, İstanbul, İletişim Yayıncılık, 2013, s. 159.
- Coverage Of Domestic Workers By Key Working Conditions Laws: Conditions Of Work And Employment Programme — Advancing Decent Work For Domestic Workers, **International Labour Organization**, s. 5.
- Çoban, Yasin: “Avrupa Birliği Borç Krizinin Nedenleri, Etkileri ve Krizi Önlemeye Yönelik Önlemler”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 2015.

- Güneş, Mehmet: "Yoksullukla mücadelede sosyal yardımların bir kamu yönetimi politikası olarak sürdürülebilirliği." **Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 24 (2012): 149-184.
- Güvercin, Cemal Hüseyin: "**Sosyal güvenlik kavramı ve türkiye'de sosyal güvenliğin tarihçesi.**" Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası 57.02 (2004).
- Gökçe Birsen: "Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme", **Hacettepe Sosyal ve Beşeri Dergisi**, C:8, S: 1 -2, Mart – Ekim 1976, s.46.
- Ibrahim, Awad: "The global economic crisis and migrant workers: Impact and response." No. 433612. **International Labour Organization**, 2009.
- ILO (International Labour Organization): R202-Social Protection Floors Recommendation, 2012 (No. 202), (Recommendation concerning National Floors of Social Protection), Adoption: Geneva, 101st ILC session (14 Jun 2012), NORMLEX Information System on International Labour Standards.(Çevrimiçi) http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTUMENT_ID:3065524. 15 Şubat 2017.
- International Institute of Labour Studies. "World Social Protection Report 2014/15: Building", **Economic Recovery, Inclusive Development and Social Justice**. International Labour Office, 2014.
- İçağasıoğlu, Çoban, Arzu: **Türkiye’de Aile Yönelik Sosyal Politika ve Hizmetler**, Aile ve Toplum, Cilt: 5, 2011, s. 33.
- Kapar, Recep: "Uluslararası Çalışma Örgütü’nün Sosyal Koruma Tabanları Yaklaşımı", Uluslararası Çalışma Örgütü’nün Sosyal Koruma Tabanları Yaklaşımı, **Karatahta İş Yazıları**, s. 185, ss. 181-209.
- Maliye Bakanlığı 'Moğolistan'ın Ekonomik Gelişimi İncelemesi': (Çevrimiçi) <http://www.mfa.gov.mn/wp-content/uploads/2017/04/Mongolia-CA-Report-Mon-Aug-2016.pdf>. 15 Ocak 2017.
- MIT Observatory of Economic Complexity: "Products exported by Mongolia:2000-2012," 2015 <https://atlas.media.mit.edu/en/explore/stacked/hs/export/mng/all/show/2000.2012/>. 20 Eylül.2017

- Milletler, Birleşmiş: "Ekonomik ve sosyal konsey." (2009).
- Michelle, Bachelet, International Labour Office. **Social protection floor for a fair and inclusive globalization.** International Labour Office, 2012.
- Morrison MacIver Robert, Charles Roger: **Society**, London, Mac Millan, 1996, p. 239.
- Moğolistan Parlamento Aile Geliştirme Politikası Eki 2003: Parlamento 12, 2003 <http://ub.hudulmur-halamj.gov.mn/menu/55/post/25> (Çevrimiçi) 05 Mart 2017.
- National Statistical Office: **Gross Domestic Products, by divisions 1990-2016**, 2017. <http://ub.hudulmur-halamj.gov.mn/menu/55/post/25>. (Çevrimiçi) 05 Mart 2017.
- Naranchimeg, Nanjid: **Sosyal Politika**, Ulanbator, 2009, s. 23.
- OECD: (Çevrimiçi). <http://www.oecd.org/> 07 Haziran 2014
- OECD: **Gender, Institutions and Development database**, OECD Development Centre, OECD Publishing Paris, Çevrimiçi:<http://www.oecd.org/dev/poverty/genderinstitutionsanddevelopmentdatabase.htm>, 15 Ocak 2017
- Paul B. Siegel, Jorgensen, Steen "No-regrets approach to increased resilience and climate change justice: Toward a risk-adjusted social protection floor." **Conference on: Social Protection for Social Justice. Institute for Development Studies (IDS)**, University of Sussex, Brighton, UK. 2011
- Philip R, Lane: **"The European sovereign debt crisis."** Journal of Economic Perspectives 26.3 ,2012,p. 49-68.
- OHCHR: "Poverty And Economic, Social And Cultural Rights", **Ohchr Report 2013**, 2013, s. 56.
- Sepúlveda Magdalena, Nyst, Carly: **The Human Rights Approach to Social Protection**, Ministry for Foreign Affairs of Finland, 2012, p. 21.
- Shepherd, Andrew: General Review of Current Social Protection Policies and Programmes, **Report Prepared for DFID**, London, 2004, p. 8.

- Skills Mismatch İn Europe: **International Labour Organization**, September 2014, s. 10.
- Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience, **Human Development Report**, 2014, s. 62.
- Social Security Administration **"Your payments while you are outside the United States."** Based on SSA Publication (2002): 05-10137.
- Şahin Kaya, Rezan: "Türk Aileleri Hangi Yönlerden Birbirlerine Farklılık Gösterirler" , **Türk Yurdu Mecmuası**, C: 8, S: 290, Kasım 1960, s.14.
- Şahin Kaya, Rezan: "Orta Anadolu Köylerinde Aile Strüktürü", **Etnoğrafya ve Bilimsel Filmler Sempozyumu**, 1973, s.20.
- Şenkal, Abdülkadir: **Küreselleşme Süresince Sosyal Politika**, 4.Bs., Kocaeli, Umuttepe Yayınları, 2017, s. 59.
- Terzi, Nuray, Altankhuyag Suren: "Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve moğolistan." **Kastamonu University Journal of Economics & Administrative Sciences Faculty** 11 (2016).
- The World Bank: **Commodity Price Data** (The Pink Sheet). <http://www.worldbank.org/en/research/commodity-markets>. 28 Ağustos 2017
- The World bank: <http://www.worldbank.org/mn/country/mongolia/overview>.(Çevrimiçi) 14. Ocak. 2018
- The World Bank: **Mongolia Enterprise Survey 2013**, Choices were: access to finance, tax rates, political instability, licenses & permits, corruption, inadequately educated workforce, practices of the informal sector, access to land, tax administration, and electricity. <http://documents.worldbank.org/curated/en/512491468286291144/pdf/675670CAS0MONG0ion0without0ANNEXES.pdf>. 20.Ocak.2018.
- The World Bank: **"Poverty Continued to Decline, Falling from 27.4 Percent in 2013 to 21.6 Percent in 2014."** World Bank Press Release, July 2015. (Çevrimiçi) <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2015/07/01/poverty-continued-to-decline-falling-from-274-percent-in-2012-to-216-percent-in-2014>.

The World Bank: **Commodity Price Data** (The Pink Sheet).
<http://www.worldbank.org/en/research/commodity-markets>. 28
Ağustos 2017.

United Nations Office (Çevrimiçi)
of the High Commissioner for Human Rights
(Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek
Komiserliği): http://www2.ohchr.org/english/OHCHRReport2013/WEB_version/index.html, 15 Ocak 2017.

Unicef. **Annual Report** 2010. UNICEF, 2011.

Ulusal İstatistik ofisi: **İşgücü araştırması 2016 yılın 4.dönemin kısa tanıtımı**,
http://www.1212.mn/BookLibraryDownload.ashx?url=brief%20report_2016Q4.pdf&ln=Mn. 20.Ekim.2017.

Ulusal İstatistik Ofisi: www.1212.mn. 15 Ocak 2018.

Ulusal istatistik ofisi: Nüfus istatistikleri ve Şehir ve kırsal alanlarda www.1212.mn.
15 Ocak 2017.

Ulusal İstatistik Ofisi, http://www.1212.mn/BookLibraryDownload.ashx?url=gadaad_hudaldaq_2016.pdf&ln=Mn. (Çevrimiçi) 10 Ocak 2018.
İstatistikleri ve ihracat:

UNDP: **Human Development Report 2016**. 6 Building a Better Tomorrow: Including Youth in the Development of Mongolia, Ulaanbaatar, Mongolia, 2016. pp. 1-164.
<http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/MNG>. (Çevrimiçi) 10 Mart 2017

Ülken Hilmi Ziya: “Aile”, **Sosyoloji**, 1943, s. 268.

EKLER

Ek 1: Google Forms çevrimiçi anketi

Araştırma sorularını Moğolistan Hükümetin 2016 yılın hane halkı gelişimini destekleme politikasına dayanarak araştırmayı geliştirdik. Sorular 6 ana bölüme ayrılarak tablo şeklinde gösterilmiştir.

Özel sorular					
№	Özel faktörler	Cevap			
1	Yaş	a.19-25	b. 26-35	c. 36-45	d.46 ve üstü
2	Cinsiyet	a. Erkek	b. Kadın		
3	Eğitim düzeyi	a.İlkokul	b. Ortaokul		
		c.Lise	d. Lisans		
		e.Lisans üstü	f.doktora		
4	Çalışma durumu	a.İşletmede	b. Devlet memuru		
		c. Sivil kuruluş veya uluslararası kuruluşlarda			
		Kendi işimde	d. Öğrenci	e. İşsiz	
5	Ailenin ortalama geliri	a. 500000MNT'ye kadar			
		b. 500001MNT -1000000MNT			
		c. 1000001MNT - 1500000MNT			
		d. 1500001MNT - 2000000MNT			
		e. 2000001MNT - 2500000MNT			
		f. 2500001MNT'den fazla			

№	Soru	Uyumluluk oranı				
1. Aile üyelerin çalışma ve geçinmesinde destek politikasının uygulanması konusunda						
1	Yaşadığınız şehir, belediyenin çalışma bürosundan iş ve meslek konusunda yön, bilgi ve danışmalık verildi mi?	1	2	3	4	5
2	Yaşadığınız şehir, belediyenin çalışma bürosundan ailenizin üyelerinden birini işe yönlendirdi mi?	1	2	3	4	5
3	Devletten tarafından kurumunuzun işverenlerini destekleme program veya faaliyetlere yönelterek işyerinde sabit çalışma koşullarını destekleyen faaliyetler gerçekleştirildi	1	2	3	4	5

	mi?					
4	Devlet kurumundan yürüttüğünüz işle ilgili teknik tavsiyede bulundu mu?	1	2	3	4	5
5	Devlet kuruluşlarından küçük borçlar, finansal destekler veriliyor mu?	1	2	3	4	5
2. Aile üyelerin sosyal korumasını sağlama politikasının uygulanması konusunda						
6	Ailenizin Sosyal Korumadan yararlanması gereken üyeler maddi destek, indirim ve hizmetlerden yararlanabiliyorlar mı?	1	2	3	4	5
7	Ailenizin yaşlı, engelli üyeler evde veya sağlık kurumlardan yeterli seviyede yararlanabiliyorlar mı?	1	2	3	4	5
8	Aile yaşlılarınız devlet teşkilatı kanununa göre prim veya devlet teşkilatından dağıtılan hisse, stok ve geri ödemelerden yararlanabiliyorlar mı?	1	2	3	4	5
3. Aile üyelerin eğitimini destekleme politikaların uygulanması konusunda						
9	Çocuğunuz devlet kreşlerde ücretsiz okuyorlar mı?	1	2	3	4	5
10	Devletten çocuklarınızın devamlı ve düzenli olarak ilk ve orta okul eğitimini görme imkanını tanıyor mu?	1	2	3	4	5
11	Devletten lise son sınıf yaşında olan çocuklarınızın okulunu bitirme, mesleki okullara veya üniversitelere girme hakkına sahip olmuş çocuklara çeşitli burs, kredi ve ödemelerden yararlanma sorununa çözüm buldular mı?	1	2	3	4	5
4. Aile üyelerin sağlığını destekleme politikaların uygulanması konusunda						
12	Tüm aile üyeleriniz Vatandaş Sağlık Kanunu'na uygun sağlık sigortasına sahip mi?	1	2	3	4	5
13	Siz sosyal ve üreme sağlık eğitimi, aşı, gebelikten korunma gereçlerden ücretsiz yararlanabiliyor musunuz?	1	2	3	4	5
14	Ailenizin hamile, bebek, yaşlılar, ağır hasta ve engellilere sağlık yardım ve hizmetlerinden özelden yararlandılar mı?	1	2	3	4	5
15	Ailenizin engelli ve ağır hastalara fizik terapi, termal tatili gibi aktivitelere dahil oldular mı?	1	2	3	4	5

Aile çatışmalarının nedenleri konusundaki sorular

№	Soru	Cevap
1	Sosyoekonomik faktörleri	<ul style="list-style-type: none"> a. Finans, para b. Ev, konut c. İşsizlik d. Alköl kullanımı e. Ayrı çalışma veya yaşamından dolayı f. Kültür farklılıktan g. Dini farklılıktan
2	Çiftlerin özel faktörleri	<ul style="list-style-type: none"> a. Düşünce çatışmaları b. Büyümüş, yetişmiş ortamındaki farklılıktan c. Eğitim farklılığından d. Yaş farklılıktan e. Çocuğu olmamasından
3	Aile üyelerin ilişkisindeki faktörler	<ul style="list-style-type: none"> a. Karşılıklı anlaşmazlıktan b. Kıskançlıktan c. Sevgi yetersizliğinden d. Aldatma e. Kişisel özgürlüğün olmaması f. Cinset tatminsizlik
4	Diğer kişilerden kaynaklanan faktörler	<ul style="list-style-type: none"> a. Çocuk sorunlarından b. Akrabalar, arkadaşlar ve komşulardan

EK 2: Çiftlere yapılan anket soruları

		Özel sorular			
No	Özel faktörler	Cevap			
1	Yaş	a.19-25	b. 26-35	c. 36-45	d.46 ve üstü
2	Eğitim düzeyi	a.İlkokul		b. Ortaokul	
		c.Lise		d. Lisans	
		e.Lisans üstü		f.doktora	
3	Sadece kendi ailenle (karı, koca, çocuklar dahil olmak üzere) beraber yaşıyor musunuz? Hayır ise nedenini açıklayınız.	a. evet		b. hayır	
4	İlk evliliğiniz mi? Hayır ise eşinizle kaç yıl beraber yaşadınız? Evet ise 6.soruya geçebilirsiniz.	a. evet		b. hayır	
5	Boşanma nedeniniz?	a. alkol kullanımı		c. Güvensizlik	
		b. ekonomik		d. Diğer	
6	Boşanmadan dolayı herhangi bir sorunla karşılaştınız mı?	.....			
7	Ailenizden birisi yabancı bir ülkede uzun süreyle yaşıyor mu?	a. hayır		b. evet /nedeni	
8	Ailenizde engelli birileri var mı?	a. yok		b. var /sorunu...../	
9	Aile hayatında bugün karşılaşılan sorunlar?	a. fiyat artışları		d. devlet hizmetlerinde bürokrasi	
		b. işsizlik		c. yoksulluk	
		e. Diğer /...../			
10	Aile yaşamını iyileştirmek için neler yapmaya planlıyorsunuz?	a. Konut satın almak			
		b. Evimde tamir yapmak			
		c. Ek gelir kaynak bulmak			
		d. Eşya, mülkiyet satın almak, değiştirmek veya sahip olmak			
		e. diğer.....			
11	Devletten aile konusunda hangi işlerin yapılması gerekmektedir?	.....			

Aile eğitimi hakkında bilgilere nereden ulaşıyorsunuz?

No	Konu	Basın yayını	Anne ve baba	Eğitim	Hiçbir yerden almıyorum
----	------	--------------	--------------	--------	-------------------------

- 1 Aile planlama
- 2 Sağlık
- 3 Çocuk yetiştirmek konusunda
- 4 Hukuk eğitim ve bilgiler
- 5 Aile sorumlulukları
- 6 Aile gelenek ve görenekleri
- 7 Aile ekonomisi
- 8 Üreme ve cinsel konular

Aile anlaşmazlık ve çatışmaların neden kaynaklandığını düşünüyorsunuz?

No	Konu	Neden
1	Diğer kişilerden dolayı	
2	Aile yelerinden	
3	Çiftlerin zel konuları	
4	Sosyal ve ekonomik	